

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Doris Špeh

**Procesi pomoči družini v primeru zasvojenosti z
nedovoljenimi drogami**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in Priimek: Doris Špeh

Naslov diplomskega dela: Procesi pomoči družini v primeru zasvojenosti z nedovoljenimi drogami

Kraj: Ljubljana

Leto: 2014

Št. strani: 127 Št. tabel: 1 Št. grafov: / Št. bibl. opomb: / Št prilog: 6

Mentor: doc. dr. Liljana Rihter

Ključne besede: zasvojenost, nedovoljene droge, programi pomoči, komuna, Skupnost Srečanje, družina, proces pomoči, koncepti socialnega dela

Povzetek:

Prvi del teoretičnih izhodišč se osredotoča na problematiko zasvojenosti, definira pomembne teme iz področja uporabe nedovoljenih drog, razloži, kaj so glavni vzroki, da nekdo začne z uživanjem drog, in opiše glavne probleme, s katerimi se uživalci soočajo. Drugi del se nanaša na socialnovarstvene programe pomoči s poudarkom na Zavodu Pelikan in koncepte, ki se uporabljajo pri socialnem delu z družino, ki je doživela travmo.

V empiričnem delu prikazujem študijo primera družine, katere članica je bila vključena v program pomoči in podpore zaradi težav z uživanjem drog. V raziskavi sem se osredotočila predvsem na potrebe ostalih članov družine po podpori in pomoči v času vključitve osebe v komuno. Podatke sem pridobivala z intervjuji z družinskimi člani, s prijatelji in znanci in s strokovnimi delavci, ki so delali z družino. Na voljo mi je bil tudi del dokumentacije. Ugotovila sem, da družina pomoč, ki jo je prejela, ocenjuje kot povprečno, kot najbolj koristno pa so ocenili pomoč družinskih članov ostalih uporabnikov komune. V tem obdobju je družina najbolj potrebovala več pogovorov, tako medsebojnih kot pogovorov s strokovnjaki. Njihov glavni cilj je bil uspešno zaključen proces, kar so tudi dosegli.

Title: Processes of Helping a Family Dealing with Addiction to Illicit Drugs

Key words: Addiction, illicit drugs, assistance programs, commune, Srečanje Community, family, assistance process, concepts of social work

Abstract:

The first part of theoretical bases focuses on addiction issues; it defines important topics in the field of illicit drugs, explains what the principal reasons for someone to start using drugs are, and describes the main problems drug users face. The second part refers to Social Security assistance programs with emphasis on Pelikan Institution, and to concepts used during social work activities with a family who have experienced trauma.

Presented in the empirical part is a case study of a family whose member was a part of an assistance program offering treatment for addiction to illicit drugs. In my research I mainly focused on other family members' needs to support and assist during the process of enrolling the person who used drugs into the assistance program. The data was collected by interviewing the family members, friends and acquaintances, and practitioners working with the family. There was also a part of documentation at my disposal. I found that the family evaluates the help they have received as average, and the most beneficial assistance, in their assessment, was provided by the family members of other commune users. What the family needed most during this period were conversations – those between themselves, as well as discourses with professionally oriented people. Their principal purpose was a successfully concluded process, which they achieved.

**Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo**

Doris Špeh

**Procesi pomoči družini v primeru zasvojenosti z
nedovoljenimi drogami**

Diplomsko delo

Mentor: doc. dr. Liljana Rihter

Ljubljana, 2016

PREDGOVOR

Vsi vemo, da v Sloveniji obstajajo razna društva in organizacije, ki pomagajo osebam, ki uživajo droge, na njihovi poti, ko se te odločijo, da bodo prenehale z uživanjem. Obstaja tudi ogromno literature na to temo. Vsak pozna nekoga, ki ima ali je imel izkušnjo z uživanjem drog.

Veliko manj pa je raziskav in podatkov o pomoči svojcem oseb, ki uživajo droge. V svojem diplomskem delu sem želela raziskati prav to področje, in sicer na konkretnem primeru družine iz moje socialne mreže.

Oseba, ki je imela težave z uživanjem drog, je moja dolgoletna prijateljica. Ker sem spremljala celoten proces pomoči in podpore, sem ugotovila, da so tako strokovni delavci kot tudi družinski člani večino pozornosti v času procesa pomoči namenili njej, nase in na ostale člane pa so pozabili.

Treba se je zavedati dejstva, da lahko travmatska izkušnja, ki jo je doživela družina, pride na plan šele, ko oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, zaključi program pomoči in podpore. Za iskanje rešitev je pomembno sodelovanje vseh družinskih članov, dobro je, če se vključi še socialna mreža.

Zanimalo me je torej, kakšno psihosocialno pomoč so prejeli svojci, koliko so bili vključeni v program pomoči, kdo je sodeloval v procesu in kakšne metode dela so uporabljali strokovni delavci. Raziskavo sem opravila v obliki študije primera družine.

Namen raziskave je ugotoviti potrebe družine osebe, ki se odloči prekiniti z uživanjem drog. Z raziskavo želim osvetliti problematiko zasvojenosti v Sloveniji in s perspektive svojcev oseb, ki so imele težave z uživanjem drog, pogledati, koliko pomoči so v procesu deležni oni.

ZAHVALA

Zahvalila bi se vsem družinskim članom in osebam iz socialne mreže, ki so sodelovali pri raziskovalnem delu. Vem, da ni bilo lahko govoriti o bolečih osebnih izkušnjah, zato še toliko bolj cenim vašo pomoč.

Zahvala gre tudi strokovnima delavcema iz Zavoda Pelikan, ki sta bila pripravljena opraviti intervju in sta tako pripomogla k izdelavi raziskave.

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Liljani Rihter za strokovno in korektno usmerjenje pri pisanju diplomskega dela ter za njen čas in nasvete.

Posebna zahvala gre moji mami, očetu in Klari, ki so mi ves čas študija stali ob strani in me podpirali, tako finančno kot moralno. Hvala za vse spodbudne besede. Brez vas ne bi bila tu, kjer sem.

Hvala Jasmini in Evi, za pomoč pri nastajanju in izvajanju diplomske naloge in ker sta verjeli vame, tudi ko sama nisem več zmogla.

Alenki, ki je pripomogla k vsem prostim dnevom. Ker bi si tako super šefico lahko samo želela!

Nataši, za lektoriranje.

Sari, ker brez nje te diplomske naloge ne bi bilo.

Še mnogo vas je, ki ste mi v tem času stali ob strani in me motivirali. Hvala vsem in vsakemu posebej.

Vsebina

1. Teoretični uvod	8
1.1. Problematika zasvojenosti	8
1.1.1. Zasvojenost in odvisnost	11
1.1.2. Problemi uživalcev drog.....	13
1.2. Pomoč uživalcem drog in njihovim svojcem	16
1.2.1. Programi pomoči.....	17
1.2. Socialno delo na področju zasvojenosti	26
1.2.1. Koncepti socialnega dela.....	26
1.2.2. Socialno delo z družino.....	30
1.2.3. Procesi pomoči družini ob doživljanju travme	32
2. Problem.....	36
3. Metodologija.....	38
3.1. Vrsta raziskave	38
3.2. Merski instrumenti in viri podatkov	38
3.3. Enote raziskovanja	39
3.4. Zbiranje podatkov	39
3.5. Obdelava in analiza podatkov.....	41
4. Rezultati	43
4.1. Družina	43
4.2. Prijatelji in znanci	48
4.3. Strokovni delavci	51
5. Razprava	61
6. Sklepi.....	66
7. Predlogi.....	67
8. Literatura.....	68
9. Priloge	71
10. Povzetek.....	125
 Tabela 1: Dokumentacija.....	 124

1. Teoretični uvod

1.1. Problematika zasvojenosti

Kaj je zasvojenost? Sanja Rozman sicer piše o več vrstah zasvojenosti, a pregledno pokaže, kaj zasvojenost nasploh dejansko je, kaj oseba, ki je zasvojena, čuti in s kakšnimi težavami se srečuje.

Zasvojenost je bolezen volje, pod njenim vplivom se sposobnost človeka za uveljavljanje svobodne volje bistveno zmanjša in ni se sposoben ustaviti. Značilno je, da zasvojeni škodljivo dejanje [...] ponavljajo, kljub temu da se hkrati zavedajo, kako jim škodi. Zato drugi ljudje mislijo, da so zasvojeni enostavno preleni ali moralno prešibki ljudje, ki se nočejo odreči svojim užitek na račun trpljenja svojcev. Pa to ne drži! Vsaj takrat ne, ko se je zasvojenost že razvila v resno bolezen. Takrat namreč zasvojeni poleg sposobnosti za prosto izbiro izgubijo tudi sposobnost, da bi v tem dejanju uživali. (Rozman 2013: 21)

Rozman dalje poudarja, da so opravljene raziskave na področju delovanja možganov pokazale, da lahko vsak postopek ali dejavnost, ki povzroči občutek ugodja, samopozabe in vznburjenja, pripelje do omame in zasvojenosti (Rozman 2013: 22). Osebe, ki imajo težave z zasvojenostjo, so s svojim vedenjem obsedene in vztrajajo v dejanjih, kljub temu da vedo, da to prinaša škodljive posledice (Rozman 2013: 24). Razlika med osebo, ki ima težave zaradi zasvojenosti, in med tisto, ki teh težav nima, je v tem, da je za tistega, ki nima težav, hrana samo hrana ali seks samo seks, oseba, ki ima težave zaradi zasvojenosti, pa ob tem začuti hlepenje, neustavljivo potrebo po določeni stvari (Rozman 2013: 29).

Dalje Rozman še opiše, da gre pri zasvojenosti za bolezen, kjer se za doseganje omamnega stanja ali lajšanje psihičnih bolečin kompulzivno zlorablja neko vedenje. Gre lahko za igranje iger na srečo, kompulzivno zadolževanje, razna seksualna dejanja, bolestno ljubosumje, odrekanje hrani, nerazumno tveganje, konstantno izbiranje napačnih partnerjev, igranje igrice na računalniku ... Včasih je zasvojenost

težko prepoznati, saj vse te stvari velikokrat počnejo tudi tisti, ki niso izgubili nadzora nad dejanji, ki so lahko vzrok zasvojenosti (Rozman 2013: 39).

Poznamo torej ogromno oblik zasvojenosti, od zasvojenosti s hrano do zasvojenosti z delom in denarjem. V svojem diplomskem delu se bom osredotočila predvsem na zasvojenost z nedovoljenimi drogami.

»Droge so tema, o kateri imajo ljudje veliko povedati in o kateri radi berejo. O njih vsak dan pišejo v časopisih in jih prikazujejo na televiziji. Droge poskrbijo za marsikateri dramski zaplet v filmih in leposlovnih knjigah, z njimi pa se ukvarjajo tudi številna strokovna dela.« (Flaker 2002a: 9)

Različni avtorji podajajo različne definicije pomena drog, od tega, da so droge »... napačna pot do pravega cilja« (Tomori 1998 v Auer 2001: 9) ali da so droge družbeni problem (Flaker 2002a: 6), medtem ko uživalci vsaj na začetku svoje kariere uživanja navadno na droge gledajo s pozitivne plati.

Začetki uživanja drog so pri večini oseb podobni. Večinoma najprej začnejo uživati alkohol in cigarete, navadno na koncu osnovne ali na začetku srednje šole. Največkrat je uživanje povezano z družbo in gre predvsem za eksperimentiranje (Kvaternik Jenko 2006). Kot trdi Flaker (2002a: 25), so eksperimentatorji, lahko jim rečemo tudi priložnostni uživalci, tisti, ki droge uživajo občasno oziroma ko se pojavi priložnost. Auer (2001: 23) razloži, da je v pozni adolescenci eksperimentiranje z drogami do neke meje normalen del odraščanja. Mladi podležejo vplivu družbe, saj želijo biti sprejeti med vrstniki, pokazati drznost in se sprostiti. Približno petina najstnikov ima psihične težave, kar še poveča možnost poseganja po drogah in večkratnega uživanja. Zavedati se je treba dejstva, da so tisti, ki so odvisni, tudi nekoč šli skozi fazo eksperimentiranja, kar pomeni, da občasno uživanje lahko in v veliko primerih vodi v odvisnost (Flaker 2002a).

Flaker (2002a: 166–169) navaja še druge razloge za začetek uživanja heroína, kot je recimo radovednost, včasih celo dolgčas. Nezanemarljiv je tudi občutek neznanega izziva kot razlog za uživanje. Nekateri uživalci so v knjigi kot razlog navedli zgled ljubezenskih partnerjev. Velikokrat gre tu za idejo, da bo partner, ki ni uživalec, drogo

poskusil samo enkrat. Večinoma pa gre za željo »imeti se lepo« ali za uveljavitev v vrstniški družbi.

Potrebno je omeniti še družinski faktor, ki lahko vodi do zasvojenosti. To so slabi odnosi s starši, premalo nadzora in družinska dezorganiziranost z nejasnimi pravili in normami (Carr 2000 v Simončič, Frelj Gorjanc 2006: 45). Otrok se v napetem vzdušju nauči potlačiti svoja čustva, kot so bes, jeza, žalost, strah. Zasvojenost je nekaj najbolj funkcionalnega v življenju tega otroka, ker mu pomaga premostiti to napetost, ki jo čuti (Miller 2005 v Simončič, Frelj Gorjanc 2006: 45).

Medtem ko mladi velikokrat posegajo po drogah, da pridobijo spoštovanje družbe in so samozavestno prepričani, da ne morejo postati zasvojeni, pa se drugi po navajanju Flakerja (2002a: 51, 52) drog bojijo predvsem zaradi nevednosti in nepoznavanja te problematike. Ta problem je še posebej pereč v manjših krajih, kjer se droge pojavljajo, vendar si ljudje zatiskajo oči pred resnico, saj imajo občutek, da problema ni, če se ne dogaja direktno pred njihovimi očmi. Poleg tega se pojavlja stigmatizacija tistih, ki so z drogami seznanjeni, vendar jih ne nujno tudi uživajo. Tukaj je skrito zmotno posploševanje, da so tisti, ki poznajo učinke drog, tudi uživalci. Kvaternik Jenko (2006: 112) celo definira strah pred prepovedanimi drogami in njihovimi uporabniki. Poimenuje ga »narkofobija«.

»Uporabniki prepovedanih drog, zlasti heroina, navadno vnaprej dobro vedo, v kaj se spuščajo, [...]; težava pa je, da preveč zaupajo sebi in svoji zmožnosti samonadzora in odgovornosti.« (Kvaternik Jenko 2006: 22)

Blažič je v svoji knjigi prvi stik s heroinom opisal takole: »Učinek je bil neverjeten! Vse, kar me je zadnje dni vodilo v blaznost, se je transformiralo v svoje nasprotje. Izmaličeni svet se je napihnil kot svetel balon in spet postal okrogel. Misli so postale jasne in gladke, v meni je kipela naslada. Globoko, svobodno sem zadihal in tam, kjer so še pred nekaj minutami bile stiska, groza in zmeda, je sedaj gorela sreča. Tudi fizično sem se počutil fenomenalno.« (Blažič 2007: 47)

Potrditev Blažičevega opisa zadetosti sem dobila tudi v knjigi Droge in odvisnost, kjer je razloženo, da sta umirjenost in odprava bolečine najvidnejša učinka heroina, poleg tega pa daje občutek vsemogočnosti in odpravlja tesnoba (Auer 2001: 33).

Nadalje Blažič v knjigi razloži, da ta učinek naslade in svobode ne traja samo v času, ko je uživalec zadet, temveč dobro razpoloženje ostane, tudi ko učinek droge popusti. Uživanci se takrat sprašujejo, zakaj imajo ljudje toliko predsodkov o heroinu, saj sami ne vidijo negativne vloge, ki jo uživanje prinaša (Blažič 2007).

V več kot eni knjigi je opisano, kako so uživalci drog vedeli, v kaj se spuščajo, celo želeli so si postati »džankiji«. Blažič v svojem avtobiografskem delu opisuje, da si sprva svojih fantazij povezanih z drogami ni upal priznati, ampak na koncu so prišle na plan: »A sem jih sčasoma vse dlje puščal v zavesti, saj so godile učinkovitih iluzij potrebni duši. V teh fantazijah sem bil tragični heroinski zasvojenec ali psihedelični junak, ki manipulira s percepcijo [...].« (Blažič 2007: 27, 28)

Evforični učinki heroina po nekem času ponehajo ali so čedalje redkejši, uživalec pa se ne zaveda, da je po tem času že »navlečen«, kar pomeni postati zasvojen (Flaker 2002b: 287). Po ugotovitvah Flakerja (2002a: 183) pride obdobje »navlečenosti« od dveh do treh mesecev od začetka uživanja drog. Kocmur (1998) pravi, da je po navedbah uživalcev užitek s heroinom v polni meri doživet šele v času medenih mesecev, to je, ko se uživalec »navleče«. Seveda pa se doba od začetka uživanja drog do trenutka, ko je uživalec navlečen, razlikuje zaradi različnih dejavnikov – od tega, kako pogosto uporabnik uživa droge, na kak način to počne (snifanje, kajenje na folijo, injiciranje) in kakšno stopnjo čistosti ima heroin, ki ga uživa (Flaker 2002a: 184, 185).

1.1.1. Zasvojenost in odvisnost

Zasvojenost in odvisnost sta dva različna pojma. Flaker (2002a: 26) navaja, da v kategorijo odvisnih uživalcev uvrstimo tiste, ki so odvisni od drog, ampak tega ne opredelijo kot zasvojenost. Ti uživalci abstinenčne krize ne vidijo kot take, ampak jo opredelijo kot kakšno drugo bolezensko stanje.

Strokovna literatura govori o tako imenovanih kriterijih odvisnosti, ki so:

- pojav odtegnitvene (abstinenčne) krize, če organizem ostane brez drog;

- rast tolerance – za dosego zaželenega učinka so potrebne čedalje večje količine drog;
- okupiranost z drogami – zasvojeni porabi veliko časa in energije za to, da si droge priskrbi (tako imenovano 'tekanje za drogo'), za uživanje in za okrevanje od posledic;
- trajna želja, da bi z jemanjem prenehal – ne da bi v tem uspel;
- pomembno popuščanje v šolskih, družinskih, poklicnih ali socialnih dejavnostih;
- nadaljevanje jemanja kljub velikim telesnim ali življenjskim težavam zaradi tega.

(Auer 2001: 56)

Pri tem pa ne pomeni, da morajo biti prisotni vsi zgornji simptomi, ampak sta za definicijo odvisnosti dovolj eden ali dva.

Dalje Flaker povzame Beckerja (1953 v Flaker 2002a: 21), ki ugotovi, da telesna odvisnost ni zadosten pogoj za definicijo zasvojenosti, saj izključuje tiste, ki so zasvojeni, pa v tistem trenutku niso v stanju telesne odvisnosti, po drugi strani pa vključuje tiste, ki niso fizično odvisni, vendar hrepenijo po drogi. To so na primer bolniki, ki jim zaradi fizičnih bolečin dajejo morfij. Barber v knjigi povzema Krivaneka (1982: 83 v Barber 1997: 22), ki definira zasvojenost kot vedenjski vzorec, kjer oseba, ki je zasvojena, ki je po njegovi definiciji nekdo, ki ga neka vedenjska situacija tako prevzame, da postane del njegovega vsakdana, posveča uporabi drog večino svojega življenja. Rozman (2013: 24) pa opozarja, da je zasvojenost kronična bolezen.

Rozman (2013: 34) opredeli še tako imenovani »zasvojenski cikel« ali začarani krog, ki je »... sistem misli, vedenj in občutkov, ki se pri zasvojenem prepletajo na poseben način, posledica tega pa je ponavljanje škodljivega vedenja.«

Frey v avtobiografiji takole nazorno opiše svoj pogled na odvisnost:

Odvisnik je odvisnik. Vseeno je, ali je odvisnik bel ali črn ali rumen ali zelen, bogat ali reven ali nekje na sredini, najslavnejši človek na svetu ali najbolj neznan. Vseeno je, ali je odvisen od drog, alkohola, zločina, seksa, nakupovanja, hrane, iger na srečo, televizije ali prekletih Kremenčkovih. Življenje odvisnika je vedno enako. Ni veselja, ni glamurja, ni zabave. Ni dobrih dni, ni radosti in ni rešitve. Je samo obsedenost. Vseobsegajoča, popolnoma neustavljiva, silna obsedenost. (Frey 2007: 202, 203)

Flaker poleg odvisnosti in zasvojenosti definira še pojem »džankizacije«, ki je stanje, ko zasvojenost ni več funkcionalna, ampak postane v življenju odvisnika dominantna, ko je torej zanimanje za heroin nadrejeno vsem drugim interesom (Flaker 2002a: 27–36).

1.1.2. Problemi uživalcev drog

- Stigma

Kot že omenjeno, se nekateri ljudje drog bojijo, zato si tudi ustvarjajo predsodke in razvijajo stigmo do uživalcev drog. »Stigma je interakcijski pojem in je posledica stereotipiziranja družbenih interakcij. Stigmatiziran je človek, ki ne izpolnjuje pričakovanj, ki jih do njega imamo, in ki ni tisto, kar zanj predpostavljamo, da je.« (Flaker 2002a: 98). Stigmatiziran človek te procese s strani družbe po eni strani doživlja kot krivico, saj sam nima občutka, da je njegova posebnost tako vseobsegajoča, po drugi strani pa začne nase gledati enako, kot nanj gledajo drugi.

- Slabša kakovost življenja

Kvaternik in soavtorice (2008: 90) pišejo o tem, da se je uporabnikom drog v zadnjih letih kakovost življenja izboljšala. V mislih imajo predvsem dostopnost do storitev in odnos služb do uživalcev. Kakorkoli, gledano iz ekonomske perspektive, so najbolj na udaru tisti, ki so zasvojeni z legalnimi psihoaktivnimi snovmi, kot so na primer cigarete ali alkohol, saj so ti izdelki močno obdavčeni.

Drug problem je, da tisti, ki so družbi poznani kot uživalci drog, težje dobijo službo. Včasih to drži, saj je v življenju osebe, ki je zasvojena, delo na drugem mestu. Problem pa je tudi, da nekateri uživalci ravno zaradi tega razloga ne zmorejo obdržati

službe. Morajo pa biti pozorni tudi na to, da proces zadevanja ne zbudi sumničenja in da, če droge uživajo na delovnem mestu, drugi tega ne opazijo (Flaker 2002a: 99–109).

Zaposlenim uživalcem je zaposlitev glavni vir za preživetje. Velikokrat plača ne zadošča, saj so droge zelo drage, vseeno pa zaposlitev zagotavlja osnovno socialno varnost (Flaker 2002a: 119).

- Delinkventna dejanja

Ker uživalci ne dobijo službe ali pa so bili odpuščeni, se preživljajo s priložnostnimi deli, ki so večkrat ilegalna. Govorimo o preprodaji drog ali prostituciji. Sogovorniki v Flakerjevi knjigi povedo, da kriminal jemljejo kot delo. Ena od punc pove, da je delala v gostilni kot natarica zgoraj brez (Flaker 2002a: 114).

Preprodaja drog je za nekatere pomemben vir dohodka. Nekatere osebe, ki so zasvojene, celo najprej začnejo preprodajati droge, šele kasneje začnejo z uživanjem le-teh, vendar je to redko, saj mora po navadi uživalec napredovati v hierarhiji, da lahko postane preprodajalec (Flaker 2002a: 171).

Prostitucija je ena od možnosti za pridobitev denarja. Po mnenju sogovornikov v knjigi Politika drog se s prostitucijo največkrat ukvarjajo uživalci trdih drog, torej kokaina in heroina. Sogovorniki so povedali, da se večkrat s prostitucijo ukvarjajo ženske, moški se večkrat podajo v kriminal. Prostitucija je v Sloveniji in tudi drugod po svetu spremljan pojav drog. Pri tem pa se je treba vprašati, kaj je bilo prej – ali se je nekdo zaradi finančnih težav najprej začel ukvarjati s prostitucijo in kasneje prešel na droge ali obratno (Kvaternik Jenko 2006: 114–116).

Pomemben vir dohodka so tudi male prevare, ki jim Flaker pravi siva kraja. Velikokrat ostajajo neopažene, vendar so pri ljudeh glavni vir stigmatizacije (Flaker 2002a: 115).

- Telesne bolezni

Ena od okužb, s katerimi se uživalci srečujejo, je hepatitis. Pri uživalcih drog sta najpogostejša hepatitis B in C, ki se prenašata preko krvi in preko semenske tekočine pri spolnih odnosih. Znaki hepatitisa so slabost, bolečina v predelu jeter, driska, rumenkaste beločnice. Hepatitis B je ozdravljiv, medtem ko je hepatitis C

kronična bolezen. Pojavi se predvsem pri tistih uživalcih, ki droge injicirajo (Auer 2001: 74–76).

Sindrom pridobljene imunske nezadostnosti, krajše AIDS, je bolezen, ki jo povzroča virus HIV. Hiv napada T-limfocite, kar privede do slabitve odpornosti organizma proti okužbam. Virus se, prav tako kot hepatitis, prenaša s krvjo ali pa s semensko tekočino. Za tako okužbo je značilno, da se bolezenski znaki pogosto pojavijo šele od 7 do 10 let po okužbi. Preprečevanje okužbe s HIV že več let poteka predvsem v nizkopražnih programih, kot je na primer Društvo Stigma, ki delijo brizgalke in igle, prav tako pa v javnih toaletah postavljajo zabojčke za uporabljene igle (Auer 2001: 77–79).

Pri telesnih boleznih bom omenila še overdose, ki pomeni prevelik odmerek. Znaki prevelikega odmerka so izguba zavesti, plitvo dihanje, počasno bitje srca in ozke zenice (Auer 2001: 84). Najpogostejši razlog, da si uživalci vbrizgajo overdose je, da ne poznajo vsebine heroína, ki ga kupijo, ali pa želijo po nekajdnevem odmoru spet doživeti tisti evforičen občutek, ki so ga doživljali na začetku kariere (Auer 2001: 36). Prevelik odmerek lahko vodi v smrt, nekaterim uživalcem je to celo izhod iz celotnega problema uživanja (Flaker 2002b: 72).

- Abstinenčna kriza

Abstinenčna kriza je odsotnost drog pri zasvojenem (Flaker 2002a: 205). Začne se navadno 8 do 12 ur po zadnjem odmerku, odvisno od tega, kako pogosto uživalec uživa droge. Znaki krize so nespečnost, bruhanje, bolečine v mišicah in kosteh, krči v trebuhu, bruhanje. Največjo stopnjo intenzitete doseže drugi ali tretji dan, ko je uživalec brez drog (Auer 2001: 35).

Kriza lahko vodi do vrste tveganih dejanj, kot je recimo kraja denarja, da si uživalci lahko kupijo droge, ali souporaba pribora za vbrizgavanje. Uživalci na krizi so tudi bolj prepirljivi in agresivni (Flaker 2002a: 208).

Pomemben je tudi podaljšan abstinenčni sindrom, ki lahko traja tudi več mesecev po zadnjem odmerku drog. Navadno ga spremljajo depresija, anksioznost, nespečnost in zmanjšana samozavest (Auer 2001: 35).

- Neustrezni odzivi strokovnih služb

Kot ljudje v družbi si včasih tudi strokovni delavci ne morejo pomagati, da uživalcev drog ne bi obsojali in jih stigmatizirali. Kvaternik Jenko povzema Polaka (2000: 2 v Kvaternik Jenko 2006: 55), ki piše o problemu zdravstva. Zdravniki imajo po eni strani odgovornost, da zdravijo osebe, ki so zasvojene, po drugi strani pa jim predpisujejo zdravila, ki lahko prav tako privedejo do zasvojenosti.

Uživalci doživljajo stigmatizacijo tudi v zdravstvu, kjer jih zaradi povečane možnosti za določene okužbe, kot sta HIV ali hepatitis, postavljajo na rob in jih na primer pustijo čakati, če pridejo po urgentno zdravniško pomoč (Kvaternik *et al.* 2008: 92).

Flaker (2002b: 215, 216) ugotavlja tudi, da nekatere socialne službe delujejo na precej uradni ravni. Socialni delavci so preveč oddaljeni in zasedeni, po drugi strani pa uživalcem ni všeč, če se strokovnjaki preveč trudijo, saj dobijo občutek, da jim »solijo pamet«. Opozarjajo tudi, da socialni delavci preveč govorijo in premalo naredijo.

1.2. Pomoč uživalcem drog in njihovim svojcem

»Za socialnega delavca nista dovolj ocena in razumevanje procesa zasvojenosti, celovito se mora poglobiti v uporabnikovo življenje, kamor spadajo tudi vse njegove interakcije s širšim socialnim okoljem.« (Barber 1997: 32)

Ko se oseba, ki je odvisna od drog, odloči za zdravljenje, je zelo pomembno, da v procesu zdravljenja sodeluje tudi družina in da jim strokovnjak pomaga oblikovati nove odnose. Zato je, poleg pomoči osebi, ki je zasvojena, potrebno poiskati obliko pomoči še za družinske člane, ki so v procesu odvisnosti tudi utrpeli travme. Stritih v članku o osebah, ki so doživele travmo, navaja, da žrtve raznih nesreč niso samo tisti, ki izgubijo življenje ali ki utrpijo trajno spremenjene življenjske pogoje, ampak tudi tisti, ki čutijo psihične in psihosocialne motnje, ki pa jih je v večini primerov težje odkriti (Stritih 2002). To so v primeru zasvojenosti največkrat starši ali bratje in sestre uživalca drog.

1.2.1. Programi pomoči

Dvajset let nazaj v Sloveniji praktično ni bilo služb, ki bi se ukvarjale z ljudmi, ki imajo težave zaradi odvisnosti od heroina. Z detoksikacijami se je ukvarjalo zdravstvo, potekale pa so v psihiatričnih bolnišnicah in so bile neustrezne. Danes se je razvila mreža služb in programov, ki pomagajo osebam, ki imajo težave zaradi zasvojenosti, vendar uživalci še vedno čutijo pomanjkanje le-teh (Flaker 2002b: 167–169).

Najprej bom opisala najbolj razširjene programe pomoči zasvojenim, ki potekajo v Sloveniji, potem pa se bom bolj konkretno osredotočila na program Zavoda Pelikan, saj sem empirični del mojega diplomskega dela deloma opravila v tem zavodu.

Programe pomoči osebam, ki imajo težave zaradi zasvojenosti, delimo na nizkopražne in visokopražne.

Nizkopražni programi so tisti, katerih naloga je predvsem zmanjševanje škode, ki jim jo povzroča uživanje drog. Njihov cilj je izboljšanje zdravstvenega stanja uživalcev drog, zmanjšanje psihičnih in socialnih stisk ter zmanjšanje števila smrtnih žrtev. Nizkopražni programi se torej ukvarjajo s tistimi, ki še niso pripravljeni na zdravljenje odvisnosti, kljub temu pa zaposleni v teh programih težijo k trajni opustitvi drog in uživalce spodbujajo k treznosti. Uporabnikom nudijo praktično pomoč v obliki hrane, obleke, kondomov, možnosti tuširanja in novih igel za čistejše vbrizgavanje. Stojijo jim ob strani v kriznih situacijah, pomagajo jim pri iskanju stanovanja ali zaposlitve, omogočajo posvete z zdravniki in urejajo testiranje na okužbe s HIV. Osebe, ki so brez stalnega prebivališča, si lahko začasno bivališče uredijo na enem od nizkopražnih programov in tja dobivajo pošto. Nekatere organizacije pa brezdomnim osebam nudijo tudi prenočišče (Auer 2001: 166, 167).

Primer nizkopražnega programa v Sloveniji je program Stigma, ki so ga ustanovili iz razloga, ker se je pokazalo, da veliko uživalcev drog ni v stiku z ustanovami pomoči, poleg tega pa se pojavlja tudi veliko neuspešnih zgodb visokopražnih programov. Izoblikoval se je princip zmanjševanja škode, ki vključuje terensko delo, dnevni center in program izmenjave igel (Auer 2001: 170).

Stigma predvidoma deluje na področju Ljubljane in okolice ter v določenih mestih, kot so Kočevje, Ribnica in Logatec, v Kopru poteka terenska izmenjava igel v okviru programa društva Svit, v Mariboru to področje pokriva društvo Zdrava pot, v Celju pa program izmenjave igel izvaja društvo Želva (Kvaternik Jenko 2006: 144, 145).

Dnevni centri zagotavljajo varen prostor osebam, ki uživajo droge, omogočajo neformalno druženje uporabnikov med seboj, obenem pa lahko pridejo v stik s strokovnimi delavci. V dnevni centrih poteka izmenjava igel ter informiranje in svetovanje v zvezi s tveganim vedenjem (Društvo Stigma: Dnevni center). Flaker (2002b: 219) dnevne centre poimenuje tudi drop-in. Sogovorniki v knjigi so kot pozitivno plat drop-in centrov navajali predvsem razdeljevanje igel, hrane in družbo, ki so jo tam dobili. Pomemben jim je tudi občutek varnosti, sprejemanje in možnost pogovora z nekom, ki je pripravljen pomagati brez kakršnih koli pogojev. Strokovni delavci v dnevni centrih osebam, ki imajo težave zaradi uživanja drog, nudijo tudi pomoč in svetovanje, ki ga osebe lažje sprejmejo, saj je neobvezno in prostovoljno. Osebe se zavedajo, da lahko kadarkoli zavrnejo pomoč, saj jim to ne predstavlja pogoja za obiskovanje drop-inov (Flaker 2002b: 221). Informiranja in svetovanja se lahko poslužujejo tudi prizadeti svojci uporabnikov (Društvo Stigma: Dnevni center).

Pri terenskem delu gre za inovativen način izmenjave igel. Zagotavlja vključevanje uporabnikov v program na različnih lokacijah. Strokovni delavci na terenu nudijo socialne in zdravstvene usluge ter nasvete. Uporabnike informirajo o tveganim vedenju, svetujejo jim v zvezi z zmanjševanjem škode, razdeljujejo različne medicinske pripomočke za injiciranje, informativna gradiva, informirajo o različnih terapevtskih ustanovah in poskrbijo za njihove kontakte. Organizirajo tudi čistilne akcije odkritih zbirališč odvrženih igel in tako poskrbijo tudi za varnost ostalih ljudi. Uporabnike, ki še niso pripravljeni prenehati z uživanjem drog, spodbujajo k manj tveganimu vedenju, hkrati pa jih podpirajo pri vsaki pozitivni spremembi v življenju (Društvo Stigma: Terensko delo).

Svetovanje v nizkopražnih programih je na razpolago vsakemu, ki potrebuje svetovalno uslugo ali pa le informacije v zvezi z drogami (Društvo Stigma: Svetovanje).

Varne hiše v okviru nizkopražnih programov so namenjene uporabnicam nedovoljenih drog, ki so bile žrtve nasilja v matični družini, partnerski zvezi ali s strani ulice. Uporabnicam so glede na potrebe ponujene različne potrebe pomoči. Izvaja se psihosocialna pomoč, zagovorništvo, spremljanje na različne institucije (Društvo Stigma: Varna hiša).

Ena od skupin programov so tudi metadonski vzdrževalni programi. Uraden naziv metadonskih centrov je Center za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od nedovoljenih drog. Po podatkih iz leta 2001 (Auer 2001: 138) je bilo v Sloveniji 15 takih centrov. Centri delujejo v okviru zdravstvenih domov in pokrivajo celo Slovenijo. V centrih poteka svetovanje uživalcem drog in svojcem, individualna, skupinska in družinska terapija, priprava na bolnišnično obravnavo, pomoč pri rehabilitaciji in ponovni vključitvi v družbo, povezava z drugimi oblikami pomoči, povezava s terapevtskimi skupnostmi in skupinami za samopomoč. V centrih je mogoče opraviti tudi urinske teste, testiranje za hepatitis B in C ter za virus HIV.

Pogoji za sprejem v vzdrževalni metadonski program so:

- Večletna zasvojenost z drogami in trenutna telesna odvisnost;
- Dokumentirani predhodni poskusi razstrupitve;
- Minimalna starost 18 let;
- Stalno prebivališče v regiji, kjer se center nahaja (Auer 2001: 139).

Učinek metadona je kontrolirana zasvojenost oziroma odvisnost (Flaker 2002b: 186).

Po pričevanju sogovornikov Flaker (2002b: 183, 184) piše o premajhni angažiranosti strokovnih delavcev v metadonskih centrih. Sogovorniki pravijo, da človeško pomoč in spodbudo potem dobijo v neformalnem sektorju. Uporabniki pogrešajo storitve socialnih delavcev, predvsem v smislu pomoči pri iskanju zaposlitve, pri reševanju družinskih problemov, zaupen pogovor in pomoč pri reintegraciji.

»Nekateri metadonski centri so postali zbirališča uživalcev. Na Metelkovo, denimo, hodi veliko uživalcev, ki se med seboj družijo. Slaba stran tega je, da je za nekatere lahko to stopnica v bolj intenzivno življenje na heroinu.« (Flaker 2002b: 188)

»Oddelek [za detoksikacijo] je specializiran za vzpostavitev treznosti in stabilizacijo odvisnih. Omogoča šesttedensko zdravljenje odvisnim, ki so motivirani za življenje brez drog.« (Auer 2001: 141) Uživalci heroina ali metadona se na oddelku običajno razstrupijo z metadonom, v primeru hude abstinenčne krize pa jim pomagajo še z drugimi zdravili (Auer 2001: 142). Cilj detoksikacije je, da se uživalci razstrupijo in potem abstinirajo, vendar kot pravi Flaker (2002b: 190), nekateri bivanje v detoksikacijskem centru uporabijo le kot premor v karieri uživanja drog. Korist, ki jo to početje prinese, je, da si znižajo dozo droge, ki jo potrebujejo, in si s tem zmanjšajo stroške, obenem pa si malo uredijo življenje.

Flaker in soavtorji (2007) analizirajo slovensko politiko na področju drog, ki je opredeljena z Resolucijo o nacionalnem programu na področju drog, in ugotavljajo, da so programi zmanjševanja tveganj in škode zaradi uporabe drog, kamor spada obveščanje in izobraževanje uporabnikov drog o nevarnostih pri uporabi drog, izmenjava igel, terensko delo, metadonski vzdrževalni programi in dnevni centri, omejeni predvsem na večja mesta. »Ukrepi, ki naj bi jih ob tem zagotovili, so:

- vzpostavitev mreže programov zmanjševanja škode;
- lažji dostop do programov in do informativnega gradiva;
- več programov in kakovostnejše terensko delo z odvisnimi od drog;
- program izmenjave igel v lekarnah, z iglomati;
- spodbujanje razvoja varnih sob, nočnih in dnevnih zavetišč za uporabnike drog z ulice;
- cepljenje odvisnih od drog;
- uvedba javnih del za uporabnike drog;
- izobraževanje oseb, odvisnih od drog, o nevarnostih uporabe drog in varnejših načinih uporabe drog.« (Flaker *et al.* 2007: 437)

Visokopražni programi so namenjeni tisti ciljni skupini, ki je motivirana za popolno opustitev uživanja drog. Njihov osnovni princip je popolna sprememba življenjskih

navad in spreminjanje odvisniškega vedenja nasploh. Cilj visokopražnih programov je razvoj socialnih veščin, vzgoja, izobraževanje in odprava družbeno nesprejemljivega vedenja. Za razliko od dosedanjega življenja uživalcev se v terapevtskih skupnostih pričakuje aktivna udeležba pri vseh vsakodnevni aktivnostih, od dela na vrtu do pogovarjanja o problemih in konfliktih. Kot visokopražni program se štejejo tudi metadonski centri in detoksikacijski oddelki, primera terapevtskih skupnosti za zdravljenje odvisnosti pa sta v Sloveniji Projekt Človek in Skupnost Srečanje, ki deluje pod Zavodom Pelikan (Auer 2001: 133, 134).

1.2.1.1. Zavod Pelikan

Zavod Pelikan – Karitas je ustanovila Slovenska Karitas na pobudo Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti leta 1998. Zavod zajema več programov zdravljenja zasvojenosti in je namenjen celoviti psihosocialni obravnavi posameznikov, ki so se znašli v stiski, povezani zasvojenostjo. Osebam, ki so zaradi dolgoletnih težav z zasvojenostjo socialno izključene in stigmatizirane, program ponuja takojšnjo pomoč na poti proti življenju brez odvisnosti. Pogoji, ki ga morajo uporabniki izpolnjevati pred vstopom v program, je želja po abstinenci (Zavod Pelikan – Karitas: O Zavodu).

»Programi uporabniku pomagajo pri:

- oblikovanju pozitivne samopodobe in odkrivanju svojih sposobnosti in talentov;
- spremembi načina življenja (zajema vzpostavitev osebnega reda, higiene, delovnih navad);
- izboljšanju družinskih vezi, širjenju socialne mreže, reintegraciji;
- predelavi negativnih življenjskih izkušenj.«

(Zavod Pelikan – Karitas: O zavodu)

Kot že rečeno, Zavod Pelikan podpira več programov pomoči osebam, ki imajo težave zaradi zasvojenosti, ki so:

- informativni in svetovalni razgovori,

- celodnevni pripravljalni center,
- obravnava oseb z »dvojno diagnozo«,
- komuna Skupnost Srečanje

(Zavod Pelikan – Karitas: Domov).

V okviru Zavoda izvajajo informativne in svetovalne razgovore za uporabnike v enotah v Višnji Gori, Sostrem, Bertokih in Ajdovščini, kjer je potrebno, če hočejo vzpostaviti dober delovni odnos, upoštevati koncepte socialnega dela, ki so perspektiva moči (Saleebey 1997 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 9), etika udeležnosti (Hoffman 1994 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 9), znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 9) in ravnanje s sedanostjo ali koncept sonavzočnosti (Andersen 1994 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 9). Poleg informativnih razgovorov za uporabnike pa se družine uporabnikov lahko udeležijo tudi rednih skupin za starše, ki potekajo v Višnji Gori, Sostrem in Bertokih (Zavod Pelikan – Karitas: Informativno-svetovalni razgovori). Po Auerju (2001: 127) so prednosti skupinske terapije te, da člani spregovorijo o problemih s sebi enakimi in vidijo, da imajo tudi drugi težave. Vsaka uspešno sodelujoča skupina je vir medsebojne opore in opogumljanja. »Predvideva se, da možnost za podporo drugih pomaga popraviti škodo lastnemu občutku nadzora in samopodobo tistega, ki je doživel travmo.« (Solomon in Johnson 2002 v Cvetek 2010: 280)

Skupina za starše v Zavodu Pelikan deluje po načelih samopomoči in v kombinaciji z vključevanjem strokovnega delavca. Bistvena pri sodelovanju je motivacija za spremembe. Najprej se mora družina soočiti z zanikanjem in sama videti potrebo, da bi se spremenila, strokovni delavec pa je družini v oporo, ko spozna svojo odgovornost.

Za vsakega člana skupine je obvezna zavezanost k molčečnosti, gre pa predvsem za to, da človek pomaga sočloveku, da torej člani skupine drug drugega krepijo z izkušnjami (Potočnik, Jereb 2006: 37, 38).

Včasih imajo uporabniki zaradi uživanja več različnih drog težave z zobmi, bolečine v kosteh, glavobole ali pa razvijejo duševno bolezen (Kvaternik Jenko, 2006: 43).

Duševne bolezni, ki se razvijejo, so navadno razpoloženske motnje, motnje spanja, motnje hranjenja, shizofrenija, bipolarna motnja ... Pojavu, ko ima uporabnik težave z uživanjem drog, poleg tega pa razvije še katero od navedenih zdravstvenih stanj, rečemo dvojna diagnoza.

V okviru Zavoda Pelikan deluje v Sostrem terapevtska skupnost namenjena osebam z dvojno diagnozo in je edini program v Sloveniji, ki deluje 24 ur na dan. Uporabniki so vključeni v celostno psihosocialno obravnavo s celodnevним bivanjem, ki traja 20 mesecev. Po pretečenem času 20 mesecev imajo uporabniki možnost vključitve v program reintegracije, ki traja 6 mesecev z možnostjo podaljšanja. Uporabniki se v reintegraciji postopoma vključujejo v samostojno življenje, vendar še vedno pod varnim okriljem programa (Zavod Pelikan – Karitas: TS Sostro).

V pripravljalnem centru v Višji Gori potekajo priprave na vstop v Skupnost Srečanje od šest do deset tednov. Namen Celodnevnega pripravljalnega centra je, da se osebi, ki ima težave zaradi zasvojenosti, omogoči:

- kritičen odnos do uživanja psihoaktivnih snovi,
- oblikovanje pozitivne samopodobe in odkrivanje svojih sposobnosti in talentov,
- sprememba načina življenja (slednje zajema vzpostavitev osebnega reda, higiene, delovnih navad),
- izboljšanje družinskih vezi,
- terapevtski pogovor s strokovnjaki, izobraževanje,
- predelavo negativnih življenjskih izkušenj,
- spoznavanje pravil in načina življenja v Skupnosti Srečanje,
- pokazati in sprejeti odločitev za vstop v Skupnost Srečanje ali druge abstinenčne programe (Zavod Pelikan – Karitas: Pripravljalni del).

»Ena od bistvenih postavk programa je stalnost vsakodnevnega truda in odgovornosti. Sem sodi skrb za urejenost hiše, pridobivanje telesne vzdržljivosti, izobraževanje, kulturno udejstvovanje ipd.« (Auer 2001: 157)

Po končanem programu v pripravljalnem centru se posameznik vključi v eno izmed komun.

Pred leti komun v Sloveniji ni bilo, zato so uporabniki hodili v Italijo, kjer terapevtska skupnost Srečanje (italijansko: Comunita Incontro) deluje že od leta 1963. Začetnik skupnosti je italijanski duhovnik Don Pierino (Auer 2001: 151). Program traja najmanj 30 mesecev, najbolj važen pogoj, ki ga morajo uporabniki izpolnjevati, pa je vzpostavljena abstinenca (Blažič 2007: 366).

V Sloveniji delujejo štiri moške in ena ženska komuna. Strokovni in laični zaposleni delavci spremljajo razvoj kandidatov in se vključujejo v reševanje problemov, ki se pojavljajo v skupnosti (Zavod Pelikan – Karitas: Skupnost Srečanje), vendar niso prisotni ves čas. Za organizacijo življenja pretežno skrbijo bivši uživalci drog, ki so bili s strani Don Pierina potrjeni kot prvi odgovorni. Članom komune so dodeljene določene odgovornosti, ki jih morajo izpolniti, sicer sledi kazen. Gre lahko za preproste tehnične in organizacijske odgovornosti za stvari ali pa za resnično odgovornost človeka do lastnega bivanja. Takšna odgovornost je tudi sinonim za bistven cilj poti v komuni – svobodo (Blažič 2007: 369).

Bivši uživalci drog so bili navajeni kaotičnega življenja, neodgovornosti, nedelavnosti in zadovoljevanja zgolj neposrednih potreb, ravno zato pa mora terapevtska skupnost zagotoviti nasprotje tem značilnostim (Auer 2001). Omejitve in disciplina so zato pomemben del terapevtskega programa Skupnosti Srečanje (Blažič 2007: 366). »Temeljna metoda skupnosti je intenzivno individualno in skupinsko psihoterapevtsko delo.« (Auer 2001: 152) Novi člani tako spoznavajo zgrešenost prejšnjega načina življenja in osvajajo nove vrednote (Auer 2001: 152).

Seveda pa se morajo bivši uživalci drog poleg odgovornosti naučiti, da so v življenju potrebne tudi omejitve, ki so prav tako pomemben del terapevtskega programa Skupnosti Srečanje, saj bi jih neomejena količina ugodja lahko odvrnila od tega, da bi opravili svoje naloge v komuni. Nekatere od omejitev so:

- deset cigaret dnevno,
- nič kave, nič vina,
- televizija: dvakrat tedensko en film,
- nič seksa,
- brez umikanja v samoto,
- nič stikov z življenjem zunaj centra, razen obiskov najožje družine ...

(Blažič 2007: 366–368).

Popolnoma zaključen program pomeni dobo 36 mesecev, torej tri leta. Vsako leto v komuni pa ima svoj pomen. Prvo leto posameznik spoznava skupnost, razmišlja o pravih motivih za odločitev o rehabilitaciji, pridobiva nove navade in vrednote ter vzpostavlja drugačne odnose z domačimi. Po prvem letu gre bivši uživalec drog na preverbo, kar pomeni, da za teden dni odide domov in poskuša na novo vzpostaviti stik z družino in sam sebe preveri, kako odločen in samozavesten je postal. V drugem letu posameznik poglobljeno gradi svojo osebnost in sprejema odgovornosti. Po pretečenem letu gre na ponovno preverbo. Tretje leto v komuni pa je namenjeno predvsem pomoči drugim in utrditvi pridobljenega znanja (Auer 2001: 154).

Statistika po Auerju (2001: 158) kaže, da 55–60 % uporabnikov že pred vstopom v komuno odide iz programa, 20–25 % pa jih program uspešno zaključi, kar pomeni, da približno polovica tistih, ki so se odločili za zdravljenje v komuni, uspešno prestopi program skupnosti.

1.2. Socialno delo na področju zasvojenosti

1.2.1. Koncepti socialnega dela

Vsak socialni delavec, ni važno na katerem področju deluje, mora poznati osnovne koncepte, ki omogočajo približanje uporabniku in raziskovanje ter sooblikovanje dobrih izidov. Odnos, ki poteka med socialnim delavcem in uporabnikom, imenujemo delovni odnos (Čačinovič Vogrinčič *et al* 2009: 9).

Elementi delovnega odnosa so:

- dogovor o sodelovanju,
- instrumentalna definicija problema (Lussi 1991 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 9) in soustvarjanje rešitev,
- osebno vodenje (Bouwkamp, Vries 1995 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 9).

V delovnem odnosu pa je vedno potrebno uporabljati tudi naslednje koncepte:

- perspektiva moči (Saleebey 1997 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 9),
- etika udeležенosti (Hoffman 1994 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 9),
- znanje za ravnanje (Rosenfeld 1993 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 9),
- ravnanje s sedanostjo ali koncept sonavzočnosti (Andersen 1994 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 9).

Postmoderni koncepti socialnega dela v središče postavljajo pogovor in proces soustvarjanja rešitev (Parton, O'Byrne 2000, v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 11). Seveda pa pri delovnem odnosu ne gre pozabiti na leksikon moči (Saleebey 1998 v Čačinovič Vogrinčič *et al*. 2009: 13), ki vsebuje sedem temeljnih načel, ki jih mora socialni delavec pri delu z uporabniki upoštevati. Na kratko bom opisala vsako načelo posebej.

Dodajanje moči pomeni podpiranje uporabnikov ali družin, da odkrijejo vire v sebi in okoli sebe. Včlanjenost pomeni, da spoštujemo človekove potrebe, da je odgovoren

in cenjen član skupnosti. Če do sedaj tega ni čutil, je naša naloga, da ga vključimo. Moč okrevanja govori o tem, da ljudje vedno premagujejo težke življenjske udarce in po njih tudi okrevajo. Moč zdravljenja temelji na spoznanju, da imajo ljudje notranjo modrost, da prepoznajo, kaj je za njih dobro. Dialog in sodelovanje sta ena najpomembnejših virov, ki jih socialni delavci lahko dajo uporabnikom. Povezana sta s soustvarjanjem novih zgodb v življenju uporabnika. Na koncu pa se morajo socialni delavci odpovedati temu, da ne verjamejo. Vsak udeležen v problemu, vsak uporabnik ima pravico do resnice in le-to je v delovnem odnosu potrebno upoštevati (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 13, 14).

Prav ta zadnji del, torej pravica do resnice, pa je močno povezana z delom v rešitev usmerjenih terapevtov, ki jemljejo uporabnike kot eksperte za svoje probleme in življenja in izhajajo iz pristopa »ne vedeti«. V rešitev usmerjena terapija je pomemben sestavni del socialnega dela, saj je usmerjena v prihodnost in izhaja iz perspektive moči (Mešl 2007: 184).

Čačinovič Vogrinčič v svoji knjigi povzema Franklina in Jordana (1998 v Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 19), ki govorita o modelu v rešitev usmerjene terapije. Oba avtorja sta bila socialna delavca, kar pomeni, da je njun koncept nastal v procesu pomoči iz prakse socialnega dela (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 19).

Elementi v rešitev usmerjene kratke družinske terapije so:

- raziskovati življenje uporabnika,
- zbrati kratek opis problema,
- postavljanje odnosnih vprašanj,
- raziskovanje ali sledenje izjemam, raziskovanje situacij, ko do problema ni prišlo, oz. uspešnim oblikam soočenja z njimi,
- uporabiti lestvico za določanje teže problema,
- vprašanja, ki spodbujajo ravnanje obvladovanja in motivacije,
- vprašanja o čudežu,

- pogajanje o spremembi,
- dajanje pohval in nalog

(Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 19–22).

Ti elementi socialnemu delavcu pomagajo, da pri uporabniku izzove iskanje rešitev in pogled na problem z druge perspektive. Zanimiv je element sledenja izjemam, ki priporoča vztrajanje pri dobrih preteklih izkušnjah, saj je tu možen vir odkrivanja moči. Omeniti je potrebno tudi lestvico, ki določa težavnost problema. Ta tehnika se uporablja predvsem za pojasnitev. S tem socialni delavec lažje razume težo problema. Uporabljamo pa jo tudi za raziskovanje napredka, ko na primer socialni delavec vpraša uporabnika, kaj se mora zgoditi, da bi ta prišel z mesta 2 na mesto 5. Najbolj slavno pri tej obliki terapije pa je vprašanje o čudežu. Vprašanje se glasi: »Predpostavimo, da se je čez noč zgodil čudež in je problem, ki ga imate (z učiteljem, otrokom ...), izginil. Spali ste in tega ne veste. Ko drugi dan pridete v šolo (domov, v pisarno ...), kaj je prva stvar, ki jo opazite?« (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 21) Takšna vrsta vprašanj pomaga uporabniku, da vidi drugo situacijo. Ko socialni delavec vztraja pri podrobnem opisu tega dneva, se posredno ustvarjajo rešitve, ki jih uporabnik ubesedi (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2009: 21).

Sestavni del socialnega dela je poslušanje. V rešitev usmerjeni terapevti uporabnike poslušajo na način »tretjega ušesa« (Mešl 2007: 185). To pomeni, da slišijo stvari, ki jih uporabnik ne poudari. To so uporabnikovi viri in moči, ki se jih sam ne zaveda. Terapevti na podlagi tega začnejo pogovor preusmerjati proti rešitvam.

Mešl nato v svojem doktorskem delu nadalje opiše še temeljne vrednote sodobnega socialnega dela, ki sta jih P. De Jong in Kim Berg (2002 v Mešl 2007: 193) oblikovala po Sheafor, Horejsi in Horejsi (2000 v Mešl 2007: 193).

Prva vrednota je spoštovanje človekovega dostojanstva. V rešitev usmerjen pogovor omogoči, da se gradi človekova lastna vrednost. Uporabniki morajo spoznati, da so sami eksperti svojih življenj in da so njihove zaznave najbolj pomemben vir v procesu iskanja rešitev (Mešl 2007: 193).

Druga vrednota je individualizirana pomoč, ki predpostavlja, da je vsak posameznik edinstven, zato so tudi rešitve, ki se zgradijo iz odnosa med uporabnikom in socialnim delavcem, edinstvene in individualizirane. Gradijo se iz izjem, ko so uporabniki zmogli. Socialni delavec gradi odnos iz pristopa »ne vedeti«, saj so uporabniki eksperti za svoje življenje (Mešl 2007: 193, 194).

Vzpodbujanje razvoja uporabnikove vizije pomeni, da socialni delavec povabi uporabnika, da razvije vizijo, ki izhaja iz njegovega referenčnega okvira, saj celoten proces graditve rešitev vzpodbudi uporabnike, da razmišljajo o tem, kakšno bi bilo njihovo življenje, ko bi bili problemi rešeni. Pri tem pristopu je pomembno tudi, da se promovira uporabnikovo samoodločanje (Mešl 2007: 194).

Ena od vrednot je tudi graditev na uporabnikovih močeh, ki se odraža v raziskovanju njegovih izjem in dajanju komplimentov o močeh in uspehih, ki jih uporabnik doseže (Mešl 2007: 194).

V rešitev usmerjeni terapiji gre tudi za vzpodbujanje uporabnikove participacije. Že z elementi modela, kot so vprašanje o čudežu ali pogajanje o spremembi, socialni delavec vzpodbudi uporabnika, da sam gradi rešitve, da si pomaga (Mešl 2007: 194).

Maksimiziranje samoodločanja je spet povezano s spodbujanjem uporabnika, da prevzame odgovornost za svoje življenje (Mešl 2007: 195).

Vzpodbujanje razvoja prenosljivosti pomeni, da socialni delavec delovni odnos zastavi tako, da lahko uporabniki od procesa odnesejo vse, kar so se naučili o reševanju problemov in to vključijo v druge dele njihovega življenja, kjer se pojavljajo problemi. V rešitev usmerjen pristop jim da priložnost, da povečajo svoje notranje vire (Mešl 2007: 195).

Pri maksimiziranju krepitve moči uporabnika se morajo socialni delavci zavedati, da niso oni tisti, ki krepijo moč uporabnika, ampak uporabnik to stori sam, ko prevzame kontrolo nad svojim življenjem in ko formulira svoje cilje (Mešl 2007: 195, 196).

Varovanje zaupanja je še ena zelo pomembnih vrednot, ki jih ima socialni delavec pri delu z uporabniki. Vsak strokovnjak mora varovati osebne informacije, ki mu jih je uporabnik zaupal med procesom dela (Mešl 2007: 196).

Socialni delavec mora pomagati uporabniku doseči najboljši možen način življenja, kar se povezuje s promoviranjem normalizacije. Ta pristop vzpodbuja uporabnike, da so realni. Uporaben je tudi za uporabnike z duševnimi ali fizičnimi boleznimi (Mešl 2007: 196).

Česar ne smemo pozabiti pri procesu pomoči, je redno spremljanje spremembe, pri čemer lahko socialni delavec uporabi vprašanje lestvice, da dobi uporabnikovo oceno spremembe. Potrebno pa je tudi videti, če tisto, kar je uporabnik delal, ne deluje, in najti drugo rešitev (Mešl 2007: 197).

Mešl predpostavlja, da uporaba teh elementov vodi do spoštljivega raziskovanja in soustvarjanja rešitev. Vidi jih kot znanje za ravnanje v socialnem delu z družinami, saj pomagajo, da socialni delavci bolje razumejo in da pojmujejo želene poti k dobrim izidom (Mešl 2007: 198, 199).

1.2.2. Socialno delo z družino

Simončič in Frelih Gorjanc pravita, da je družina sistem, sestavljen iz različnih podsistemov, ki so med seboj v konstantnih odnosih. Za takšen sistem je značilno, da v njem delujejo določena načela, ki skrbijo za ohranitev homeostaze oziroma ravnovesja. Vsaka dinamika v takem sistemu deluje v smeri proti ohranjanju ravnovesja, saj mu drugače sledi sprememba, ki lahko ogrozi strukturo in obstoj tega (Gostečnik 1998 v Simončič, Frelih Gorjanc 2006: 44,45).

Podobno kot Simončič in Frelih Gorjanc tudi Čačinovič Vogrinčič (1998: 23) pravi, da je »[d]ružinska skupina [...] prvi socialni sistem, v katerem otrok živi in ki s svojimi značilnostmi vpliva na osebnost otroka v vseh fazah njegovega razvoja.«

Čačinovič Vogrinčič predpostavi, da se je nesmiselno spraševati, kakšna je prava oblika družine, saj naloga socialnega delavca ni, da raziskuje prave načine družinskega življenja, ampak da skupaj z družino, ki je prišla po podporo in pomoč, raziskuje, kakšne spremembe potrebuje, da bi rešila svoje stiske (Čačinovič Vogrinčič 2006: 17).

Vsak član igra v sistemu družine določeno vlogo. Ko se v enem od podsistemov pojavi stiska, ki lahko pripelje do družinskega neravnovesja, lahko eden od članov družine odreagira tako, da preusmeri pozornost od stiske k nekemu simptomu, ki ga bo lažje nadzoroval (Gostečnik 1998 v Simončič, Frelih Gorjanc 2006: 45). Kot pravi Čačinovič Vogrinčič (2006: 26), se pogosto zgodi, da je potrebno reševanje uporabnikovega problema razširiti na celotno družino, saj jo potrebujemo kot vir podpore in moči.

Predmet socialnega dela z družino je pomoč in opora družini pri reševanju problemov, njegov cilj pa ni le posredovanje, da uporabniki dobijo, kar jim po zakonu propada, torej na primer denarno pomoč ali otroški dodatek, njegov cilj je tudi soustvariti potrebne spremembe, ki bi družino okrepile (Čačinovič Vogrinčič 2006: 27).

Čačinovič Vogrinčič (2006: 28, 29) govori tudi o dveh ravneh, na katerih nagovarjamo družino. Prva je raven mobilizacije, druga je raven družinske dinamike. Socialni delavec je pozoren na to, kako člani družine ravnaajo drug z drugim. Družina, ki je prišla po pomoč, potrebuje spremembe, ki jih socialni delavec skupaj z družinskimi člani raziskuje, vzpostavi in stabilizira.

Goldbrunner (1989 v Čačinovič Vogrinčič 2006: 29) ugotavlja, da je dajanje pomoči le »prvi tir« socialnega delavca. To imenuje zunanja pomoč. Družina za dobro delovanje potrebuje tudi »drugi tir«, ki je pomoč pri razreševanju notranjih konfliktnih struktur.

Socialni delavec mora poznati zakonitosti družinske dinamike in imeti mora dovolj družinskopsiholoških znanj, ki jih uporabi v pogovoru z družino, saj so instrumentalna definicija problema, soustvarjanje rešitev in dogovarjanje deleža posameznega družinskega člana, nove izkušnje, ki lahko spremenijo dosedanja pravila skupnega življenja in razporeditev vlog. Socialni delavec tako v procesu sodelovanja prispeva k več razvidnosti (Čačinovič Vogrinčič 2006: 28). Tukaj je pomembno tudi dejstvo, ki ga Mešl v knjigi Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino povzema od Saleebeya (1997 v Mešl 2008: 125), ki govori, da imajo besede moč, saj z njimi lahko navdihnemo ali pa po drugi strani tudi uničimo. Zato morajo socialni delavci v

delovnem odnosu skrbno ravnati z besedami in uporabljati predvsem take, ki dajejo moč in ne razvrednotijo človeka.

Kadar gre za reševanje kompleksnih psihosocialnih težav otrok in mladostnikov, ki se vedejo odklonsko, je pomembna naloga socialnega delavca, da mobilizira ali vzpostavi socialno mrežo. Le-ta otroku in kasneje tudi drugim udeleženiim v problemu omogoči novo učenje in nove izkušnje za spoštovanje sebe in drugih. Cilji socialni služb so omogočiti otroku ali mladostniku novo, boljšo možnost za življenje in razvoj. Njihova naloga je spoštovanje otroka kot sogovornika (Čačinovič Vogrinčič 2006: 96).

Družina mladostnika z odklonskim vedenjem je v stiski. Elementi te stiske (Stierlin 1987 v Čačinovič Vogrinčič 2006: 97) so najprej osramočenost, saj naj bi bilo odklonsko vedenje jasen dokaz, da staršem ni uspelo vzgojiti otroka v skladu z normami in vrednotami družbe. Pomoč nujno potrebujejo, da bi se zmanjšali občutki krivde, ki jo starši doživljajo, in predvsem, da bi se povečala njihova učinkovitost.

Tudi Simončič in Frelih Gorjanc (2006: 45, 46) govorita o bolečih občutjih, ko so starši šokirani, jezni in obupani nad spoznanjem, da otrok uživa droge. Velikokrat je najprej prisotno zanikanje, saj včasih starši potrebujejo kar nekaj časa, da si priznajo, kaj se dogaja. Ko si priznajo težavo, se najprej pojavi vprašanje, kaj so storili narobe.

Socialni delavec je tukaj predstavljen kot strokovnjak, ki krepi moč družine, saj pomaga ustvariti pogoje za učenje novega ravnanja v družini. Vendar pa družina poleg sodelovanja vseh družinskih članov in socialnega delavca potrebuje še smiselno mesto v svetu, v katerem živi. To mesto ustvari socialna mreža, zato je pomembno, da se učinkovita intervencija ne konča znotraj družine (Čačinovič Vogrinčič 2006: 98).

1.2.3. Procesi pomoči družini ob doživljanju travme

Čeprav je glavni protagonist drame uživalec drog, pa je drama predvsem stvar staršev in izhaja in njihove stiske. Doživljanje stiske je sestavljeno iz:

- Skrivanja in pretvarjanja – povzroči napetosti med starši in njihovimi potomci, ustvari ozračje nezaupanja, izogibanja in neprestanih mahinacij. S tem udeležencem da dobro podlago za dramsko katarzo;
- Kriminalizacije – droge so prekršek in zato avtomatično proizvede storilca in razdeli vloge v drami, ne glede na to, ali je prekršek tudi dejansko preganjan. Proizvede tudi ozračje, kjer grozi kazen in vlada strah pred katastrofo;
- Krivde in sramu – uživanje drog je tudi moralni prekršek, kar izzove strah in tesnobo pred tem, kakšna bo družbena reakcija na odkritje, in z njima povezan sram. Povzroči tudi strah pred izgubo kredibilnosti, pogodbene moči in ugleda staršev, strah, ki odpira dilemo, ali naj dejanje prikrijejo in se tako zaščitijo ali pa naj se z obtoževanjem svojega otroka in drugih operejo možnih obtožb, da so sokrivci in sotorilci;
- Majhnih kraj, neodobrenih posojil, drobnih goljufij – vse to ustvarja nezaupanje med družinskimi člani, vnaša nelagodje v vsakdanje življenje in zamaje trdnost vsakdanjih ureditev. Majhna presenečenja povzročajo skrb, kaj vse se bo še zgodilo. Nelagodje pri nekaterih starših povzroča tudi strah pred okužbo;
- Dileme med lojalnostjo do otrok in odgovornostjo za njihovo vedenje – to je problem starševske vloge, ki obenem predpostavlja zavezo moralnemu družbenemu redu in postavlja starše v položaj zastopnikov tega reda; tako so starši, ki imajo globoko vsajeno lojalnost do otrok, na hudi preizkušnji. Izgubili bodo v vsakem primeru, ne glede na to, kaj bodo naredili – izdajalstvo je neizogibno (Flaker 2002a: 149–150).

Cvetek opisuje, da pri doživljanju travme ni bistveno za kakšen dogodek gre, ampak je pomembno, kakšne destruktivne posledice povzroči pri posamezniku. Od vsakega posameznika je namreč odvisno, kako bo neko stresno situacijo sprejel in jo shranil v spominu (Cvetek 2010: 14).

Zasvojenost ni problem le posamezne osebe, ampak je problem celotne družine, zato ga je treba tudi reševati na družinski ravni. Starši se morajo zavedati, da iskanje krivde ne bo pomagalo in da dejstvo, da ima njihov otrok težave zaradi zasvojenosti,

ne pomeni, da so imeli slabo ali neprimerno vzgojo (Auer 2001: 21, 22). Družina osebe, ki je uživala droge, je doživela travmatsko izkušnjo, zato potrebuje veliko podpore, da znova zgradi vero vase in v okolje (Cvetek 2010: 283).

Ko se starši odločijo poiskati pomoč, je delovni načrt zdravljenja odvisen predvsem od tega, na kateri stopnji uživalec drog je, to pomeni, ali še obiskuje šolo, ali je zaposlen, kako se v družini razumejo in podobno. Oceniti je potrebno trdnost njegove volje, da z drogami prekine (Auer 2001: 17), poleg tega pa je treba poskrbeti za podporo staršem, saj že Stritih (2002: 108) pravi, da lahko imajo osebe, ki so doživele travmo, a niso bile deležne ustrezne pomoči, različne kratkotrajne ali dolgotrajne posledice. Flaker se strinja, da so svojci in bližnji tisti del socialne mreže, ki so v takih primerih najbolj prizadeti in prav tako potrebujejo podporo in pomoč (Flaker *et al.* 2008: 301).

Najbolj znan izraz nepredelanih hujših stresnih dogodkov je posttravmatska stresna motnja, ki se kaže kot depresija, disociacija, depersonalizacija, povečana agresivnost do sebe in drugih ... Osebe, ki so doživele travmatsko izkušnjo, začnejo tudi drugače funkcionirati na družinskem in poklicnem področju. Mnogi imajo občutek, da so trajno poškodovani (Cvetek 2010: 17).

V procesu zdravljenja po navadi sodelovanje zavračajo očetje. Njihovi občutki nemoči in poraženosti so včasih tako globoki, da so sposobni otroka odpisati. Velikokrat potrebuje socialni delavec veliko iznajdljivosti, da jih vključi v proces (Horvat Žnidaršič 2001: 21).

Čačinovič Vogrinčič (1989: 195) poudarja, da je treba upoštevati koalicijo oziroma zavezništvo staršev, kar pomeni, da starša drug drugega podpirata v svojih vlogah, da povečujeta občutke varnosti in gotovosti. S tem, ko upoštevata drug drugega, ustvarjata pogoje za to, da se vlogi zakoncev in vlogi staršev ne izključujeta, temveč se dopolnjujeta.

Čačinovič Vogrinčič (2006: 98, 99) še opozarja, da je socialna mreža družine vir moči in dragocen udeleženec v projektu pomoči. Sodelovanje s socialno mrežo pomaga socialnemu delavcu razumeti potrebe in razviti učinkovite rešitve, medtem ko Flaker

(2002a: 153) opozarja, da je ena poglobitnih posledic uživanja drog to, da osebe, ki uživajo droge, pogosto izgubijo stike s tistimi vrstniki, ki drog ne uživajo.

2. Problem

Na temo zasvojenosti z nedovoljenimi drogami je napisanih ogromno knjig. V Sloveniji in drugod obstaja veliko nizkopražnih in visokopražnih programov za zdravljenje odvisnosti, tudi socialne službe in zdravstvo prepoznajo zasvojenost kot problem, ki ga je treba reševati.

V času procesa pomoči in podpore so vse oči uprte v osebo, ki je imela težave zaradi uživanja drog, zelo malo pa je dela s celotno družino. Ne smemo pozabiti, da so svojci osebe, ki je vključena v program pomoči, tisti, ki trpijo skupaj z njo in jo spremljajo skozi celoten proces pomoči, ob tem pa velikokrat pozabijo sami nase.

S pomočjo primera družine, ki je šla skozi proces pomoči in podpore ob prenehanju uživanja drog, bom skušala prikazati, kam so se obrnili po pomoč, kakšno pomoč je družina prejemale, kdo vse je sodeloval v procesu pomoči in kakšne metode dela so uporabljali strokovnjaki v organizacijah, kamor se je družina obrnila po pomoč. Pri tem sem kot pristop pri raziskovanju uporabila študijo primera.

Namen raziskave je ugotoviti potrebe družine, ki ima družinskega člana, ki se odloči opustiti droge. Z raziskavo želim osvetliti problematiko zasvojenosti v Sloveniji in s perspektive svojcev oseb, ki uživajo droge, pogledati, ali je pomoč, namenjena družini, po njihovem mnenju zadostna.

Raziskovalna vprašanja s tezami:

1. Kakšno pomoč je družina pridobivala tekom vključitve osebe, ki je bila uživalka drog, v programe pomoči (prednosti, pomanjkljivosti te pomoči)?
T1: Družini so bila ponujena posamezna svetovanja, ki pa niso bila dovolj ustrezna.
2. Kateri strokovnjaki so sodelovali v procesu pomoči in pomoč katerih so označili kot najbolj ustrezno?
T1: V procesu pomoči so sodelovali socialni delavci, psihologi, pedagogi. Kot najbolj ustrezno ocenjujejo pomoč socialnih delavcev.
3. Kakšne metode dela so uporabljali strokovnjaki?

T1: Strokovnjaki so kot metodo dela uporabljali pogovor, pogajanje, poslušanje, zapisovanje in organizacijske spretnosti.

4. Na kakšen način so pomagali udeleženci v socialnem omrežju osebe?

T1: Pomoč ostalih je bila zgolj občasna in bolj v smislu materialne pomoči.

T2: Ostali udeleženci so bili v oporo staršem osebe, ki je uživala drogo.

5. Kakšne so bile potrebe družine, tekom vključitve osebe, ki je uživala droge, v programe pomoči?

T1: Svojci so želeli biti slišani v procesu pomoči.

T2: Svojci so želeli pozitivno zaključeno zdravljenje osebe, ki je bila odvisna.

3. Metodologija

3.1. Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo opravila v okviru diplomskega dela, je kvalitativna singularna študija primera.

Raziskava je kvalitativna, saj za študijo primera nisem zbirala številčnih podatkov, temveč besedne opise. Singularna študija primera pomeni, da sem proučevala en sam primer družine, katere članica je bila uživalka drog.

»Študija primera v socialnem delu je pristop pri raziskovanju pojavov, procesov in postopkov na področju socialnega dela s pomočjo proučevanja posameznih primerov socialnih problemov in pomoči v takih primerih, bodisi laične pomoči bodisi strokovne pomoči socialnega dela.« (Mesec 1997: 52)

Raziskava je eksplorativna ali poizvedovalna, saj je njen namen odkriti in raziskati potrebe po psihosocialni pomoči družine, katere članica je bila uživalka drog.

Glede na odnos do neposrednega izkustvenega gradiva je moja raziskava empirična, saj sem zbirala novo, izkustveno gradivo, ki sem ga zbrala z metodo spraševanja in analizo dokumentiranega gradiva.

Moja raziskava je tudi uporabna, saj je namenjena neposrednim potrebam prakse socialnega dela v društvih za pomoč odvisnikom in njihovim svojcem.

3.2. Merski instrumenti in viri podatkov

Podatke sem zbrala s pomočjo kombiniranega gradiva, to je delno strukturiranih nestandardiziranih intervjujev in dokumentacije iz Pripravljalnega centra.

V raziskavi so me zanimale potrebe družine z vidika družine same, socialne mreže in strokovnih delavcev.

Pri delno strukturiranih nestandardiziranih intervjujih sem imela del vprašanj vnaprej zastavljen, saj mi je bilo tako lažje voditi pogovor, ne da bi zašla na temo, ki ni relevantna za raziskavo, vendar sem jih prilagajala glede na sodelovanje vprašancev

in tako, da so vprašanci čim lažje opisali svoje izkušnje. Vprašanja so priložena v dodatku.

3.3. Enote raziskovanja

Enota raziskovanja v moji raziskavi je družina, katere članica je bila uživalka drog. Družina sama ne more biti reprezentativen vzorec populacije družin, kjer nekdo izmed članov uživa droge, zato v tem primeru ne moremo govoriti o populaciji in vzorčenju. Podatke o družini sem zbirala iz več virov – s pomočjo članov družine, znancev in prijateljev ter strokovnih delavcev. Opravila sem intervjuje s temi člani družine, z dvema znancema in s prav tako dvema strokovnima delavcema.

3.4. Zbiranje podatkov

Podatke sem zbrala s pomočjo kombiniranega gradiva.

Besedne opise sem zbirala s tremi sklopi intervjujev.

Prvi sklop sem opravila z družino. Pod ta sklop spadajo mama, oče in sestra osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog.

Drugi sklop se je nanašal na vprašanja za prijatelje in znance. Najprej sem imela namen intervju opraviti z dvema tetama osebe, vendar si je ena od tet pred intervjujem premislila in ni želela odgovarjati na vprašanja. Zato sem opravila intervju le z eno teto, na en vprašalnik pa sem odgovorila sama, saj sem tudi sama prijateljica osebe, ki je bila uživalka drog, in sem s celotno družino sodelovala ves čas procesa pomoči.

Tretji sklop zbiranja podatkov pa so bili vprašalniki namenjeni strokovnim delavcem, ki so sodelovali v procesu pomoči družini v času zdravljenja osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog. Intervju sem opravila z vodjo komune, kjer je potekalo zdravljenje osebe, in z vodjo pripravljalnega centra, kjer se je oseba pripravljala na odhod v komuno.

Uporabila sem delno strukturirane nestandardizirane intervjuje. To pomeni, da sem imela vnaprej delno sestavljene vprašalnike, ki so bili urejeni po temah, ki so me

zanimale. Imela sem napisana vprašanja za določene teme, ki pa sem jih prilagajala v namene raziskave, če je bilo to potrebno, da so lahko vprašanci čim bolj izrazili svoje mnenje in opisali svoje izkušnje.

Vsak intervju je bil usten in individualen. Vse intervjuje sem posnela s snemalnikom na telefonu in kasneje naredila transkripcijo le-teh. Vsi vprašanci so dovolili uporabo snemalnika. Razložila sem jim, da bom v diplomu njihova prava imena nadomestila z izmišljenimi.

Intervju z mamo sem opravila 15. 4. 2016, na mojem domu v Gornjem Gradu. Pogovor je trajal dvajset minut. Vmes sva za pet minut prekinili s snemanjem, ker je ob razlagi nekega dogodka začela jokati. Ponudila sem ji možnost, da intervju nadaljujeva kakšen drug dan, vendar je predlog zavrnila in rekla, da lahko nadaljuje.

Intervju z očetom sem opravila 18. 4. 2016, na njegovem domu. Intervju je trajal petinštirideset minut. Med pogovorom ni bilo posebnosti.

Intervju s sestro sem opravila 19. 4. 2016, na njenem domu. Intervju je trajal petindvajset minut. V času intervjuja so v sosednji sobi stari starši gledali televizijo, ki je bila nastavljena na zelo visoko jakost, zato sem imela kasneje pri transkripciji nekaj težav z razumevanjem pogovora.

Intervju s teto sem opravila 19. 4. 2016, na njenem delovnem mestu. Teta je odgovarjala kratko in jedrnato. Intervju je trajal približno deset minut.

Sama sem na vprašanja odgovorila 24. 4. 2016. Nekaj težav sem imela z oblikovanjem odgovorov, saj sem želela zajeti čim več podatkov, ki bi bili uporabni za raziskavo moje diplomske naloge.

S strokovno delavko, ki je bila v času, ko je bila oseba na zdravljenju, vodja komun, sem stopila v stik preko telefonskega klica. Njeno telefonsko številko sem imela že iz časa, ko sva se dogovarjali za moj obisk pri prijateljici v komuni. Dogovorili sva se, da dobiva 18. 4. 2016, na njenem novem delovnem mestu v Ljubljani. Intervju je trajal petinpetdeset minut. Razen tega, da je med pogovorom morala prevzeti nujen klic in sva zato za deset minut prekinili z intervjujem, ni bilo posebnosti ali motečih dejavnikov.

Najtežje je bilo stopiti v stik s strokovnim delavcem v Pripravljalnem centru. Za opravljanje intervjuja sva se dogovarjala že od sredine aprila, vendar je bil veliko zaseden. Na koncu sva se dogovorila, da se 13. 5. 2016 oglasim na njegovem delovnem mestu v Pripravljalnem centru v Višnji Gori. Intervju je trajal štirideset minut. Pri pogovoru je bila prisotna tudi praktikanтка, ki je v tistem času opravljala prakso v Pripravljalnem centru.

Drugi del gradiva so zapisi pogovorov med socialno delavko in uporabnico ter starši. Dobila sem tri take zapise, zato je dokumentacijski del zbranega gradiva bolj skop. Vseeno sem s pomočjo tabele poskušala izluščiti, kaj so bile teme pogovora, metode dela in rezultati pogovora.

3.5. Obdelava in analiza podatkov

Po vsakem opravljenem intervjuju sem naredila transkripcijo le-tega. Uporabila sem parafraziranje, zato so intervjuji napisani v knjižni slovenščini. Sogovorniki so imeli specifično narečje, zato so se vmes pojavile besedne zveze, ki sem jih s težavo preoblikovala v knjižno slovenščino. Vse osebe, katerih imena so uporabljena v intervjuju, sem preimenovala, da sem ohranila anonimnost oseb.

Transkripcijo sem zapisala v programu Microsoft Office Word.

Intervju sem obdelala s kvalitativno analizo.

V zapisu intervjujev sem najprej označila izjave, ki so bile relevantne za mojo raziskavo, torej tiste, ki so se nanašale na teme, ki so me zanimale.

Za boljšo preglednost sem v intervjujih, ki sem jih opravila z družino (D), izjave označila z DA, DB ali DC, torej za tri osebe, ki so sodelovale v intervjujih. V sklopu socialne mreže (SM) sem opravila dva intervjuja, kjer sem izjave označila s SMA in SMB. Za strokovne delavce (SD) sem uporabila označbo SDA in SDB. V vsakem intervjuju sem izjave po vrsti oštevilčila s številkami od 1 naprej.

Nadaljevala sem z odprtim kodiranjem, tako da sem vsaki izjavi prosto pripisala pojem.

Primer:

DB_7: »Prepričan sem, da je brez staršev otrok obsojen na propad. Če nisi ti stoprocentno prepričan v to, da boš pomagal otroku in da ga nočeš izgubiti, potem mu tudi nobena institucija ne more pomagati.« → pomen sodelovanja staršev

Nekaterim sem pripisala le en pojem, večini pa sem jih pripisala več, ki sem jih kasneje primerjala med seboj in določila kategorije ter podkategorije.

V osnem kodiranju sem združila pojme iz intervjujev z družino, socialno mrežo in strokovnimi delavci in vzpostavila hierarhijo med kategorijami in podkategorijami.

Primer:

Vključevanje družine v procese pomoči

- Srečanja za starše (DA_9)
 - o Podelitev izkušenj (DA_10)
 - o Izmenjava izkušenj med starši (DA_11)
 - o Enkrat (DB_29)
- Obiski
 - o Družinski obiski v komuni (DA_12, DB_27, DC_3)
 - o Pogovori v komuni (DC_4)
 - o Prilagajanje (DC_5)
- Izogibanje vključevanju
 - o Jeza (DC_1)
 - o Odsotnost od doma (DC_2)

Na podlagi tega postopka sem potem napisala poskusno teorijo.

4. Rezultati

Procese podpore in pomoči družini v primeru težav zaradi zasvojenosti družinskega člana predstavljam s treh vidikov. Najprej, kako so ta proces pomoči videli in doživljali člani družine. Nato, kako so ga doživljale osebe iz širšega socialnega omrežja in na koncu dodajam še pogled strokovnih delavcev.

4.1. Družina

Iskanje pomoči in informacij

Družina je ob spoznanju, da ima hčerka težave zaradi uživanja drog, najprej pomoč iskala v zdravstvu. Informacije so poskušali najti tudi na spletu: *»Malo smo iskali po internetu.«* (DB_1) Ker niso dobili zadostnih informacij ne pri zdravniku ne na internetu, se je aktivirala očetova sestra, ki živi z družino: *»Glavni člen je bila tukaj teta Tina, ki je poznala nekoga, ki je poznal nekoga ...«* (DA_3) Poznala je nekoga, ki je imel informacije glede Reto centrov v tujini. Ob iskanju centrov v tujini so naleteli na telefonsko številko konkretne organizacije (Zavod Pelikan), kjer so kasneje družino vključili v proces pomoči: *»To je pravzaprav ena velika organizacija, ki povezuje različne programe za odvajanje. Pod skupnost Srečanje pa spada ta komuna na Razborju, kamor je potem Lara šla.«* (DA_5)

Postopek podpore in pomoči

Oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, se je po odločitvi za pomoč v Zavodu Pelikan najprej vključila v program detoksikacije, po pretečenem določenem času pa je šla v pripravljalni center na komuno: *»Potem je šla v Ljubljano na Litijsko. Tam imajo pripravljalni center za te, ki bodo kasneje šli v komuno.«* (DB_5) Kasneje je pot nadaljevala v komuni na Razborju pri Zidanem Mostu: *»Po Litijski je šla torej na Razbor v komuno.«* (DB_16)

Ocena koristi pomoči

Osebe, ki so bile v večji meri vključene v proces pomoči, so ocenile, da zdravniki niso zadostno informirani na področju problematike zasvojenosti. Pravijo, da jih je

osebna zdravnica usmerila samo v psihiatrično bolnišnico Vojnik, kjer bi, po mnenju sogovornikov, osebo, ki ima težave zaradi uživanja drog, zdravili samo z metadonom: *»... ampak to je živa katastrofa, ker zdravniki te hočejo poslati kar v Vojnik, kjer te 'našopajo' z metadonom. Dejansko se nič ne posvetijo človeku.«* (DB_3)

Razlog za odločitev za podporo in pomoč v Zavodu Pelikan navajajo kot zadnjo možnost: *»Takrat je bila zadnja bilka, ki smo se jo oprijeli.«* (DA_6) Povedo še, da so bili strokovni delavci res pripravljeni pomagati. Program, ki ga izvaja Zavod Pelikan, se jim ni zdel slab in pomoč so ocenili kot koristno. Tukaj omenjajo kot koristno predvsem izmenjavo izkušenj, ki so jo dobili ob družinskih obiskih v komuni: *»Velikokrat smo si povedali tudi stvari, ki si jih nikoli prej nismo in si jih mogoče tudi ne bi nikoli, ker ne bi prišlo do tega. To je bilo meni zelo všeč. Super je bilo, ker je vsak povedal nekaj, vsak je delil izkušnjo.«* (DB_28) Pomagalo pa je tudi, da so se lahko pogovorili z ljudmi, ki so imeli izkušnje z uporabo drog: *»Včasih je dobro, da dobiš informacijo od človeka, ki je imel opravek z drogo, ali pa od človeka, ki ima opravek z ljudmi, ki imajo opravek z drogo. Takrat je bilo pomembno, no, ne morem reči, da ni bilo.«* (DB_30) V splošnem pa kot pomembno dejstvo v okviru pomoči in podpore ob težavah zaradi zasvojenosti navajajo pomen sodelovanja staršev: *»Če se starši ne zalagajo zraven, tudi Pelikan nima kaj dosti za narediti.«* (DB_18, DB_9) Poudarijo, da je v takšnih trenutkih, kot je spoznanje, da ima nekdo v družini težave zaradi uživanja drog, vsaka pomoč koristna: *»Vsaka pomoč, vsaka bilka, ki se je lahko oprimeš, je koristna. Vsako stvar želiš izkoristiti.«* (DB_10)

Predlogi za dodatno pomoč v obdobju iskanja pomoči

Predvsem so si nekateri družinski člani želeli, da bi se v času družinske drame družina več pogovarjala. Več pozornosti bi bilo potrebno nameniti mlajši sestri osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog: *»Ne bi škodilo, če bi se tudi meni takrat malo več posvečali.«* (DC_7) in da bi oseba razložila svoja dejanja v času uživanja drog: *»Da bi mi povedala, zakaj je to naredila in kaj se je dogajalo z njo.«* (DC_12) Nekateri izpostavljajo, kako pomembno je, da so si priznali, da imajo težavo: *»Najprej mora človek razčistiti pri sebi. To je prvo. Ko se odpreš, ko priznaš, da imaš težave,*

da ima tvoj otrok težave, takrat začneš drugače gledati na vse skupaj. Jaz sem potrebovala nekje pol leta, da sem si priznala, da ima Lara težavo.» (DA_8)

Kot koristno navajajo pomoč drugih staršev, katerih otroci so v procesu podpore in pomoči pri reševanju težav zaradi zasvojenosti, in njihove izkušnje: *»... to pomeni, da se mi zdi, da je bolj koristna pomoč drugih staršev, njihove izkušnje, če so jih seveda pripravljeni podeliti.« (DB_11)* Želeli bi si, da bi v tem procesu imeli ob sebi neko zaupno osebo, ki je mogoče tak ali podoben proces že dala skozi, saj bi lažje razumela njihove težave: *»Lažje bi bilo, če bi poznal nekoga, ki bi imel informacije o teh stvareh, ki bi to že dal skozi, da bi mi malo povedal, ker s takim človekom se veliko lažje poistovetiš in se mu mogoče tudi bolj zaupaš.« (DB_12)* Poudarijo pomen večje informiranosti o drogah nasploh v družbi: *»Želim si tudi, da bi bilo več informacij glede droge in zdravljenja ter da to ne bi bila taka tabu tema, da bi se več govorilo o tem.« (DB_41)* Povedo pa tudi, da bi zelo pomagalo, da bi prejeli ustrezno pomoč s strani zdravstva, saj po njihovem mnenju človek, ki ima težavo, najprej obišče zdravnika: *»Meni bi zagotovo pomagalo, da bi lahko šel k zdravniku in da bi mi on znal pomagati, ker zdravniki so tisti, ki jim zaupaš glede takšnih stvari.« (DB_40)*

Vključevanje družine v procese pomoči

Staršem oseb, ki so vključene v program Zavoda Pelikan, zavod ponuja možnost obiskovanja srečanj za starše, kjer starši uporabnikov komun med sabo podeljujejo izkušnje v navzočnosti terapevta. Sogovorniki so bili na tem srečanju samo enkrat, saj so dobili občutek, da srečanje ni tako pomembno, ker gre le za izmenjavo izkušenj: *»(mož...) Je rekel, da midva se lahko tudi doma pogovarjava in daš doma ven, vse, kar te teži, ne rabiva hodit tja in poslušat jamranja. Ker v bistvu samo izmenjaš izkušnje.« (DA_11)*

Večinoma pa so redno hodili na družinske obiske v komuni. Obiski so potekali vsake 14 dni in vsakič so se skupaj z uporabnicami in s starši uporabnic pogovarjali o določeni temi. Te pogovore vodi prva nadrejena. Posamezniki imajo občutek, da so bili prav ti pogovori tisto, kar jim je najbolj pomagalo: *»Redno pa sva hodila na srečanja na Razborju, ko smo se zbrale družine punc, ki so bile tisti čas v komuni. Gor smo potem imeli vedno pogovore, vedno je bila določena neka tema. To, se mi*

zdi, da mi je najbolj pomagalo.» (DA_12) Določeni so se družinskih obiskov udeležili samo nekajkrat, saj so se večinoma izogibali vključevanju v program zaradi občutkov jeze do osebe, ki je imela težave z uživanjem drog: *»Jaz se nisem kaj dosti vključevala, ker sem bila zelo jezna.*» (DC_1) Njim je bilo pomembno, da so bili v tem času čim manj doma: *»Niti nisem bila kaj veliko doma. Samo, da me ni bilo, pa je bilo vse OK.*» (DC_2)

Ocena pomoči strokovnih delavcev

Sogovorniki so kot pomoč strokovnih delavcev v Zavodu Pelikan omenjali vlivanje upanja in spodbudo: *»Če si se slabo počutil, si jih lahko poklical in so ti povedali, kako je, če je kakšna novost, malo si ti vlili upanje.*» (DA_13), na splošno pa so predvsem omenjali, da je pomoč strokovnih delavcev v Zavodu zgolj povprečna: *»Vsi so pač povedali, kako je, ko si ga vprašal, nihče pa ni dal kaj »ekstra« od sebe.*» (DA_17) Nekateri dodajajo, da so strokovni delavci zaradi dela, ki ga opravljajo, nezavzeti za individualne osebe ali družine: *»Glede strokovnega kadra pa tako. Tam so vsi plačani. Če se ti vsak dan ukvarjaš z nekimi 'drogeraši' in dvojnimi diagnozami, kdaj pa si sploh lahko dobre volje?«* (DB_13) Omenjajo še nezadovoljstvo s psihologi v komuni in nezadostno informiranost osebnih zdravnikov o programih zdravljenja zasvojenosti od nedovoljenih drog: *»Drogiranje je tudi bolezen in zdravniki bi morali znati ukrepati v teh primerih. Ko pridem tja in povem, da se mi otrok drogira, bi moral zdravnik vedeti, kakšni so postopki, ne pa da je za njih edina možnost Vojnik in metadon.*» (DB_42) Povedo tudi, da uporabnice v komuni niso zaupale strokovni delavki, kar so opazili na enem od družinskih obiskov: *»Enkrat je bila zraven Nika, strokovna delavka, ampak ti bom odkrito povedal, da v tistem trenutku je zadeva padla v vodo, ker so se dogajali določeni problemi in si punce dobesedno niso upale povedati vsega, kar so mislile, ker bi prišlo do še več nesoglasij.*» (DB_28) Kot najbolj koristno pa navajajo predvsem pomoč bivših uporabnikov drog, ki so sedaj zaposleni v Zavodu.

Pomoč socialne mreže

Vsi sogovorniki opisujejo, da so s strani socialne mreže v času, ko je bila oseba vključena v program podpore in pomoči, največ pomoči pridobivali v obliki pogovora.

Konkretno pomoč opisujejo kot spodbujanje osebe za reševanje težav in ostalih članov, da vztrajajo, ter vlivanje upanja. Omenijo tudi odpuščanje: *»... in prišli so nam povedat, da ji odpustijo in da ni nič narobe, kar je naredila.«* (DC_9) Opisujejo težave, s katerimi so se srečevali v povezavi s socialno mrežo, ki so bile povezane predvsem z občutki sramu in neodzivanja na teme pogovora o zasvojenosti: *»Vsak je na to gledal kot na nek tabu, kot da se o tem ne smemo pogovarjati. Sram jih je bilo in vsi so bili v krču.«* (DA_22) Omenjajo tudi zatiskanje oči in zanikanje težave. Določeni so se zato začeli izogibati socialnim stikom: *»Muka mi je bila, ko sem se morala družiti s kom, ki je imel otroke, ker sem samo čakala, kdaj me bo kdo vprašal, kje je mora hči. Nisem imela pripravljenega odgovora.«* (DA_24) Največ je družini pomagala očetova sestra, omenjajo pa tudi pomoč mamine sestre in starih staršev osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog. Kot pomoč ostale socialne mreže omenjajo sodelavke: *»Večkrat so me potem vprašale [sodelavke], kako je. Ko sem se začela odpirati, mi je bilo dosti lažje in zdi se mi, da je bila to največja pomoč.«* (DA_25), fanta: *»Fant mi je pomagal že s tem, ko je bil. Jaz sem mu vse povedala in včasih ni rekel niti besede na to, ampak mi je pomagalo, samo zato, ker sem vedela, da je ob meni.«* (DC_15) in prijateljice. Tu je potrebno omeniti še pomen priznanja težave osebam v socialni mreži: *»... Prej si zatiskaš oči, ne govoriš o tem, prikrivaš prijateljem, ko pa je prišlo do točke, ko je bilo dovolj, ko je šla na zdravljenje, pa sem vedno vsakemu povedal, če me je kaj vprašal. Nobenih skrivnosti ni bilo več.«* (DB_39) Povedo tudi, da so jim veliko pomagale uporabnice v komuni in njihovi starši. Določeni pa se spomnijo tudi prostovoljcev v komuni, ki so pomagali predvsem uporabnicam v komuni v smislu materialne pomoči in opore: *»Prinesla sta jim drva, punce so lahko šle k njima na obisk, ko jim je bilo težko, skuhala sta jima kdaj, krompir so sadili skupaj ... Bile so res kot njuni otroci.«* (DB_20) Prostovoljecem so bili sogovorniki hvaležni za pomoč: *»Takah ljudi res ni veliko na svetu.«* (DB_22) Določeni sogovorniki omenijo še, da so si želeli pomoči, vendar so imeli občutek, da jim osebe iz socialne mreže posvečajo premalo pozornosti: *»Nihče se ni ravno oziral na mene in me vprašal, kako sem.«* (DC_10)

Ocena celotnega procesa podpore in pomoči

Glavni cilj družine v procesu pomoči je bila rešitev osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog, saj so imeli občutek, da je od njenega izboljšanja stanja odvisna celotna družina: *»V glavnem je bila Lara glavni cilj in imeli smo v glavi, da ko se bo ona pobrala, se bo tudi družina sestavila skupaj.«* (DA_26) Ob koncu celotne poti so sogovorniki na splošno zadovoljni s procesom pomoči, ki so jo prejeli: *»Jaz sem vesel, da smo se obrnili na Pelikan, mislim, da je to zelo dobra zadeva.«* (DB_24), vendar spet omenjajo sodelovanje staršev kot pomemben element v procesu pomoči: *»Prepričan sem, da je brez staršev otrok obsojen na propad. Če nisi ti stoprocentno prepričan v to, da boš pomagal otroku in da ga nočeš izgubiti, potem mu tudi nobena institucija ne more pomagati.«* (DB_7)

Glede procesov pomoči v komuni sogovorniki omenjajo potrebo po večjem nadzoru uporabnic: *»Prepričan sem, da je brez staršev otrok obsojen na propad. Če nisi ti stoprocentno prepričan v to, da boš pomagal otroku in da ga nočeš izgubiti, potem mu tudi nobena institucija ne more pomagati...«* (DB_23), tudi potrebo po izboljšavah programa in po več strokovnih delavcih v procesu pomoči. Definirajo tudi po njihovem mnenju najboljšo možno kombinacijo za zaposlene. To naj bi bili tako tisti, ki imajo formalno izobrazbo kot tudi osebe z izkušnjo uživanja drog : *»Mislim, da je vseeno zaposleno premalo strokovnega kadra, torej psihologov, socialnih delavcev, zdravnikov itd. Mislim, da bi se en strokovni delavec, ki je diplomiral na fakulteti, in bivši odvisnik lahko fantastično dopolnjevala, če bi država namenila več denarja. To bi bila najboljša kombinacija.«* (DB_32)

Glede celotnega procesa omenijo težak začetek: *»Na začetku je bilo res težko.«* (DC_16), a pripomnijo tudi, da je bil po enem letu viden napredek. Povedo še, da osebi sedaj, ko je zaključila proces podpore in pomoči, veliko bolj zaupajo: *»Drugače pa je zdaj veliko bolje. Tudi denar si že upam imeti na vidnem mestu, tako da to je res napredek.«* (DC_19)

4.2. Prijatelji in znanci

Občutki ob spoznanju

Prijatelji in znanci osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog, so v intervjuju opisovali svoje občutke ob spoznanju, da je oseba postala uporabnica drog. Ti občutki so bili pretežno negativni. Osebe so opisovale občutek prevare in nemoči, občutile so veliko stresa. Sogovorniki so se spraševali, kaj storiti v tistem trenutku. Opaziti pa je tudi precep med prijateljico in starši osebe: *»Ali jo spodbujati, da uboga starše in gre na zdravljenje ali ji raje stati ob strani, dokler se sama ne odloči, kaj želi storiti?«* (SMA_2)

Iskanje pomoči in informacij

Določeni prijatelji so pomoč iskali pri profesorici na fakulteti, ki je predlagala, da oseba stoji prijateljici ob strani ne glede na vse. Informacije so iskali tudi na internetu, k boljši predstavi o odvisnosti in programu Skupnost Srečanje pa je pripomogla tudi avtobiografija Zlatka Blažiča: *»Prebrala sem tudi nekaj knjig na to temo, ogromno mi je pomagala knjiga Zgodovina moje heroinske odvisnosti.«* (SMA_6) Nekateri znanci in prijatelji so sebi pomagali samo preko izmenjave izkušenj z osebami, ki so razumele stisko, v proces iskanja komun pa se niso vključevali: *»Jaz potem nisem kaj veliko iskala, saj so starši sami in Lara našli vse.«* (SMB_6)

Predlogi za dodatno pomoč

Določeni si želijo, da bi v težkih trenutkih spoznanja in zavedanja, da ima oseba težave zaradi uživanja drog, dobili zase več spodbude in razumevanja tako s strani sorodnikov kot prijateljev: *»Saj so mi starši in prijatelji veliko pomagali, samo nihče ni točno razumel, kaj se dogaja in nisem se mogla čisto vse pogovoriti z njimi.«* (SMA_8) Povedo, da bi se definitivno udeležili kakšne terapije, če bi imeli to možnost.

Predlogi za dodatno pomoč družini

Določeni so opazili, da družina ni izkazala posebne potrebe po pomoči, vendar bi po njihovem mnenju potrebovali več medsebojnih pogovorov in tudi pogovorov s strokovnimi delavci *»...kot tudi pogovorov z neko strokovno osebo, neko neznano osebo, ki bi iz objektivnega stališča znala oceniti njihov položaj in jih poslušati.«* (SMA_16)

Pomoč in povezanost z družino v času procesa pomoči in podpore

Nekateri so imeli možnost, da so si z osebo, ki je bila v procesu pomoči in podpore, dopisovali preko pisem, družinski člani so jih tudi sproti obveščali o novostih glede osebe: *»Z mamo sva bili veliko v stiku, ves čas me je obveščala o novostih.«* (SMA_11) Sogovorniki tudi povedo, da so se preko družbenega omrežja zanimali za sestrino počutje: *»Spomnim se, da sem nekajkrat na Facebooku pisala njeni (Larini) sestri in jo spraševala kako je, saj sem imela občutek, da so kar pozabili nanjo.«* (SMA_12)

Družina je prijateljem in znancem kot težave omenjala predvsem prepričevanje osebe za vključitev v proces pomoči, kasneje pa jih niso prosili ničesar konkretnega: *»Mama me je prosila za pomoč pred Larinim odhodom na zdravljenje, po tistem pa me konkretno nič več ni prosila.«* (SMA_13) Določene osebe pa so opazile, da so družinski člani v procesu skrbi za osebo pozabili poskrbeti zase.

Prijatelji in znanci so družini pomagali predvsem z besedami upanja in opore, omenjajo tudi, da so družini pomagali posredno, ko so pomagali osebi: *»Ker je to pomagalo Lari, je posledično pomagalo tudi njeni družini.«* (SMA_23) Pomagali so tudi s pogovorom o komuni in o osebi, o tem, kako oseba doživlja življenje v komuni. Kot pomoč omenjajo tudi opozarjanje na nevarnosti: *»Klicala sem potem sestro, da naj ukrepajo, da ne bo karkoli narobe, ker si mimogrede lahko pri napačnem človeku izposodiš denar in takrat je lahko usodno.«* (SMB_7) Večkrat so družino obiskali.

Težave, omenjene s strani družine

Družina je kot težave izpostavljala to, da se je oseba težka odločila za vključitev v proces podpore in pomoči: *»Definitivno najtežje jo je bilo prepričati, da se mora it zdravit.«* (SMB_13) Kot težave omenjajo tudi krajo vrednejših stvari: *»Preden je šla, so izginjale določene stvari, tudi takšne, ki so nam veliko pomenile.«* (SMB_14) Oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, je bila uporniška in svojeglava, kar je družini predstavlja dodatno težavo.

Občutki glede celotnega procesa

Sogovorniki opisujejo, da so na začetku procesa občutili nemoč, prevaro in žalost, v času vključitve v proces pomoči pa so upali na najboljše. Čustva, ki jih opisujejo ob zaključku uspešnega procesa podpore in pomoči, so sreča, olajšanje in hvaležnost. Zavedajo se, da se je oseba v času procesa naučila veliko novega in pridobila nove izkušnje: *»Vem, da ji je komuna dala veliko izkušenj in znanja za življenje.«* (SMA_25) Čeprav so družinski obiski namenjeni predvsem družini, so imeli nekateri prijatelji po enem letu možnost stika z osebo, kar pomeni, da so jim strokovni delavci zaupali: *»Všeč mi je bilo, da so mi po enem letu strokovni delavci toliko zaupali, da sem lahko tudi jaz šla na obisk v komuno na družinsko srečanje in da sva se lahko slišali po telefonu za njen rojstni dan.«* (SMA_26)

4.3. Strokovni delavci

Proces pomoči

Oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, je najprej šla na detoksikacijo v Bertoke, kasneje se je vključila v pripravljalni center na Litijski ulici v Ljubljani. Strokovni delavci opisujejo, da je oseba od tam pobegnila, saj takrat še ni bila pripravljena sprejeti njihove pomoči. Po nekaj dneh se je vrnila v program: *»Šla je domov in potem jo je oče pripeljal nazaj na Litijsko. Lahko bi rekla, da se je vrnila z 'zelo močno direktivo' staršev.«* (SDA_6) V komuno se je vključila po dveh mesecih. Tam se je najprej srečala s spoznavanjem programa, opraviti je morala sprejem v skupnost in strokovni delavci so ji predstavili način dela.

Strokovni delavci ob opazovanju uporabnika na začetku določijo stopnjo vključevanja svojcev v program pomoči. Navadno najprej izolirajo uporabnika od zunanje socialne mreže: *»Vedno, ko pride uporabnik v naš program, je potrebno, da se ga najprej malo loči od svojcev.«* (SDB_2) Strokovni delavci opisujejo, da je v konkretnem primeru družine bil oče močna oseba, ki je hotel več sodelovati v procesu. Tudi mama je želela biti prisotna, vendar manj kot oče, ona je bila šibkejša.

V pripravljalnem delu opazujejo uporabnika pri delovanju v skupini: *»...potem pa sčasoma preverjamo, kako uporabnik deluje v skupini, ko je ločen od svojcev.«* (SDB_3) in poslušajo kako opredeli svoje občutke do svojcev: *»Opazujemo, koliko*

posameznik omenja svojce, koliko je jezen na njih, koliko želi biti z njimi, koliko je bil slišan.» (SDB_4) Povedo, da je imela oseba precej nerazčiščenih stvari in da se je zapirala vase: *»Lara je imela svoj način. Ona se je zelo zapirala vase. Zelo. Namesto, da bi se odprla in začela govorit, se je zaprla in nihče je ni mogel premakniti.»* (SDA_29) Omenjajo problem simbioze z očetom: *»V njenem primeru se je izkazalo, da je bila problematična njena simbioza z očetom.»* (SDB_7) O tem so z družino veliko govorili. Oče je imel težave z razmejitvijo: *»Tukaj smo imeli precej težav, ker oče ni mogel spustiti te razmejitve, ni se znašel brez zasvojenosti, če ne drugače, je hotel biti v vlogi rešitelja.»* (SDB_115) Ravno zaradi te simbioze je imela oseba strah pred razočaranjem očeta: *»Tudi Lara je imela ves čas v glavi, da noče očeta razočarat.»* (SDA_9)

Družinska srečanja imajo organizirana v pripravljalni fazi procesa in v komuni. Srečanja se med seboj razlikujejo. V pripravljalni fazi sodelujejo uporabnik, starši in strokovni delavec, ki dela kot terapevt: *»Pri njih sem bil zraven jaz, kot terapevt.»* (SDB_26) Opisujejo, da so se pogovori pri družini nanašali na postavljanje meja: *»Imeli smo kar precej debat, recimo kako postavljat prave meje.»* (SDB_10), govorili so o družinskih sistemih: *»Govorili smo tudi o starševskem in otroškem podsistemu.»* (SDB_11), predvsem o odnosu med očetom in hčerko: *»Lahko povem, da smo govorili o tem, ker je bil tukaj odnos med njo in očetom bolj partnerski odnos in to smo njemu tudi večkrat jasno povedali.»* (SDB_12) Oče je bil namreč precej občutljiv, želel si je pomagat hčerki, vendar je hčerki postavljaj premalo omejitev. Cilj družinskih srečanj je bil potem razviti funkcionalen odnos, tako da se je oče malo distanciral in začel postavljati meje. To vključuje tudi jasno zahtevo, da se mora oseba vključiti v program Skupnosti Srečanje: *»...da se vključi v Skupnost, da ji pove, da more sodelovati v vseh segmentih.»* (SDB_20) Družinska srečanja so torej temeljila na družinski dinamiki in preverjanju komunikacije med družinskimi člani: *»Preverjamo, kako se med sabo pogovarjajo.»* (SDB_28), tako da so strokovni delavci v proces vključili tudi del družinske terapije. Staršem so predlagali vključitev v druge programe pomoči izven zavoda Pelikan: *»Včasih svojcem tudi rečemo »ok, dajmo malo prekiniti stvari«, ker so stvari preveč razmejene in svojcem raje predlagamo kakšno ločeno*

psihoterapijo.» (SDB_30), vseeno pa želijo, da se odnosi še vedno vsake toliko časa preverjajo tudi v njihovem programu na družinskih srečanjih.

V komuni družinska srečanja potekajo v času, ko pridejo starši uporabnik na obisk. Takrat praviloma ni prisotnega strokovnega delavca, razen v primeru reševanja zapletov: *»...edino če pride do kakšnih zapletov in je treba rešiti kakšno težavo.*« (SDA_18) Strokovni delavci imajo o tej vrsti družinskih srečanj pozitivno mnenje, saj na tak način starši slišijo tudi zgodbe drugih uporabnic, tako da gre praktično za izmenjavo izkušenj med starši in uporabniki: *»Meni je ta opcija super, ker ne debatirajo samo starši med sabo.*« (SDA_22) Strokovni delavci opažajo, da so se starši teh srečanj redno udeleževali. Ob tem poudarijo pomembnost hitreje zaznave sprememb pri uporabniku: *»Starši, ki niso ves čas z njimi, pa potem hitreje opazijo spremembo pri otroku, kar je super. Zato je pa dobro, da prihajajo na družinska srečanja.*« (SDA_52)

Drugi sklop pomoči za svojce pa poteka v Bertokih v obliki skupin za svojce. Poteka predvsem v nadaljevalnem programu: *»Te skupine imajo sedaj predvsem v nadaljevalnem programu, v komuni.*« (SDB_33) V proces pomoči so vključeni svojci oseb, ki so imele težave zaradi uživanja drog in terapevt, ki vodi pogovore. Gre za izmenjavo izkušenj med svojci: *»Njihova naloga je, da si sami izmenjajo izkušnje, kako so sami postavljali meje, da so sploh njihovi otroci oziroma sorodniki prišli v progam.*« (SDB_35) Svojci drug drugemu nudijo oporo. To obliko pomoči izvajajo pretežno samo v nadaljevalnem delu programa, saj so ugotovili, da je med družinami preveč specifičnih razlik: *»...tukaj pa jih nimamo več, ker smo ugotovili, da obstajajo med uporabniki in družinami takšne specifične razlike, da jih ne moremo posploševati na vse družine.*« (SDB_38) Strokovni delavci so pri družini opazili neodzivnost glede skupin za svojce, kar vidijo kot opazen primanjkljaj v družinskem sistemu: *»Ta primanjkljaj je zelo opazen.*« (SDA_42)

Povedo, da so z osebo, ki je imela težave z uživanjem drog, v pripravljalnem delu na komuno izvajali tudi psihoterapijo, kjer so po korakih z njo reševali stare zgodbe glede družine in zlorabe drog: *»Te teme glede družine in zlorabe drog je poskušala odpirat zelo nekritično, zato smo rekli, da bi poskusili delat z njo s pomočjo nekoga,*

ki je profesionalec, da poskuša iti »step by step«, da ne bo prehitro preveč.» (SDB_90)

Vedno znova se je v procesu pomoči pokazal problem, ko se je oče hotel postavljati v vlogo rešitelja in hotel je reševati stvari namesto osebe: *»Ne na način, da bi ji postavil meje, ampak na način partnerja, kot bi bil njen partner.«* (SDB_45) Na splošno strokovni delavci povedo, da se velikokrat pokaže, da je problem zasvojenosti sistemski: *»Če je en zasvojen, so tudi drugi družinski člani sozasvojeni.«* (SDB_54) Govorijo o nekemični zasvojenosti.

Oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, je priznala, da je z družinskimi člani večkrat manipulirala, kar je oče težko sprejel: *»Oče je kar težko to sprejel, ker je mislil, da je bilo to iz njene strani iskreno.«* (SDB_47) Oseba se je manipulacije zavedala.

Splošen cilj procesa pomoči je bil postavljanje razmejitev v družini in osamosvojitvev po končanem programu: *»Delamo pa načeloma vedno na tem, da grejo uporabniki na svoje, ko končajo program.«* (SDB_51). Želijo, da uporabniki po končanem programu s svojci razvijajo formalen odnos: *»Velikokrat so te naveze takšne, da se jih ne da čisto zacelit in zato je bolje, da grejo živet nekam sami in s svojci razvijat formalen odnos.«* (SDB_52) in da starši osebi postavijo jasna določila: *»Da ji povedo, da jo imajo radi, ampak da želijo, da nekaj naredi iz sebe. Ne zaradi njih, ampak zaradi sebe.«* (SDB_123)

Strokovni delavci kot predlog za izboljšanje programa omenijo, da bi bilo dobro, če bi imeli uporabniki in družina možnost družinske terapije tudi v komuni: *»Mislim, da bi bilo potrebno, da bi oni imeli možnost teh družinskih srečanj tudi v komuni.«* (SDB_67) in da bi na splošno svojce več vključevali v procese pomoči v komuni: *»Je pa res, da so v nadaljevalni fazi komune svojci absolutno premalo vključeni.«* (SDB_118)

Strokovni delavci so pri opredelitvi celotnega procesa pomoči družini izpostavili nekatere pozitivne vidike. Povedali so, da je bila v primeru družine izkazana močna želja po sodelovanju: *»Pozitiven je to, da so res iskreno želeli sodelovat.«* (SDB_119) in po pomoči ter podpori. Izpostavijo, da je večja možnost za uspešno zaključen

program, če starši v procesu aktivno sodelujejo: *»Vsi uporabniki, ki so uspešno zaključili program, so imeli aktivno udeležene starše.«* (SDA_54) in ob tem poudarijo, da je aktivno vključevanje staršev prostovoljno. Staršem je včasih to težko, saj morajo ob procesu delati tudi na sebi: *»Ker potem moraš kot starš ugotoviti, kje si pa ti, delat moraš tudi na sebi.«* (SDA_61)

Negativni vidik strokovni delavci vidijo v napačnem pristopu pomoči: *»Potem pa je tu negativen vidik, ker so hoteli pomagat na način, da bi delali stvari namesto nje in reševat stvari za nazaj.«* (SDB_121) in v pretirani želji po pomoči: *»Mogoče se sliši čudno, ampak največja pomoč bi bila, da bi manj pomagali.«* (SDB_127) Poudarijo tudi njihovo šibkost v razmejevanju pomoči: *»Skratka postavljanje razmejitev. Tu so bili pa šibki.«* (SDB_124)

Nekateri strokovni delavci omenijo še lastne občutke in težave, s katerimi so se srečevali v procesu pomoči. Povedo, da je negativen vidik dela to, da je strokovni delavec včasih preveč vpet v dogajanje. Izpostavijo pa še težavo izbire pravih besed: *»...da včasih ne veš, kako določene stvari povedati staršem na tak način, da se ne bodo počutili napadene, da ne boš zvenel obsojajoče. Ti njim govoriš, kaj njihovim otrokom 'ne štima'. Vedno gremo najprej v obrambo, potem poiščemo negativne stvari pri vseh drugih, to je zelo težko. Kako potem dobiti zaupanje, posebej če ne sodelujejo.«* (SDA_64) in to, da na začetku procesa staršem še ne morejo dati nekih pozitivnih dejstev, ki bi jih motivirala za naprej: *»Na začetku niti nimaš nekih pozitivnih stvari za povedat, ker ni nekih ogromnih sprememb, mali koraki so.«* (SDA_65)

Nadalje strokovni delavci opišejo splošne stvari, ki si pomembne v procesu podpore in pomoči. To je opora vse udeleženi v procesu, kot pomemben faktor opisujejo tudi zavedanje stvarnosti: *»...ampak hkrati, da se starši ne slepijo, da bo čisto drugače, ko bo oseba prišla iz komune, da se bo delo šele začelo, ko bo prišla ven. Ona ne bo prišla totalno spremenjena ven. Ne. To je cel postopek.«* (SDA_56) Govorijo o preizkušnji po enem letu komune, ko sme iti oseba, ki je uživala droge, za nekaj dni domov in povedo, kako pomembna je stopnja zaupanja, ki jo imajo starši do osebe in oseba do sebe: *»Prva verifika ti komaj pove, kje si. To je verifika preizkušanja, za uporabnika in za starše. Na tem mestu vidimo, na kakšni stopnji je zaupanje med otrokom in starši.«* (SDA_57) Pomemben je nepokroviteljski odnos strokovnega

delavca do uporabnikov in staršev, saj starši mnogokrat iščejo razloge, zakaj se jim je to zgodilo: *»Včasih je za starše še težje, kot za otroka, ker se ves čas sprašujejo, kaj so naredili narobe.«* (SDA_67) in potem ugotovijo, da pravzaprav ne znajo živeti brez odvisnosti: *»Včasih vidiš, da starši potrebujejo otroka odvisnika, kakor včasih partner rabi partnerja alkoholika. Na tak način znajo funkcionirat.«* (SDA_68) Težko se je sprijazniti s tem, da ima njihov otrok težave z uživanjem drog: *»Samo takrat, ko se sprijaznijo, ko naredijo mejo, lahko nekaj naredijo. To jim je najtežje.«* (SDA_70) Otroci si vedno izbere zaupnika med starši, zato je pomembno, da tudi partnerja med sabo ponovno vzpostavita zaupanje. Prav tukaj pa se pokaže pomembnost komunikacije v družini: *»In zato je komunikacija še toliko bolj pomembna.«* (SDA_78) Pogovor med družinskimi člani mora potekati brez očitkov. Ob vsem tem pa je to preizkušnja tudi za partnerski odnos: *»To je tudi preizkušnja za partnerski odnos. Ali naju bo najin otrok pogoltnil s sabo ali bova rekla ne, midva se lahko začneva pogovarjat?«* (SDA_81) in za celotno družino: *»Veliko se jih potem razide. Veliko družin je navidezno funkcionalnih, ko pa pride do problema, pa vidiš, da sta na drugih bregovih.«* (SDA_82)

Na koncu strokovni delavci opišejo še njihovo videnje posameznih oseb v procesu. Oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, je z drugimi večkrat manipulirala: *»Res je bila mojster manipulacije, nekaj je govorila enemu, nekaj drugemu.«* (SDA_77) S tem je dobila, kar je hotela. Oče je bil v odnosu strožji: *»Pri Lari je bilo tako, da je bil oče tisti 'ta hud'...«* (SDA_75), mama pa je bila tista, ki je imela zaupanje, da bo vse v redu: *»...mama pa je bila tista, ki je govorila 'saj bo vse v redu'.«* (SDA_76)

Metode dela

Kot metode dela strokovni delavci navajajo individualni razgovor z uporabnikom, družinska srečanja in skupine za svojce. Pri delu z družino omenjajo tudi družinsko terapijo: *»V tej družini so bili precej uporabljeni elementi družinske terapije.«* (SDB_62) in v povezavi z njo preverjanje komunikacije. Raziskovali so tudi vprašanje travm. Način dela, ki ga opisujejo določeni strokovni delavci pri delu z osebami, ki imajo težave zaradi uživanja drog in njihovimi družinami, je sprotno obveščanje staršev o novostih: *»Moj način dela je bil, da starši vedo, kaj se dogaja in kako je na*

stvari, ker pri takem delu je velika manipulacija s tabo.» (SDA_26) Povedo še, da so glede uporabnikov po eni strani postavljeni v vlogo koordinatorja: »: Po eni strani sem bila puncam koordinator, nekdo, ki ima zadnjo besedo pri odločitvah...« (SDA_27), po drugi strani pa so v vlogi starša.

Staršem je bila kot metoda dela ponujena tudi psihoterapevtska skupina v Celju: *»Sem pa svojce tudi pozval, da se udeležijo ene psihoterapevtske skupine nekje v Celju...« (SDB_64) z namenom, da bi delala na partnerskem odnosu.*

Iz izbrane dokumentacije je razvidno, da strokovni delavci v zavodu Pelikan kot metode dela uporabljajo pogovor, poslušanje, razlago nejasnih pojmov, raziskovanje različnih možnosti v okviru programa in organizacijo.

Strokovni kader

S strani ministrstva je predpisano, kdo lahko dela kot strokovni delavec v programih pomoči za osebe, ki imajo težave z uživanjem drog in za njihove svojce. To so strokovni delavci, ki imajo univerzitetno izobrazbo: *»...ki morajo po 69. členu imet univerzitetno izobrazbo...« (SDB_71) različnih družboslovnih smeri, kot je socialno delo, teologija, specialno delo in družinska terapija. Opravljen morajo imeti še izpit is socialnega varstva. V zavodu Pelikan ima strokovni delavec, ki vodi skupine za starše, opravljeno specializacijo iz družinske terapije. Dodatno so priporočene delovne izkušnje in dodatna izobraževanja iz področij zasvojenosti z drogami ter znanja iz psihoterapije.*

Vodja komun je socialna delavka, direktor Skupnosti Srečanje je teolog in socialni delavec. Včasih z zavodom sodeluje tudi zunanja sodelavka, psihoterapevtka, ki skupaj s socialno delavko hodi na obiske v komuno: *»V komuni smo imeli drugače tudi psihoterapevtko, ki je prihajala vsake 14 dni, to pa je bilo za punce. Ona je prihajala z mano.« (SDA_32) Že v pripravljalnem delu pa je ta imela individualna srečanja z uporabnico: »Z njo je imela individualna srečanja tudi terapevtka, zunanja sodelavka, ki je hodila sem.« (SDB_87)*

Strokovni delavci so sodelovali še s socialno delavko iz CSD Mozirje, ki dela na področju družbeno koristnih del: *»Aja, pa s socialno delavko iz vašega CSD-ja smo*

sodelovali zaradi teh družbeno koristnih del, ki jih je morala Lara opraviti zaradi kazni, ki jih je imela.» (SDA_40)

Definirajo še individualno mentorstvo: *»Vsak je zadolžen za enega posameznika, torej dela vse, kar se tiče tega uporabnika. Vodi njegov proces.« (SDB_81)* Na tem mestu delajo družinski terapevti ali socialni delavci. Skozi celoten proces sodelujejo z uporabniki in njihovimi svojci: *»V kontaktu je s svojci, preverja situacijo, preverja, koliko je sploh pametno vključevati svojce, sploh v začetni fazi.« (SDB_83)* Njegova naloga pa je tudi priprava uporabnika na komuno.

Določenim izraz strokovnjaki ni všeč: *»Ne bi ravno rekel strokovnjaki, raje imam strokovni delavci.« (SDB_70)*

Vključevanje svojcev

V začetni fazi z osebo, ki je imela težave z uživanjem drog, in s strokovnimi delavci sodelujejo najbližji družinski člani, to so starši in včasih še bratje ter sestre: *»...lahko vključimo tudi brate in sestre, če imajo razčiščen odnos do droge.« (SDB_93)* Prijateljev v tej fazi praviloma ne vključujejo.

Iz zbrane dokumentacije je razvidno, da so starši sodelovali pri pomembnih pogovorih med uporabnico in strokovnim delavcem. Uporabnica je s strani svojcev prejela močno podporo.

V fazi integracije se že začne iskanje širše socialne mreže: *»V fazi integracije, torej že v komuni, pa se pogleda širša mreža, torej drugi ljudje, da se lahko uporabnik na koga obrne, ko pride ven.« (SDB_96)* V tej fazi strokovni delavci s starši sodelujejo predvsem prek telefona, tako da jih sprotno informirajo o novostih: *»Mama in oče sta bila zelo vključena, po telefonu smo mi veliko sodelovali.« (SDA_25)* Praviloma le v primeru težav skličejo skupni sestanek: *»So ti skupni sestanki, kamor vključujemo starše, ali pa če pride kaj vmes.« (SDA_15)* V primeru družine so imeli nekaj pogovorov: *»Imeli smo nekajkrat tudi srečanje z Laro in starši, da smo se pogovarjali samo mi, brez ostalih uporabnic.« (SDA_49)*

Aktivno vključevanje staršev se pozitivno odraža na osebi, saj tako lažje vztraja v programu: *»Ona je prej že kar malo izsiljevala, da bi šla domov, po aktivni vključitvi*

staršev pa do tega ni prišlo.» (SDA_46) Kot aktivno vključevanje in pomemben člen strokovni delavci prepoznajo tudi mamine refleksije po družinskih srečanjih: »Mama me je potem tudi velikokrat poklicala, da mi je povedala, kako je, da mi je povedala, kako vidi situacijo po kakšnem družinskem srečanju v komuni, kaj čuti.« (SDA_50) Omenijo tudi, kako pomembno je zaupanje v sodelovanju s starši.

V primeru družine je bilo nekaj oseb iz širše socialne mreže, ki so se vključevale v proces. To so bile teta, dedek, prijateljica in včasih sestra.

Potrebe družine

Strokovni delavci kot potrebe družine prepoznajo več razmejevanja: *»Precej je bilo važno, da se naredi razmejitev znotraj družine...« (SDB_98), še posebej s strani očeta. Zaznajo tudi, da je potrebno narediti separacijo odnosa. Na podlagi tega spoznanja, nekaj časa sodelujejo individualno posebej z uporabnikom in očetom: »Oče je takrat veliko klical in se zanimal, kako je, pokazal je, da zna prekiniti odnos, da lahko Laro gleda kot odraslo osebo. Oče se je torej vključil vzporedno, ampak ne sočasno.« (SDB_102) Mamo v odnosu prepoznajo kot dobrohotno, ki dobro opravlja svoje funkcije, a ob tem potrebuje spodbudo, občutek slišnosti in podporo.*

Zavod deluje na način, da med družinskimi srečanji dela individualno najprej s svojci, kasneje pa se jim pridruži še uporabnik. Morajo pa prepoznati pravo mero vključenosti: *»V začetni fazi tako ni dobro, da je preveč...« (SDB_112), saj morajo svojci v prvi meri poskrbeti zase, saj tako posredno pomagajo tudi uporabniku: »Tako najbolj pomagajo uporabniku.« (SDB_114)*

Svojci so v procesu pomoči izrazili željo, da bi se več pogovarjali, vendar so določeni strokovni delavci mnenja, da le-tega ne sme biti preveč: *»...ampak včasih je kontra produktivno, če je tega preveč.« (SDB_117)*

Pri prvem raziskovalnem vprašanju sem se spraševala, kakšno pomoč je družina pridobivala tekom vključitve osebe, ki je bila uživalka drog, v program pomoči in postavila tezo, da so bila družini ponujena posamezna svetovanja, ki pa niso bila dovolj ustrezna. Družina se je z uporabnico in strokovnim delavcem srečevala na

družinskih srečanjih, kjer so iskali rešitve za družinsko stanje, vendar je bilo v intervjuju večkrat poudarjeno, da so si družinski člani želeli več pogovora s strokovnimi delavci in zaupno osebo, ki bi jih razumela, zato lahko prvo tezo potrdim.

Moja druga teza je bila, da so v procesu pomoči sodelovali socialni delavci, psihologi in pedagogi in da svojci kot najbolj ustrezno ocenjujejo pomoč socialnih delavcev. Prvi del teze deloma drži, saj so, kot je razvidno iz rezultatov, v procesu sodelovali socialni delavci, ni pa bilo vključenih psihologov in pedagogov. Drugega dela teze ne morem potrditi ali ovreči, saj iz rezultatov ni razvidno, pomoč katerih strokovnih delavcev, je bila za družino najbolj ustrezna, lahko pa razberem, da je družini več pomenil pogovor z ostalimi uporabniki in njihovimi družinskimi člani kot s strokovnimi delavci.

Tretja teza, da so strokovni delavci kot metodo dela uporabljali pogovor, pogajanje, poslušanje, zapisovanje in organizacijske spretnosti, drži. Tako strokovni delavci kot družina kot pomemben del procesa pomoči omenjajo pogovor, tudi pogajanje. Poslušanje je sestavni del socialnodelavskih pogovorov. Iz zbrane dokumentacije pa je razvidno tudi, da imajo strokovni delavci razvite sposobnosti organizacije, zapisovanja in pogajanja, zato tretja teza drži.

Četrta teza, da je bila pomoč udeležencev v socialni mreži bolj v smislu materialne pomoči, ne drži, saj so sogovorniki kot pomoč navajali predvsem pogovor.

Teza, da so bili ostali udeleženci v oporo staršem osebe, drži, saj starši opisujejo, da so v pogovoru dobili predvsem oporo in spodbudo.

Šesta teza, da so svojci želeli biti slišani v procesu pomoči, drži, ker so opisovali, da so si želeli več pogovora, udeleževali so se družinskih srečanj, mama je strokovno delavko klicala po koncu srečanj, da ji je povedala refleksijo svojih občutkov.

Glavni cilj, ki ga je družina navedla v intervjujih, je bil pozitivno zaključeno zdravljenje osebe, ki je imela težave z uživanjem drog, zato sedma teza drži.

5. Razprava

Analiza procesov podpore in pomoči družini, v kateri živi oseba, ki ima težave zaradi uživanja drog, je pokazala, da so se družinski člani ob spoznanju, da ima eden od članov težave zaradi uživanja drog, vključili v proces pomoči in podpore zavoda Pelikan. Strokovni delavci so svojce vključevali predvsem v pripravljalnem delu na komuno in sicer v okviru družinskih srečanj, kjer so sodelovali starši, uporabnik in strokovni delavec. Med družinskimi srečanji so govorili o težavah, ki jih povzroča simbioza med očetom in uporabnico, delali so na družinski dinamiki, preverjali komunikacijo. V komuni so izvajali družinska srečanja praviloma brez prisotnosti strokovnega delavca. Ta srečanja so potekala na način pogovora o vnaprej določeni temi, vodila pa jih je ena od uporabnic. Staršem so bile ponujene tudi skupine za svojce, ki delujejo tako, da svojci, katerih član je vključen v proces pomoči odvajanja od nedovoljenih drog, izmenjajo izkušnje, drug drugemu nudijo oporo in podporo.

S strani ministrstva je predpisano, kdo se lahko zaposli kot strokovni delavec v zavodu Pelikan. Zahteve so, da ima oseba izpit iz strokovnega varstva in univerzitetno izobrazbo, ki je iz družboslovnega področja, ki se ukvarja z delom z ljudmi. V zavodu Pelikan so torej zaposleni socialni delavci, specialni delavci, teologi in družinski terapevti.

Strokovni delavci so kot metode dela uporabljali individualni razgovor z uporabnikom, omogočali so pomoč svojcem na družinskih srečanjih in skupinah za svojce. Pri delu z družino so veliko uporabljali elemente družinske terapije, kot je preverjanje komunikacije v družini, razvijanje funkcionalnih družinskih sistemov, vprašanje travm. Staršema so tudi ponudili možnost obiska psihoterapevtske skupine, kjer bi lahko delala na partnerskem odnosu. Iz zbrane dokumentacije je razvidno, da so strokovni delavci uporabljali poslušanje, pogovor, pogajanje, organizacijske spretnosti in soustvarjanje rešitev skupaj s celotno družino.

Udeleženci v socialni mreži družine so pomagali predvsem s pogovorom. Družini so stali ob strani, jih spodbujali in jim vlivali upanje.

Svojci so si v procesu pomoči predvsem želeli več pogovorov. Omenjajo tudi, da bi si želeli, da bi imeli glede področja drog več informacij, da družba nasploh ne bi problematike zasvojenosti gledala kot tabu temo. Želijo si tudi, da bi lahko pri osebem zdravniku dobili več konkretnih predlogov o postopkih pomoči in podpore. Želja, potreba in cilj družine v procesu pomoči in podpore je bil tudi uspešno zaključen proces in izboljšanje stanja osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog.

Program zavoda Pelikan ponuja več oblik pomoči osebam, ki imajo težave zaradi uživanja drog in njihovim svojcem. Ena izmed oblik je pripravljalni center, kjer je oseba preživela dva meseca. Nekateri od glavnih ciljev, ki jih mora oseba doseči, da je pripravljalni del uspešno opravljen, so sprememba načina življenja, izboljšanje družinskih vezi, terapevtski pogovori s strokovnjaki in izobraževanje ter spoznavanje pravil in načina življenja Skupnosti Srečanje (Zavod Pelikan – Karitas: Pripravljalni del). Glede na rezultate, ki sem jih dobila, menim da je družina k doseganju teh ciljev veliko prispevala, saj so se redno udeleževali družinskih srečanj in pogovorov s terapevti. Strokovni delavci so povedali, da so se družinski člani držali dogovorov.

Ministrstvo predpisuje določene zahteve za delo na področju socialnega varstva, zato v zavodu Pelikan večinoma delajo strokovni delavci iz področij socialnega dela, družinske terapije in teologije, ki imajo seveda opravljen strokovni izpit. Potrebno je tudi, da imajo dodatna znanja na področju problematike zasvojenosti in vsaj osnovna znanja psihoterapije. Čačinovič Vogrinčič (2006: 28) pravi, da mora vsak, ki dela z družino, poznati zakonitosti družinske dinamike in da mora imeti dovolj družinskopsiholoških znanj, ki jih uporabi v pogovoru z družino, saj lahko to vpliva na spreminjanje dosedanjih pravil in razporeditev vlog. Ravno s tem so se ukvarjali strokovni delavci v procesu podpore in pomoči družini. Povedo, da je imela družina precej težav z razmejitvijo in razdelitvijo vlog. Omenijo še simbiozo med očetom in hčerko. Menim, da je pomembno, da so strokovni delavec in družina soustvarjali funkcionalen odnos družinskih članov in da so delali na družinski dinamiki.

Izjemno pomemben del tega procesa je tudi individualno delo z svojci, saj so le-ti doživeli travmo, ki jo je treba prepoznati in razrešiti. Stritih (2002: 108) navaja, da

lahko imajo osebe, ki ob travmi niso bile deležne ustrezne pomoči, kratkotrajne ali dolgotrajne posledice, ki se kažejo na različne načine. V primeru družine se je to kazalo predvsem kot iskanje krivde.

Določene osebe iz družine v intervjuju opisujejo, da so bile težave z uživanjem drog tabu tema v družini in socialni mreži, da so se včasih zaradi tega celo izogibale socialnim stikom. Omenjajo tudi zatiskanje oči pred resnico. Tukaj se lahko oprem na Flakerja (2002a: 51, 52), ki opaza, da je problem zatiskanja oči toliko bolj pereč v manjših krajih, kjer ljudje ne poznajo tematike drog. To je opaziti tudi v konkretnem primeru, saj družina živi izven mesta, na deželi, kjer ljudje še vedno poznavanje problematike zasvojenosti enačijo z uporabo drog.

Flaker še pove, da so svojci in bližnji tisti del socialne mreže, ki so v takih primerih najbolj prizadeti in prav tako potrebujejo podporo in pomoč (Flaker *et al.* 2008: 301). Tudi Simončič in Frelj Gorjanc (2006: 45, 46) govorita o bolečih občutjih, ko so starši šokirani, jezni in obupani nad spoznanjem, da otrok uživa droge. Ko si priznajo težavo, se najprej pojavi vprašanje, kaj so storili narobe.

Cvetek opisuje, da pri doživljanju travme ni bistveno za kakšen dogodek gre, ampak je pomembno, kakšne destruktivne posledice povzroči pri posamezniku. Od vsakega posameznika je namreč odvisno, kako bo neko stresno situacijo sprejel in jo shranil v spominu (Cvetek 2010: 14). Določeni strokovni delavci so staršem ponudili tudi možnost dela na partnerskem odnosu v okviru psihoterapije. Menim, da se je družina v procesu podpore in pomoči usmerila predvsem na pomoč osebi, ki je bila vključena v program, in da so ob tem pozabili nase. Dobro bi bilo, da bi imela družina možnost individualnega pogovora s strokovnimi delavci, s katerimi so sodelovali skozi celoten proces, tudi po zaključku procesa. Mogoče bi se v tem delu lahko bolj osredotočili nase in na lastna doživljanja travmatične izkušnje.

Z zavodom sodelujejo osebe, ki so nekoč že šle čez proces pomoči. Te osebe so ali zaposlene ali pa delajo v programu kot prostovoljci. Sogovorniki v intervjuju definirajo za njih najboljšo možno definicijo strokovnega delavca, ki je nekdo, ki ima izkušnje s težavami zaradi uživanja drog, a je obenem diplomiral na eni od družboslovnih fakultet, ki se ukvarja z delom z ljudmi.

Potrebno je omeniti še, da družinski člani pomoč strokovnih delavcev ocenjujejo zgolj kot povprečno. Povedo, da jim je več pomenil pogovor z ostalimi uporabniki in njihovimi družinskimi člani kot strokovno delo. Ob tem se mi pojavi misel, da se mogoče strokovni delavci ne uspejo dovolj približati družinam in da imajo morda družine drugačne potrebe, kot predpostavljajo strokovni delavci sami. Čačinovič Vogrinčič (2006: 22) govori o izvirnem delovnem projektu pomoči, ki predpostavlja, da je vsaka družina in vsak družinski član znotraj družine individuum, zato je pomembno, da je tudi vsak projekt pomoči družini izviren in edinstven. Strokovni delavec se mora odzvati na posebnosti in drugačnosti ter se družini približati tako, da skupaj soustvarjajo rešitve in želene razplete, ki privedejo v akcijo in se udeležijo.

Vsi družinski člani se strinjajo, da bi bilo dobro, da bi bilo v komuni več nadzora nad uporabniki s strani strokovnih delavcev. V komuni namreč uporabniki živijo sami, brez nadzora strokovnih delavcev. Prvi odgovorni so tisti, ki koordinirajo življenje uporabnikov. To so osebe, ki so, kot vse ostale, vključene v program zaradi zasvojenosti, a imajo, ko preteče določeno obdobje, in ko pokažejo odgovornost, to čast, da postanejo glavni za vodenje komune. Prvi odgovorni ima izjemno zahtevno nalogo, ker se mora soočati z nepredstavljivimi zapletenimi situacijami in potrebami skupine, ob tem pa v središču svoje pozornosti ohraniti ranjenega, jeznega in zmedenega človeka, ki išče pomoč (Blažič 2007: 370). Strokovni delavci so sicer ves čas v kontaktu s prvim odgovornim in v primeru težav pridejo v komuno, če pa vse poteka po vsakdanjem tiru, uporabnike vodi komun obišče vsake 14 dni. Menim, da je to občutno premalo, saj človek, ki preživlja težavno obdobje, potrebuje zaveznika, nekoga s strokovnim znanjem, da ga usmerja, mu svetuje, skupaj z njim soustvarja rešitve. Verjamem, da imajo prvi odgovorni določeno mero tega znanja, ki so ga osvojili tekom vključitve v program, vseeno pa niso strokovno usposobljeni za pomoč.

Na tem mestu gre omeniti tudi družinske obiske, ki potekajo v komuni. Po mojem mnenju je v času, ko je oseba, ki je imela težave zaradi uživanja drog, v komuni, premalo dela s celotno družino. Strinjam se s Čačinovič Vogrinčič (2006: 17), ki pravi, da je naloga socialnega delavca, da skupaj z družino, ki je prišla po pomoč in podporo, raziskuje, kaj družina potrebuje, da bi rešila svojo stisko.

Podatke o družini sem zbirala iz več virov, torej s pomočjo družinskih članov, prijateljev in znancev ter strokovnih delavcev, ki so delali z družino. Tako sem dobila širok spekter informacij o procesu pomoči, ki jo je družina prejela, a vendar bi zagotovo, če bi intervjuvala populacijo družin, ki so bile vključene v proces pomoči, dobila širši pregled problematike in drugačne informacije. To je logično sklepati, saj je vsaka družina unikatna. Verjetno ima vsaka družina, ki ima izkušnjo zlorabe drog, drugačno zgodbo in drugačne potrebe, ki jih je na tej poti poslušala zadovoljiti.

Glede na mojo študijo primera bi si želela imeti več zbranih zapisov iz Zavoda Pelikan, saj bi tako dobila več informacij o družini in poteku procesa pomoči.

Menim, da določeni intervjuji, ki sem jih opravila, niso bili dovolj poglobljeni, saj so nekatere osebe odgovarjale precej skopo in kratko. Glede na to, da sem vsem že pred intervjujem poslala teme, ki me bodo zanimale, bi si želela, da bi se intervjuvanci bolj poglobili v vprašanja in odgovarjali bolj obširno.

Glede na to, da je moja raziskava študija primera, rezultatov ne moremo posploševati na širšo populacijo družin, vključenih v programe pomoči v primerih zasvojenosti z nedovoljenimi drogami, vseeno pa menim, da je mogoče določene rezultate povezati tudi z drugimi družinami. Prepričana sem, da je raziskava lahko pomembna za strokovne delavce in programe, ki se ukvarjajo osebami, ki imajo težave zaradi uživanja drog in njihovimi družinami, da dobijo vpogled v mnenje družine in mogoče na podlagi tega izboljšajo kakšen aspekt procesa podpore in pomoči.

6. Sklepi

- Družina se je ob spoznanju, da ima hčerka težave zaradi uživanja drog, vključila v program zavoda Pelikan.
- Pomoč, ki so jo prejeli, ocenjujejo kot povprečno.
- Program pomoči družini vključuje družinska srečanja in skupine za svoje. Imajo pa tudi možnost individualnih srečanj.
- Družina in strokovni delavci so na družinskih srečanjih delali na razmejevanju odnosov in postavljanju meja.
- Strokovni delavci so kot metode dela uporabljali pogovor, poslušanje, pogajanje in soustvarjanje rešitev.
- Strokovni delavci, ki delajo v programu pomoči, morajo imeti univerzitetno izobrazbo družboslovne smeri in opravljen strokovni izpit. Dodatno priporočajo izkušnje in znanja s področja problematike zasvojenosti in osnovna znanja psihoterapije. Strokovni delavci, ki so sodelovali z družino, prihajajo predvsem iz področja socialnega dela, teologije in družinske terapije.
- Kot najbolj koristno pomoč, ki so jo prejeli, svojci ocenjujejo pomoč staršev drugih uporabnic, ki so bile v komuni.
- V obdobju procesa pomoči in podpore so si družinski člani želeli predvsem več pogovorov.
- Prijatelji in znanci so družini pomagali s pogovorom, spodbudo, oporo in motiviranjem, da bo vse v redu.
- Glavni cilj družine, tekom vključitve v program, je bil pozitivno zaključeno zdravljenje osebe, kar so tudi dosegli.

7. Predlogi

- Predlagam strokovno pomoč in podporo družinam v času, ko je njihov družinski član vključen v programe za pomoč zasvojenim in tudi, ko se družinski član vrne nazaj v domače okolje. Pomoč družini naj traja tako dolgo, kot jo družina potrebuje.
- Predlagam večje vključevanje in sodelovanje družine v procesih pomoči, tudi ko je uporabnik v komuni.
- Predlagam, da v času integracije bolj poglobljeno strokovni delavci sodelujejo tudi z osebami iz širše socialne mreže, ki bodo uporabniku in njegovi družini stale ob strani, ko se ta vrne v domače okolje.
- Predlagam, da bi imeli strokovni delavci omogočali takojšnjo strokovno podporo in pomoč uporabnikom v komuni.
- Predlagam, da bi strokovni delavci več sodelovali z uporabniki v komuni.
- Predlagam, da bi izvedli širšo raziskavo o družinah, katerih člani so vključeni v proces podpore in pomoči v okviru reševanja težav, ki nastanejo zaradi uživanja drog in izvedeli potrebe teh družin na širši ravni.
- Menim, da bi bilo dobro, da bi zdravstveni delavci imeli omogočena izobraževanja na področju zlorabe drog in na področju programov pomoči, ki so v Sloveniji na voljo.
- Predlagam večjo medijsko pozornost predstavitvi dobrih praks in informiranje ljudi na širši ravni v zvezi s problematiko zasvojenosti.

8. Literatura

Auer, V. (2001), *Droge in odvisnost*. Ormož: samozaložba.

Barber, J. G. (1997), *Socialno delo na področju zasvojenosti*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.

Blažič, Z. (2007), *Zgodovina moje heroinske odvisnosti*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Cvetek, R., (2010), *Bolečina preteklosti: travma, medosebni odnosi, družina, terapija*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1989), Socialni program preživetja: družina v času krize. *Socialno delo: Prispevki za socialni program preživetja*, 28, 2: 187–196.

Čačinovič Vogrinčič, G. (1998), *Psihologija družine*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2006), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, N. (2009). *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Flaker, V. (2002a), *Živeti s heroinom I.. Družbena konstrukcija uživalca v Sloveniji*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Flaker, V. (2002b), *Živeti S heroinom II.. K zmanjševanju škode*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.

Flaker, V., Grebenc, V., Kvaternik, I., Rihter, L., Rode, N. (2007). Slovenska politika na področju drog v evropskem kontekstu v *Teorija in praksa*. 44, 3/4: 431–446.

Flaker, V., Mali, J., Kodele, T., Grebenc, V., Škerjanc, J., Urek, M. (2008), *Dolgotrajna oskrba: Očrt potreb in odgovorov nanje*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Frey, J. (2007), *Milijon majhnih koščkov*. Tržič: Učila International.

Horvat Žnidaršič, Z., (2001), Previsoka cena ponosa v Auer, V. (2001), *Droge in odvisnost*. Ormož: samozaložba, (18–24).

Kvaternik Jenko, I. (2006), *Politika drog. Pogledi uporabnikov in uporabnic*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Kvaternik, I., Grebenc, V., Rihter, L. (2008), *Droge med politiko in vsakdanjim življenjem*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mesec, B. (1997), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu 2*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Mešl, N. (2007), *Teorije ravnanja in uspešnost procesov pomoči v socialnem delu z družinami*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (doktorska disertacija).

Mešl, N. (2008), *Razvijanje in uporaba znanja v socialnem delu z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Picchi, M. (1995), *Projekt človek v Sloveniji*. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka.

Potočnik, H., Jereb, R. (2006), Motivacija v različnih socialnih okoljih v Horvat Žnidaršič, Z., Potočnik, H., Perše, M. (ur.), *Droga in moja odgovornost: zbornik strokovnega seminarja ob 10. obletnici skupnosti srečanje v Novi Gorici*. Ljubljana: Zavod Pelikan – Karitas, (33–40).

Rozman, S. (2013), *Umirjenost*. Ljubljana: Modrijan.

Simončič, B. in Frelj Gorjanc, J. (2006), Droga v družini v Horvat Žnidaršič, Z., Potočnik, H., Perše, M. (2006), *Droga in moja odgovornost: zbornik strokovnega seminarja ob 10. obletnici skupnosti srečanje v Novi Gorici*. Ljubljana: Zavod Pelikan – Karitas, str. 44–51.

Stritih, B. (2002). Pomoč osebam, ki so doživele travmo. V: Bohak, Možina (ur.), *Kaj deluje v psihoterapiji*. Rogla: Študijski dnevi SKZP, (108–122).

Spletni viri:

Društvo Stigma. Dnevni center. Dostopno na <http://www.drustvo-stigma.si/dnevnicecenter> (14. junij 2016).

Društvo Stigma. Svetovanje. Dostopno na <http://www.drustvo-stigma.si/svetovanje> (14. junij 2016).

Društvo Stigma. Terensko delo. Dostopno na <http://www.drustvo-stigma.si/terenskodelo> (14. junij 2016).

Društvo Stigma. Varna hiša. Dostopno na <http://www.drustvo-stigma.si/varna-hia> (14. junij 2016).

Kocmur, D. (1998), Heroin in možganska kemija ali kako ubežati črni luknji. Socialna pedagogika, 2. Pridobljeno s <http://www.drustvo-stigma.si/heroin-in-moganska-kemija/211-heroin-in-moganska-kemija-ali-kako-ubeati-rni-luknji>

Zavod Pelikan – Karitas. Domov. Dostopno na <http://pelikan.karitas.si/domov.html> (2. junij 2016).

Zavod Pelikan – Karitas. Informativno – svetovalni razgovori. Dostopno na <http://pelikan.karitas.si/informativno-svetovalni-razgovori-pomo269-svojem.html> (2. junij 2016).

Zavod Pelikan – Karitas. O zavodu. Dostopno na <http://pelikan.karitas.si/o-zavodu.html> (2. junij 2016).

Zavod Pelikan – Karitas. Pripravljalni del. Dostopno na <http://pelikan.karitas.si/pripravljalni-del.html> (2. junij 2016).

Zavod Pelikan – Karitas. Skupnost Srečanje. Dostopno na <http://pelikan.karitas.si/skupnost-sre269anje.html> (2. junij 2016).

Zavod Pelikan – Karitas. TS Sostro. Dostopno na <http://pelikan.karitas.si/ts-sostro.html> (2. junij 2016).

9. Priloge

Priloga 1: Vodila za intervjuje

Poglavitna vprašanja za družinske člane so bila:

- Kje ste iskali pomoč in informacije, ko ste ugotovili, da ima hčerka (sestra) težave zaradi uživanja drog?
- V kakšne programe se je družina vključevala in kakšno pomoč je pridobivala?
- Kateri strokovnjaki so sodelovali v procesu pomoči?
- Kako so pomagali ljudje iz socialne mreže?
- Kaj bi v tistem obdobju še potrebovali?

Z vidika znancev in prijateljev me je zanimalo:

- Kje ste iskali pomoč ob spoznanju, da ima vaša znanka težave zaradi uživanja drog?
- V kakšni povezavi ste bili z družino v času procesa pomoči?
- Kaj je družina omenjala kot problem in kakšne so bile njihove potrebe?
- Kako ocenjujete svoj prispevek kot podpora družini?

Teme, ki smo se jih lotili s strokovnima delavcema, so bile:

- Kakšno pomoč je družina prejemala?
- Kakšne so bile metode dela?
- Strokovnjaki iz katerih področij so sodelovali v procesu pomoči?
- Kako so bili v proces vključeni prijatelji in znanci?
- Kakšne so bile potrebe družine?

Priloga 2: Intervjuji

Intervju št 1:

Doris: Ali se spomnite obdobja, ko ste ugotovili, da ima vaša hči težave zaradi uživanja drog?

Jasna: Absolutno!

Doris: Kje vse ste takrat iskali pomoč in informacije?

Jasna: Najprej pri osebni zdravnici, ki mi ni znala svetovati. Predlagala mi je samo psihiatra ali Vojnik, vse ostalo – najdete se sami. Drugega ni vedela. Potem smo začeli iskati informacije drugje in glavni člen je bila tukaj teta Tina, ki je poznala nekoga, ki je poznal nekoga, in ta je predlagal komuno – Reto centar v Zagrebu. Ko sem klicala na razne številke, da bi se pozanimala o tem, sem nekako prišla do Pelikana. Ponudili so nam razgovor v Ljubljani na Karitasu in na podlagi le-tega smo potem ugotovili, da je mogoče Pelikan res boljša možnost.

Doris: Kaj pa je bilo ključno, da ste se tako odločili?

Jasna: Samo ta razgovor nas je prepričal.

Doris: Torej, po razgovoru na Karitasu, so vas usmerili kam?

Jasna: Se pravi Pelikan in potem Skupnost Srečanje. To je pravzaprav ena velika organizacija, ki povezuje različne programe za odvajanje. Pod Skupnost Srečanje pa spada ta komuna na Razborju, kamor je potem Lara šla.

Doris: Kako koristna je bila ta pomoč?

Jasna: Takrat je bila to zadnja bilka, ki smo se jo oprimali.

Doris: Se spomnite še česa, kar bi v tistem obdobju potrebovali?

Jasna: Hm. Mogoče malo več pogovora s celotno družino. To je bila za našo družino tabu tema, ki smo se je izogibali, kolikor smo mogli, ker se je težko sprijaznit s tem, da je tvoj otrok odvisnik.

Doris: Ali lahko opredelite kakšno pomoč je družina pridobivala tekom vključitve v program pomoči?

Jasna: Omogočena so nam bila srečanja za starše, ampak sva bila samo na enem.

Doris: Zaradi kakšnega posebnega razloga?

Jasna: To so bila srečanja, kjer se v bistvu samo starši med seboj pogovarjajo in si delijo izkušnje, kaj si doživel in potem ti je drug povedal, kaj je on doživel.

Doris: Kdo pa je vodil ta srečanja?

Jasna: Strokovni delavec, Matej.

Doris: Potem pa vama ni bilo všeč in nista več šla?

Jasna: Mož je bil veliko v službi in zato nisva prilagajala časa, da bi hodila v Ljubljano vsake 14 dni. Je rekel, da midva se lahko tudi doma pogovarjava in daš doma ven, vse kar te teži, ne rabiva hodit tja in poslušat jamranja. Ker v bistvu samo izmenjaš izkušnje.

Doris: Ko je bila Lara v komuni, s kom ste takrat komunicirali?

Jasna: Kolikor smo komunicirali, smo z Matejem in ostalimi iz Višnje Gore oziroma na Litijski. Redno pa sva hodila na srečanja na Razborju, ko smo se zbrale družine punc, ki so bile tisti čas v komuni. Gor smo potem imeli vedno pogovore, vedno je bila določena neka tema. To, se mi zdi, da mi je najbolj pomagalo.

Doris: Kaj bi rekli, da so bile prednosti in kaj slabosti te pomoči, ki ste jo prejeli?

Jasna: Ne vem, če bi lahko rekla, da so bile kakšne prednosti, slabosti pa tudi ne. Če si se slabo počutil, si jih lahko poklical in so ti povedali, kako je, če je kakšna novost, malo so ti vlili upanje, ne bi pa mogla reč, da je bila to kakšna velika pomoč.

Doris: Verjetno so se bolj fokusirali na Laro?

Jasna: Absolutno. Potešili so tvojo skrb, ko so ti povedali, da bo ok, toliko, da si bil sam pomirjen.

Doris: Ali veste kateri strokovnjaki so sodelovali v tem procesu?

Jasna: Ne vem, nimam pojma, kaj so po izobrazbi.

Doris: Koga od teh strokovnih delavcev, s katerimi ste sodelovali, bi lahko označila kot najbolj ustrezno, da je najboljše opravljal svoje delo?

Jasna: Ne vem, vsi so bili v nekem povprečju. Ne bi mogla nobenega izpostaviti. Vsi so pač povedali, kako je, ko si ga vprašal, nihče pa ni dal kaj »ekstra« od sebe.

Doris: Na kakšen način pa so pomagali ljudje, ki so bili blizu vam in Lari?

Jasna: Največ s pogovorom.

Doris: Ali lahko opredelite, kdo je to bil?

Jasna: Največ Tina (teta) in pa vse punce, ki so bile v komuni ter njihove družine.

Doris: Kaj pa vaše ožje sorodstvo?

Jasna: Veš kako je... vsak je na to gledal kot na nek tabu, kot da se o tem ne smemo pogovarjati. Sram jih je bilo in vsi so bili v krču. Večinoma sploh niso hoteli komentirati te zadeve.

Doris: Kaj bi v tem obdobju še potrebovali, da bi lažje reševali stiske in težave?

Jasna: Najprej mora človek razčistiti pri sebi. To je prvo. Ko se odpreš, ko priznaš, da imaš težave, da ima tvoj otrok težave, takrat začneš drugače gledat na vse skupaj. Jaz sem potrebovala nekje pol leta, da sem si priznala, da ima Lara težavo. Muka mi je bila, ko sem se morala družiti s kom, ki je imel otroke, ker sem samo čakala, kdaj me bo kdo vprašal, kje je moja hči. Nisem imela pripravljenega odgovora. Pol leta sem potrebovala, da sem bila sposobna sama sebi reči: Poslušaj Jasna! To se lahko vsakomur naredi. Bodi ponosna, da je Lara naredila korak naprej, da hoče nekaj spremeniti. Ko sem začela drugim govoriti o tem, ko sem recimo povedala sodelavkam, potem sem videla, da me razumejo, da jih skrbi. Večkrat so me potem vprašale, kako je. Ko sem se začela odpirati, mi je bilo dosti lažje in zdi se mi, da je bila to največja pomoč.

Doris: Se vam zdi, da če bi imeli kakšno dodatno pomoč, recimo pomoč strokovnih delavcev, da bi bilo kaj drugače, boljše?

Jasna: Ne vem. Jaz sem se kar pobrala, kar se tega tiče, brez strokovnih delavcev. Mogoče je koda drugega bolj sesulo. Mogoče bi tisti bolj rabili strokovno pomoč.

Doris: Pa še zadnje vprašanje. Kako bi opredelili celoten proces vaši družini in zaključek le-tega?

Jasna: Saj pravim, kakšnega »ekstra« procesa na družino res ni bilo. V glavnem je bila Lara glavni cilj in imeli smo v glavi, da ko se bo ona pobrala, se bo tudi družina sestavila skupaj. To nam je bilo glavno.

Doris: Zaključek celotne zgodbe? Kaj bi še lahko povedala na vse skupaj?

Jasna: Hvala bogu, se je vse dobro izšlo.

Intervju št. 2:

Doris: Ali se spomnite obdobja, ko ste ugotovili, da ima vaša hčerka težave zaradi uživanja drog?

Simon: Absolutno.

Doris: Kje vse ste iskali pomoč in informacije?

Simon: Malo smo iskali po internetu, seveda smo bili tudi pri zdravniku, ampak to je živa katastrofa, ker zdravniki te hočejo poslati kar v Vojnik, kjer te »našopajo« z metadonom. Dejansko se nič ne posvetijo človeku. Na internetu smo potem najprej našli razne Reto centre v Španiji ali Italiji. Kasneje smo se obrnili na Pelikan v Ljubljani, kjer so pa res priskočili na pomoč, čeprav smo imeli na kar velike težave na začetku. Saj tako sama veš, kako je bilo. Peljali smo jo na detoksikacijo v Koper. Mislim, da brez staršev ni pomoči. Jaz sem že zelo dolgo vedel, da se drogira. Nisem se mogel odločiti, kdaj je pravi trenutek, da jo soočim, ker sama veš, da je Lara zelo samosvoja in inteligentna in jaz je nisem hotel izgubiti. Trajalo je dokler ni prišlo tako daleč, da sem rekel, da je treba nekaj ukreniti, drugače se bo treba posloviti od nje in rešiti del zdrave družine. Prepričan sem, da je brez staršev otrok obsojen na propad. Če nisi ti sto procentno prepričan v to, da boš pomagal otroku in da ga nočeš izgubiti, potem mu tudi nobena institucija ne more pomagati.

Doris: Koliko je koristila pomoč, ki ste jo dobili na Pelikanu?

Simon: Zdaj bom zelo objektivno povedal. Glede na to, da smo se veliko zalagali, je bila pomoč zelo koristna. Še enkrat bom povedal. Če se starši ne zalagajo zraven, tudi Pelikan nima kaj dosti za narediti. V prvi vrsti moraš ti otroku pokazati, da se ne more več vrniti domov. Jaz sem ji že na začetku povedal »Lara jaz te imam tako rad, da bi umrl za tebe, ampak jaz moram rešiti zdrav del družine, pa tudi če boš jutri mrtva ležala v nekem jarku. Domov se ne moreš vrniti, dokler ne boš vsaj približno ok.«

Ti se moreš najprej postaviti »kontra« otroku, mu dat vedeti, da bo obsojen na propad, čeprav vsi vemo, da je težko. Jaz sem kadilec in tudi odvajati od cigaret se je zelo težko, kaj šele odvajati se od heroina. Je pa koristna, seveda, pomoč namreč. Vsaka pomoč, vsaka bilka, ki se je lahko oprimeš, je koristna. Vsako stvar želiš izkoristiti. Samo staršem pa mora biti mar, če ne je prepuščen sam sebi in po mojem je v tem primeru v 99 procentih obsojen na propad.

Doris: Ali je še kaj takega, kar bi v tistem obdobju potrebovali?

Simon: Absolutno! Ljudje, ki vedo, kaj se je nam zgodilo, pa imajo podobne težave, sploh ne kličejo več na Pelikan in podobne organizacije, veliko jih pokliče kar mene. Spomnim se, ko smo bili na raznoraznih srečanjih, je veliko staršem več pomenilo, ko sem jaz povedal svoje izkušnje, kot če so jim pamet solili tisti na Pelikanu. Spraševali so me kaj smo naredili, kako smo to naredili, to pomeni, da se mi zdi, da je bolj koristna pomoč drugih staršev, njihove izkušnje, če so jih seveda pripravljeni podeliti.

Doris: Kaj bi pa konkretno vi, Simon in vaša družina potrebovali takrat?

Simon: Saj pravim, lažje bi bilo, če bi poznal nekoga, ki bi imel informacije o teh stvareh, ki bi to že dal skoz, da bi mi malo povedal, ker s takim človekom se veliko lažje poistovetiš in se mu mogoče tudi bolj zaupaš. Čeprav v tistem trenutku se zaupaš vsakemu, ker bi naredil vse, da bi lahko otroku pomagal. Ampak saj pravim, en dober starš, ki je dal to čez, ki ima občutek in neko psihološko mero je veliko boljši od tisočih zdravnikov. Glede strokovnega kadra pa tako. Tam so vsi plačani. Če se ti vsak dan ukvarjaš z nekimi »drogeraši« in dvojnimi diagnozami, kdaj pa si sploh lahko dobre volje?

Doris: Če še malo bolj konkretno obdelava, v katere programe se je družina vključevala?

Simon: Na začetku je torej šla na detoksikacijo na Bertoke, to je vse v sklopu Pelikana. Potem je šla v Ljubljano na Litijsko. Tam imajo pripravljalni center za te, ki bodo kasneje šli v komuno. Mislim, da je bila tam kakšen mesec in takrat z njo nismo imeli kaj veliko stikov, razen vsake 14 dni po telefonu. Oziroma tudi videli smo se, ker je enkrat ven ušla, tako da smo se večkrat srečali, čeprav program ni mišljen tako. Mišljeno je, da si ta čas bolj za sebe, da si v bistvu s tistimi, ki so to že dali skoz, ki sedaj tam delajo, da ti oni pomagajo. Jaz sem tudi potem na Razborju videl, da vsi ti razno razni psihologi... to je katastrofa. Nimajo občutka. Jaz sem desetkrat več vedel, kot oni.

Doris: Po Litijski je torej šla na Razbor v komuno.

Simon: Ja, tam se res naučijo nekega reda in discipline in malo drugačnega življenjskega ritma. Človek po enem tednu brez heroina, droge nima več v sebi, tako da po tem je samo treniranje možganov. Jaz bi sicer marsikaj izboljšal, ampak mislim, da ta program na Razborju ni slab program. Hvala bogu za dva prostovoljca, gospo in gospoda, upokojenca, ki živita zraven komune. Onadva sta res veliko pomagala.

Doris: Kako pa sta pomagala?

Simon: Prinesla sta jim drve, punce so lahko šle k njima na obisk, ko jim je bilo težko, skuhala sta jima kdaj, krompir so skupaj sadili... bile so res kot njuni otroci. Takih ljudi res ni veliko na svetu. Naša družina še zdaj gre velikokrat na obisk k njima. Seveda je bilo gor tudi veliko problemov, prva odgovorna je takrat delala veliko napak, vedeti je tudi treba, da komuna je odprtega tipa in da lahko greš ven, kadar hočeš. Glede tega je bilo po mojem tudi kar nekaj napak s strani Pelikana, ker bi morali biti malo bolj prisotni, malo bolj nadzorovati zadeve, tako pa so bile punce včasih tudi po 14 dni same gor. Ampak ok, ta sistem kar deluje, samo morali bi ga pa izboljšati, to pa zagotovo. In država definitivno premalo denarja nameni za te organizacije.

Doris: Na koliko časa pa načeloma hodijo na Razbor zaposleni?

Simon: Čisto po potrebi. Če je bila kriza, so prihajali tudi na vsake dva dni. To je pač morala oceniti prva odgovorna, ki je bila gor že dve leti in je nekako vedela, kdaj je treba koga poklicati.

Doris: Torej kaj bi lahko rekel, da so bile prednosti in slabosti te pomoči, ki ste jo prejeli?

Simon: Pomoči?

Doris: Te pomoči, ki jo je družina prejela s strani Pelikana.

Simon: Jaz sem zelo vesel, da smo se obrnili na Pelikan, mislim, da je to zelo dobra zadeva. Čeprav kot pravim, jaz bi marsikaj spremenil in izboljšal. Ja, meni je zelo koristilo, ampak mi je koristilo predvsem zato, ker sem se sam odločil, da je treba zadevo uredit.

Doris: Kakšno pomoč pa ste prejeli vi, kot družina, če izključimo pomoč Lari?

Simon: Nobene pomoči nismo prejeli. A misliš finančno?

Doris: Ne. Ali se je bilo možno udeležiti kakšnih srečanj ali pogovorov s strokovnimi delavci?

Simon: Ja, to pa ja. Na 14 dni smo hodili na Razbor, kjer smo se zbrali vsi starši in vse punce, ki so bile gor in vsakič smo se zbrali v krogu, kjer smo se vedno pogovarjali o neki določeni temi. Enkrat recimo o ljubezni, enkrat o hinavščini, enkrat o drogi, potem smo se izpovedovali eden drugemu. Velikokrat smo si povedali tudi stvari, ki si jih nikoli prej nismo in si jih mogoče tudi ne bi nikoli, ker ne bi prišlo do tega. To je bilo meni zelo všeč. Super je bilo, ker je vsak povedal nekaj, vsak je delil izkušnjo.

Doris: Kako mislite, da bi bilo, če bi bil pri teh srečanjih udeležen tudi strokovni delavec?

Simon: Enkrat je bila zraven Nika, strokovna delavka, ampak ti bom odkrito povedal, da v tistem trenutku je zadeva padla v vodo, ker so se dogajali določeni problemi in si punce dobesedno niso upale povedat vsega, kar so mislile, ker bi prišlo do še več nesoglasij.

Doris: Kaj pa srečanja za starše, ki ste jih imeli na Pelikanu?

Simon: Mislim, da sva bila samo enkrat.

Doris: To ni bilo koristno?

Simon: Čisto vsaka stvar je koristna. Samo ena je zelo koristna, ena je manj koristna, ena je pa še manj koristna.

Doris: In ta je bila?

Simon: Na začetku si mogoče misliš, da je bila koristna, ampak je bila najbrž od vseh še najmanj, zdaj ko gledam nazaj. Včasih je dobro, da dobiš informacijo od človeka, ki je imel opravek z drogo ali pa od človeka, ki ima opravek z ljudmi, ki imajo opravek z drogo. Takrat je bilo pomembno, no, ne morem reči, da ni bilo.

Doris: Če sedaj pogledava strokovne delavce in strokovnjake, ki delajo na tem področju, pomoč katerih bi rekel, da je bila najbolj ustrezna in zakaj?

Simon: Pomoč tistih, ki so se včasih drogirali.

Doris: Kje pa ste bili v stiku z njimi?

Simon: Povedaj. Sedaj so ta program, ki so ga včasih imeli na Litijski, predstavili v Višnjo Goro. Zdaj je tam veliko takšnih, torej bivših odvisnikov, ki so zaključili program in sedaj s svojimi izkušnjami pomagajo drugim. Ti, ki so, jaz rečem, diplomirali iz droge, so tam zaposleni kot strokovni delavci. Se pa pojavi problem, ker se mi zdi, da jim vodilni včasih prehitro zaupajo in jim dodelijo nalogo na primer razdeljevanja zdravil. Super je, da imajo zaposleni dejansko izkušnjo z drogo in razumejo tiste, ki so se zdaj prišli zdraviti, ampak mislim, da je vseeno zaposleno premalo strokovnega kadra, torej psihologov, socialnih delavcev, zdravnikov, itd.. Mislim, da bi se en strokovni delavec, ki je diplomiral na fakulteti in bivši odvisnik, lahko fantastično dopolnjevala, če bi država namenila več denarja. To bi bila najboljša kombinacija.

Doris: Na kak način pa so pomagali ljudje, ki so blizu vaši družini? Torej sorodniki, prijatelji,...

Simon: V našem primeru je moja sestra ogromno pomagala, pa tudi naši starši in sestra od moje žene.

Doris: Kako pa so pomagali?

Simon: Največ s pogovorom in prepričevanjem Lare, da je komuna dobra za njo. To je tako nekaj časa trajalo, preden se je odločila, da bo poskusila. Nekaj časa potem na te sestanke niso hodili zraven, potem na obiske v komuno pa so. Tolažili so nas tudi veliko in spodbujali, da je to treba rešit.

Doris: A ste se v času, ko je bila Lara v komuni, tudi pogovarjali o tem ali je bila to tabu tema?

Simon: Vedno smo se pogovarjali o tem. Od tistega trenutka, ko sem jaz rekel stop temu, ko sem rekel, da je treba na zdravljenje, da je treba nekaj ukrenit, je to bila odprta tema v družini na vseh možnih platformah. Prej si res zatiskaš oči, ne govoriš o tem, prikrivaš prijateljem, ko pa je prišlo do točke, ko je bilo dovolj, ko je šla na zdravljenje, pa sem vedno vsakemu povedal, če me je kaj vprašal. Nobenih skrivnosti ni bilo več.

Doris: Kdaj pa je bil ta prelomen trenutek?

Simon: Takrat, ko je šla, ko smo jo peljali na zdravljenje.

Doris: Kaj bi v tistem obdobju še potrebovali?

Simon: Meni bi zagotovo pomagalo, da bi lahko šel k zdravniku in da bi mi on znal pomagat, ker zdravniki so tisti, ki jim zaupaš glede takšnih stvari. Želim si tudi, da bi bilo več informacij glede droge in zdravljenja ter da to ne bi bila taka tabu tema, da bi se več govorilo o tem. Ne vem, kaj je problem. A zdravniki nočejo, da se ljudje zdravijo? Pelikana nihče niti omenil ni, samo neke Reto centre.

Doris: Verjetno zato, ker je Pelikan socialna organizacija in ne spada pod zdravstvo.

Simon: Ja dobro, ampak če si ti v neki stiski, gre vsak najprej k zdravniku, a ni tako? Ali pa da bi vsaj v zdravstvenem domu bil tudi kak psiholog ali socialni delavec, ki bi znal pomagat pri takih težavah.

Doris: Aha, torej da bi bili v zdravstveni ustanovi zaposleni še neki strokovni delavci iz socialnih področij?

Simon: Lahko, ni pa nujno. Kot pravim, ljudje smo navajeni zdravnikov. Vedno, ko se ne počutimo dobro, gremo k zdravniku. Drogiranje je tudi bolezen in zdravniki bi morali znati ukrepati v teh primerih. Ko jaz pridem tja in povem, da se mi otrok drogira, bi moral zdravnik vedet, kakšni so postopki, ne pa da je za njih edina možnost Vojnik in metadon. Obstajajo tudi drugi programi, ne samo Pelikan. Obstaja tudi Projekt Človek in lahko da je ta program celo boljši od tega, ki smo ga mi dali skozi, ne vem, ker ga ne poznam. Bi ga pa moral recimo zdravnik poznati in mi predlagati, kateri je boljši. Ampak na žalost je to še vedno prevelika tabu tema, vsaj med starši.

Doris: Kako bi opredelili celoten proces vaši družini in zaključek tega procesa?

Simon: Za enkrat kaže, da smo uspešno rešili zadeve, to pomeni, da smo zadovoljni.

Doris: Hvala za vse informacije.

Intervju št. 3:

Doris: A se spomniš obdobja, ko ste kot družina ugotovili, da ima Lara težave zaradi uživanja drog?

Hana: Ja, itak. Jaz sem to vedela že veliko prej.

Doris: Kako pa si bila prepričana v to?

Hana: Videla sem jo, ko je kadila na folijo ali pa kaj drugega delala... Očiten znak mi je bil tudi, ko je enkrat prišla v mojo sobo in me prosila, da se »populam« v lonček namesto nje, ker jo je ati hotel peljati na test. In rekla je, naj nikomur ne povem.

Doris: Pa si naredila to?

Hana: Nisem. Samo takrat mislim, da je bila samo trava v igri. Potem, ko sem domačim povedala, mi pa tako niso verjeli.

Doris: Kaj si jim povedala?

Hana: Ko me je enkrat nekaj razjezila, sem povedala, da je na drogi, pa mi niso verjeli. To je bil kakšen mesec ali dva, preden so tudi drugi ugotovili.

Doris: Ali se spomniš, kako so drugi ugotovili?

Hana: Tako dolgo so vrtali v njo, da je na koncu povedala.

Doris: Ati in mami?

Hana: Pa Tina. Predvsem Tina. Pa ati in mami. Pa Slavi. Babi in dedi takrat še nista vedela.

Doris: Koliko si bila udeležena zraven pri iskanju pomoči? Kje ste iskali pomoč in informacije?

Hana: Jaz se nisem kaj dosti vključevala, ker sem bila zelo jezna. Ne zato, ker se je zadevala, ampak zaradi vsega, kar je naredila. Skoraj bi vse šlo v nič.

Doris: Kaj bi šlo v nič?

Hana: Družina bi razpadla. Dedija je infarkt, ko je izvedel, tudi z atijem in mamo je bilo vse drugače.

Doris: Tako, da niti nisi hotela sodelovati zraven?

Hana: Niti nisem bila kaj veliko doma. Samo, da me ni bilo, pa je bilo vse ok. Ok, potem ko je bila v komuni sem šla nekajkrat gor na obisk.

Doris: Povej mi kaj o tem.

Hana: Imeli so te pogovore o določenih temah. Nekatere stvari so se mi zdele brezsmiselne, ampak sem potrpehla. Zdi se mi, da bi vseeno morali imeti gor nekoga, ki ve, kaj dela. Ne more ti ena, ki je sicer prva odgovorna, ampak je gor recimo en teden dlje kot ti, pomagat.

Doris: Se kaj spomniš o čem so tekli pogovori?

Hana: Vem, da smo se pogovarjali o tem, kako se Lara zapira vase in požira čustva, kar res dela. Pač takšna Lara. Tudi zdaj. Kdorkoli rabi pomoč, je ona prva v vrsti, da mu pomaga, ko je pa treba njej pomagat, pa sploh ne dojame, da je karkoli narobe.

Doris: A bi ti še kaj v tistem obdobju potrebovala? Ti, ko si izvedela, ko ti verjetno ni bilo vseeno, kaj bi še takrat potrebovala?

Hana: Ne bi škodilo, če bi se tudi meni takrat malo več posvečali. Bila pa je samo Lara, Lara, Lara, ko je prišla beseda na mene, so rekli »ti si itak ok« in potem je bila spet Lara. Ko mi je kakšna stvar izginila, so vsi govorili, naj se ne obremenjujem zaradi tega in naj pozabim na to. Ena izmed veliko stvari, ki mi jih je vzela, je bila zapestnica od birme. Spomnim se, da jo je še imela pri sebi, ko sem odkrila, da je jaz nimam več. Hotela sem ji vzeti torbico, ker sem vedela, da ima zapestnico notri, pa mi ni dovolila. Povedala sem očetu, pa mi je rekel, naj jo pustim, da mi bo on kupil drugo zapestnico. Vse, kar se je zgodilo, sem morala pozabiti. To je bilo v tistem času, ko so jo že spravljali v komuno in je niso hoteli razjeziti.

Doris: Na kak način pa so pomagali ljudje, ki so bili blizu družini? Ostali sorodniki in prijatelji, torej.

Hana: Predvsem s pogovorom in prišli so nam povedat, da ji odpustijo in da ni nič narobe, kar je naredila.

Doris: Kako so pa tebi pomagali?

Hana: Glede česa?

Doris: Glede tega, kako si se ti počutila.

Hana: Saj sem ti povedala – »ti si itak ok«. Nihče se ni ravno oziral na mene in me vprašal, kako sem.

Doris: Kaj pa bi v tistem obdobju še potrebovala, da bi lažje prebrodila to stisko?

Hana: Saj takšna stiska ni bila. Kak pogovor ne bi škodil. Vsaj iz Larine strani. Da bi mi razložila, zakaj je to naredila in kaj se je dogajalo z njo. Saj se je trudila, samo še vedno ni vse tako, kot bi moralo biti.

Doris: A si kdaj pomislila, da bi šla po pomoč k šolskemu psihologu ali razredniku? Da bi se komu zaupala skratka.

Hana: Ne. Jaz sem imela fanta in še eno prijateljico, ki sem jima vse povedala. Jaz sem odprta knjiga, nimam ravno nekaj notranjih stisk. Fant mi je pomagal, že s tem, ko je bil. Jaz sem mu vse povedala in včasih ni rekel niti besede na to, ampak mi je pomagal, samo zato, ker sem vedela, da je ob meni.

Doris: Kako bi opredelila celoten proces in zaključek le-tega?

Hana: Hm, celoten proces? O tem bi lahko človek film posnel. Na začetku je bilo grozno. Sploh ko je prvič pobegnila iz Litijske in se je sred noči znašla v moji sobi in me gledala. Rekla je samo, da je prišla domov. Na začetku je bilo res težko. Po enem letu pa se je malo spravila k sebi. Zaključek pa trenutno zgleda zelo v redu. Saj se trudi. Tudi opravičila se mi je. Samo se vseeno obstaja 5%, ki ji nisem oprostila in ne vem, če ji bom kdaj lahko. To je zato, ker ne morem pozabiti trenutka, ko je mamici pokradla ves nakit od pokojne mame in ji je bilo res hudo. Babi je mamici podarila ta nakit preden je umrla in je res imelo veliko vrednost, ona pa je vse prodala. Takrat sem bila pa res jezna na njo. Drugače pa je zdaj veliko bolje. Tudi svoj denar si že upam imeti na vidnem mestu, tako da to je res napredek. Ko se skregava, se zaradi neumnih stvari in se hitro pobotava.

Intervju št. 4:

1. Se spomnite obdobja, ko ste ugotovili, da ima vaša prijateljica težave zaradi uživanja drog? Kje vse ste iskali pomoč in informacije? Kako koristna je bila ta pomoč? Kaj bi v tistem obdobju še potrebovali?

Točno se še spomnim dneva, ko me je njena mami klicala in mi rekla, da sem edina, ki jo lahko spravi v komuno, da me prosi, da jim pomagam, da pomagam Lari in celotni družini. Družina je takrat šele izvedela, meni pa je sama povedala kakšen mesec pred tem. V tistem trenutku, ko sem odložila telefon, sem se počutila nemočno, prevarano in v neizhodnem položaju. Lara mi je že pred pogovorom z njeno mamo povedala, da ji starša »težita«, da naj gre v komuno in da si raje vzame življenje, kot da pusti, da jo zaprejo »tja noter«, zato nisem vedela, po kateri poti naj grem – ali jo spodbujati, da uboga starše in gre na zdravljenje ali ji raje stati ob strani, dokler se sama ne odloči, kaj želi storiti. Ko sem razmišljala koga prositi za nasvet, mi je prva na misel prišla profesorica iz faksa, katera nam je predavala o drogah in zasvojenosti. Obiskala sem jo v kabinetu in ji povedala svoj problem. Predlagala mi je, da prijateljici stojim ob strani ne glede na to, kaj se bo odločila in da je prisiliti tako ali tako ne moremo v ničesar. Veliko informacij sem dobila tudi na internetu. Prebrala sem tudi nekaj knjig na to temo, ogromno mi je pomagala knjiga Zgodovina moje heroinske odvisnosti, sploh po tem, ko se je Lara odločila za program Pelikan. V knjigi pisatelj, bivši odvisnik, nazorno opisuje, kako poteka zdravljenje v Skupnosti Srečanje. Ob prebiranju sem si lažje predstavljala, kaj Lara preživlja in kaj je preživljala vsa ta leta, ko je imela težave z drogo. Zdaj, ko pogledam nazaj,

mislim, da bi definitivno še potrebovala kakšno dodatno pomoč in spodbudo. Saj so mi starši in prijatelji veliko pomagali, samo nihče ni točno razumel, kaj se dogaja in nisem se mogla čisto vse pogovoriti z njimi. Če bi imela možnost kakšne terapije ali pogovora, z nekom, ki bi razumel, bi sedaj to definitivno storila.

2. Koliko ste bili v tistem času povezani z družino vaše prijateljice? Kaj so oni omenjali kot težave? So vas prosili za pomoč? Glede česa? Koliko ste jim lahko pomagali in pri čem?

Lara mi je ves čas pisala pisma. Ne bi jih smela, dopisovala si je lahko le z družino, vendar je v vsako kuverto, ki jo je poslala domov, dodala še pismo zame. Jaz sem ji potem odpisala in dala pismo njeni mami, ki ga je odposlala v svojem imenu. Z mamo sva bili veliko v stiku, ves čas me je obveščala o novostih. Sama nisem smela sodelovati v programu, saj strokovni delavci niso zaupali nikomur izven družine. Menim, da so bile v tistem času oči uprte samo v Laro in njene težave in vse, o čemer smo se pogovarjali in kar je bila težava, je bila Lara. Spomnim se, da sem nekajkrat na Facebooku pisala njeni sestri in jo spraševala kako je, saj sem imela občutek, da so ob vsem tem kar pozabili na njo. Edina skrb in težava je bila Lara. Kot sem že povedala, me je mama prosila za pomoč pred Larinim odhodom na zdravljenje, po tistem pa me konkretno nič več ni prosila. Težave so imeli predvsem s prepričevanjem Lare, da je zdravljenje pravilna izbira, nase pa so takrat pozabili.

3. Kaj je družina v tistem času potrebovala?

Menim, da družina ni imela oziroma nima občutka, da bi oni sami potrebovali kaj več od tega, kar so dobili. Zadovoljni so bili z vsakim malim Larinim napredkom. Sama pa mislim, da bi definitivno potrebovali več pogovorov – tako medsebojnih, kot tudi pogovorov z neko strokovno osebo, neko neznano osebo, ki bi iz objektivnega stališča znala oceniti njihov položaj in jih poslušati.

4. Kako ste se počutili vi? Kako ocenjujete svoj prispevek kot podporo družini?

Na začetku sem se počutila nemočno, prevarano, žalostno, v času zdravljenja pa sem ves čas upala na najbolje. Mislim, da je bilo največ, kar sem lahko storila za družino točno to, da sem upala z njimi. Da sem ves ta čas ostala z njimi in z Laro. Da sem si vedno, ko je imela 5 minut časa za pogovor z nekom izven družine, vzela ta čas in se pogovarjala z njo in da je ves čas vedela, da ima zunaj še vedno nekoga, ki bo z njo ostal prijatelj navkljub vsemu. Ker je to pomagalo Lari, je posledično pomagalo tudi njeni družini. Srečna sem, da je uspešno zaključila program. Vem, da ji je komuna dala veliko izkušenj in znanja za življenje. Všeč mi je bilo, da so mi po enem letu strokovni delavci toliko zaupali, da sem lahko tudi jaz šla na obisk v komuno na družinsko srečanje in da sva se lahko slišali po telefonu za njen rojstni dan.

Intervju št. 5:

Doris: A se spomnite obdobja, ko ste ugotovili, da ima vaša nečakinja težave zaradi uživanja drog?

Slavi: Seveda se spomnim. Bilo je zelo naporno, stresno. Ni prijetno, še posebej za domače. Ko zveš, da se ti otrok drogira, je velik šok. Jaz sem že nekaj časa slutila, ampak starši smo taki, da vedno verjamemo svojemu otroku. Spomnim se, da sem bila v precepu, kaj storiti. Po eni strani se nisem hotela vmešavati, itak imam tudi sama otroka, za katerega sem morala poskrbeti, po drugi strani me je pa skrbelo za Laro in za svojo sestro. Nisem hotela pametovati, ker niti nisem bila prepričana, da se drogira. Vesela sem, da se je Lara odločila, da je šla po tej poti, da se je odločila za zdravljenje. Če se sama ne bi za to odločila, je nihče ne bi mogel prisiliti, da se gre zdraviti. Starši so bili nekako sami v tem, pomagaš jim lahko le s pogovorom.

Doris: Kje ste pa vi potem iskali informacije in pomoč?

Slavi: Jaz potem nisem kaj veliko iskala, saj so starši sami in Lara našli vse. Jaz sem sicer imela preden se je vse začelo en pogovor z Laro, ko sem jo soočila z dejstvom, da vem, vendar mi je trdila, da to ni res, da se ne drogira. Nek znanec mi je še rekel, da naj bomo pozorni, ker si po našem kraju

denar sposoja. Klicala sem potem sestro, da naj ukrepajo, da ne bo karkoli narobe, ker si mimogrede lahko pri napačnem človeku izposodiš denar in takrat je lahko usodno.

Doris: Kako oziroma na kakšen način pa ste potem dobili dokaz, da se res drogira?

Slavi: Na koncu je Lara sama priznala.

Doris: Ali ste se vi, ko ste spoznali, da se drogira, zaupali komu?

Slavi: S sestro sva se veliko pogovarjali. Tudi ko je prišla k meni kakšna stranka, ki je imela iste probleme z otrokom, sva se pogovarjali o tem, opozorila sem jo na kakšne stvari, kaj se lahko naredi. Večji del pa sva se res pogovarjali s sestro.

Doris: Ali imate občutek, da bi vi v tistem obdobju, ko se je razvedelo, da se Lara drogira, ko je odšla v komuno, še kaj potrebovali v smislu kakšne koli pomoči?

Slavi: Jaz ne.

Doris: Kako ste bili v tistem času povezani z družino?

Slavi: Pogovarjali smo se o vseh problemih, ki jih je Lara doživljala tam, z družino smo šli velikokrat na obisk k njim.

Doris: Ste hodili na obisk več kakor ponavadi?

Slavi: Ne. Mogoče smo se samo več pogovarjali konkretno o Lari, drugače pa je bilo vse isto.

Doris: Kaj pa je družina omenjala kot težave?

Slavi: Dobro, definitivno najtežje jo je bilo prepričati, da se mora it zdraviti. Preden je šla, so izginjale določene stvari, tudi takšne, ki so nam veliko pomenile. Uporniška je bila in svoeglava.

Doris: Ali se vam je zdelo, da bi v času, ko je bila Lara v komuni, družina potrebovala še kaj dodatnega svetovanja?

Slavi: Ne, mislim, da ne. Precej so bili povezani. Hodili so veliko na obiske k njej, kadar je le bilo mogoče. Skupaj so stopili kot družina in mislim, da ne, da niso potrebovali dodatnega svetovanja.

Doris: So vas kdaj proslili za kakršno koli pomoč?

Slavi: Ne.

Doris: Kako pa ste se počutili vi?

Slavi: Za katerega koli otroka se gre, ti ni »fajn«, ni prijetno, pade ti pa kamen od srca, ko se otrok odloči, da bo naredil en korak naprej. Hvaležna sem, da se je odločila in da je zdržala in da je zaključila ta program. Ni pa prijetno, definitivno ne, ko vidiš, da punca sama sebe uničuje. Imeli sva kar nekaj pogovorov, povedala sem ji, da jo vidim, da ni dobro, pa je vedno zanikala. Ampak vidiš. Vidiš, da ni v redu, ampak človeka ne moreš prepričati, če sam ni pripravljen na spremembo.

Doris: Kako ocenjujete svoj prispevek, kot podporo družini?

Slavi: Saj pravim, kolikor so me rabili, sem pomagala, za pogovor sem bila vedno na voljo, drugače pa ne vem, če sem ravno veliko pomagala.

Doris: Mislim, da kar koli je bilo, jim je prišlo prav, da so vsaj imeli nekoga, ki so mu lahko zaupali. Hvala za odgovore.

Doris: Kakšno pomoč je družina pridobivala tekom vključitve osebe, ki je bila uživalka drog, v vaš pomoči? Kakšen je bil prvi kontakt? Kako se je vse začelo?

Nives: Jaz prvega kontakta do »detoksa« nisem imela z njo. Ona se je vključila v naš program januarja. Če se prav spomnim, je iz detoksa na Bertokih še prišla na Litijsko in potem je po parih dneh pobegnila z tisto punco iz Maribora. Takrat Lara še ni bila sposobna nič, ni še bila pripravljena sprejeti pomoči. Šla je domov in potem jo je oče pripeljal nazaj na Litijsko. Lahko bi rekla, da se je vrnila z »zelo močno direktivo« staršev. Oče je bil tukaj zelo močna oseba, mama je bila bolj šibka. Ves čas je bilo, kakor bo oče rekel. Tudi Lara je imela ves čas v glavi, da noče očeta razočarat. No, ampak mene so takrat ravno prestavili na komune, tako da sem samo občasno bila na Litijski in delala z njo. Marca je šla Lara naprej v komuno, do takrat pa je Mark delal z njimi, z družino in z Laro. V komuni imamo potem najprej spoznavanje, pa sprejem je treba narediti. Takrat sem se jaz z njimi spoznala kot strokovna delavka, kot vodja komun in Andrej, direktor Skupnosti Srečanje, da smo jih predstavili program oziroma način dela. Jaz sem z Laro imela že prej razgovore, s starši je pa tako, da si večinoma v stiku po telefonu. So ti skupni sestanki, kamor vključujemo starše, ali pa če pride kaj vmes. Obstajajo pa tudi družinska srečanja vsake 14 dni na Razborju, samo tukaj zraven načeloma ni prisotnega strokovnega delavca, edino če pride do kakšnih zapletov in je treba rešiti kakšno težavo. In pa Mark vodi srečanja za starše v Višnji Gori. Fajn so ta družinska srečanja, ker tudi starši slišijo zgodbe drugih uporabnic. Meni je ta opcija super, ker ne debatirajo samo starši med sabo. Lara je imela nerazčiščenih zelo dosti stvari. Mama in oče sta bila zelo vključena, po telefonu smo mi veliko sodelovali. Včasih sta klicala onadva, včasih pa sem jaz, da sem jih sproti informirala. Moj način dela je bil, da starši vedo, kaj se dogaja in kako je na stvari, ker pri takem delu je velika manipulacija s tabo. Po eni strani sem bila puncam koordinator, nekdo, ki ima zadnjo besedo pri odločitvah, po drugi strani pa sem jim bila starš. Zato sem jaz želela, da starši vedo, kaj se dogaja. Saj se povsod dogajajo manipulacije, tudi iz strani drugih punc. Lara je imela svoj način. Ona se je zelo zapirala vase. Zelo. Namesto, da bi se odprla in začela govorit, se je zaprla in nihče je ni mogel premakniti. V komuni smo imeli drugače tudi psihoterapevko, ki je prihajala vsake 14 dni, to pa je bilo za punce. Ona je prihajala z mano.

Doris: Strokovnjaki iz katerih področij so torej sodelovali v procesu pomoči in na kakšen način?

Nives: Jaz, kot socialna delavka, sem bila vodja komun in njihova koordinatorica, ta psihoterapevka, ki je prihajala gor, Mark je teolog in naredil je tudi družinsko terapijo, zato smo potem rekli, da bi bilo najbolje, da bi on vodil tista srečanja za starše in razgovore, ker je iz tega področja. Andrej je tudi socialni delavec in teolog in on je direktor Skupnosti Srečanje.

Doris: Kako pa ste v proces pomoči vključevali ostale udeležence?

Nives: Teta vem, da je veliko sodelovala, vendar je jaz nikoli nisem videla, tudi po telefonu nisem govorila z njo. Ko je bila na obisku pri Lari, sva se vedno nekako zgrešili, isto z dedkom. Sestra mislim, da je bila na obisku samo dvakrat ali trikrat, ona ni veliko sodelovala. Vem, da si ti bila enkrat gor. Aja, pa s socialno delavko iz vašega CSD-ja smo sodelovali zaradi teh družbeno koristnih del, ki jih je morala Lara opraviti zaradi kazni, ki jih je imela.

Doris: Kakšne so bile potrebe družine, tekom vključitve Lare v program pomoči? Ali ste začutili, da je bilo še kaj takega, kar družina ni dobila od strokovnih delavcev?

Nives: Definitivno bi še kaj lahko storili. Starša se nista odzvala na povabila na skupine za starše, to bi mi bilo zelo pomembno. Saj verjamem, da oče dela in je veliko odsoten, tudi na telefon ga je težko dobiti. Ta primanjkljaj je zelo opazen. Če družina aktivno ne naredi veliko, se takoj opazi. Saj oni so potem delali po svoje. Jaz sem jih sproti obveščala, kaj se dogaja z Laro in na ta družinska srečanja na Razborju so redno hodili. Ko smo skupaj ugotovili, da je treba naredit nek premik tudi pri družini, mislim, da se je zelo pozitivno odražalo na Lari. Ona je prej že kar malo izsiljevala, da bi šla domov, po aktivni vključitvi staršev pa do tega ni prišlo.

Doris: Ali je bila kakšna razlika med vključevanjem staršev na začetku in kasneje, kot pravite?

Nives: Ja, ja, občutna razlika. Mogoče tudi zato, ker sem jih jaz začela vključevati, ker sem jih redno klicala, imeli smo nekajkrat tudi srečanje z Laro in starši, da smo se pogovarjali samo mi, brez ostalih

uporabnic. Mama me je potem tudi velikokrat poklicala, da mi je povedala, kako je, da mi je povedala, kako vidi situacijo po kakšnem družinskem srečanju v komuni, kaj čuti. Meni je ta vidik zelo pomemben, ker nisem samo jaz tu, ker morajo pomagati tudi starši. Če tega ni, ti na neki stopnji nekaj zmanjka, ker skrbiš za več punc in vse moraš obravnavati individualno in enako. Starši, ki niso ves čas z njimi, pa potem hitreje opazijo spremembo pri otroku, kar je super. Zato je pa dobro, da prihajajo na družinska srečanja. Pridobiti moraš zaupanje tudi od njih.

Doris: Kako bi opredelili celoten proces pomoči družini? Kaj ocenjujete kot pozitivne in kaj morebiti kot negativne vidike?

Nives: Vsi uporabniki, ki so uspešno zaključili program, so imeli aktivno udeležene starše. Pomembno je, da imajo oporo, ampak hkrati, da se starši ne slepijo, da bo čisto drugače, ko bo oseba prišla iz komune, da se bo delo šele začelo, ko bo prišla ven. Ona ne bo prišla totalno spremenjena ven. Ne. To je cel postopek. Program traja tri leta ravno iz tega razloga. Naravnan je k temu, da se prvo leto oseba spoznava sama s sabo, da se umiri, sčisti, da sploh ve, zakaj so se določene stvari dogajale. Veliko jih po enem letu zapusti program, ker imajo občutek, da so naredili dovolj. Pa ni res. Prva verifika ti koma pove, kje si. To je verifika preizkušanja, za uporabnika in za starše. Na tem mestu vidimo, na kakšni stopnji je zaupanje med otrokom in starši. Lahko si ponosen na otroka, ampak moraš vedeti, da ima proces vzpone in padce. Včasih so starši navdušeni, ko ima uporabnik neke določene odgovornosti in se jih nekaj časa redno drži, vendar pa po drugi strani dela napake na drugem področju. Ja, moraš biti ponosen, vendar se je treba zavedati, da je lahko naslednji dan vse porušeno. To za mene pomeni, da je še vedno v procesu in rezultat se bo videl, ko bo uporabnik nekaj let zunaj.

Starše ne moremo prisiliti, da sodelujejo, ker dejansko je cel proces prostovoljen, je pa večji procent možnosti, da bo otrok uspel, če starši aktivno sodelujejo. Je pa težko, seveda je. Ker potem moraš kot starš ugotoviti, kje si pa ti, delat moraš tudi na sebi. To je zelo težko. Pri Larini družini se je to super izteklo. Težko se je bilo uskladiti, vendar so si vzeli čas.

Doris: Še kakšen negativen vidik?

Nives: Negativen je to, ker si ti tako vpet v dogajanje, da včasih ne veš, kako določene stvari povedati staršem na tak način, da se ne bodo počutili napadene, da ne boš zvenel obsojajoče. Ti njim govoriš, kaj njihovim otrokom »ne štima«. Vedno gremo najprej v obrambo, potem poiščemo negativne stvari pri vseh drugih, to je zelo težko. Kako potem dobiti zaupanje, posebej če ne sodelujejo? Sploh na začetku je težko, ko se vsi iščemo, ko se še ne poznamo toliko. Na začetku niti nimaš nekih pozitivnih stvari za povedati, ker ni nekih ogromnih sprememb, mali koraki so. Pomembno je, da imaš nek odnos in da nisi pokroviteljski. Včasih je za starše še težje, kot za otroka, ker se ves čas sprašujejo, kaj so naredili narobe. Včasih vidiš, da starši potrebujejo otroka odvisnika, kakor včasih partner rabi partnerja alkoholika. Na tak način znajo funkcionirati. Zelo težko je videti, da se tvoj bližnji kar naenkrat spreminja in da ga moraš zdaj začeti gledati z drugimi očmi. In sprijaznit se s tem, da je tvoj otrok odvisnik, da ima probleme. Samo takrat, ko se sprijaznijo, ko naredijo mejo, lahko nekaj naredijo. To jim je najtežje. Kaj sem jaz naredil narobe? Sam sem uspešen, en otrok je uspešen, eden pa ni... Kje sem ga polomil? Saj ima doma vse, kar hoče. Vem, da je bilo pri Lari tudi tako. Oče je govoril, da ima vse in da ne razume, kako je prišlo do tega. Lažje je dati otroku denar, kot pa mu reči ne. Lara je znala vse zmanipulirati in izsiliti točno to, kar je hotela. In otrok si vedno izbere enega zaupnika med staršema, zato pa morata tudi partnerja pridobiti zaupanje nazaj. Pri Lari je bilo tako, da je bil oče tisti »ta hud«, mama pa je bila tista, ki je govorila »saj bo vse v redu«. Res je bila mojster manipulacije, nekaj je govorila enemu, nekaj drugemu. In zato je komunikacija še toliko bolj pomembna.

Doris: Po mojem je zelo pomembno, da se družina skupaj usede in pogovori, ne pa samo tisti pogovori ena na ena.

Nives: Zaupanje. In pogovor. Brez očitkov. To je tudi preizkušnja za partnerski odnos. Ali naju bo najin otrok pogoltnil s sabo ali bova rekla ne, midva se lahko začneva pogovarjat? Veliko se jih potem razide. Veliko družin je navidezno funkcionalnih, ko pa pride do problema, pa vidiš, da sta na drugih bregovih. Skratka, pri Lari se je vse dobro izšlo, ampak saj pravim, najtežje šele prihaja.

Intervju št. 7:

Doris: Kakšno pomoč je družina pridobivala tekom vključitve Lare v vaš program pomoči?

Mark: Vedno najprej s timom premislimo, koliko je smiselno svojce vključevati. Pri Lari je bilo enako. Vedno, ko pride uporabnik v naš program, je potrebno, da se ga najprej malo loči od svojcev, potem pa sčasoma preverjamo, kako uporabnik deluje v skupini, ko je ločen od svojcev. Opazujemo, koliko posameznik omenja svojce, koliko je jezen na njih, koliko želi biti z njimi, koliko je bil slišan. Pri Lari je zelo želel sodelovati oče, tudi mama. V njenem primeru se je izkazalo, da je bila problematična njena simbioza z očetom. O tem smo tudi veliko govorili. Ugotovili smo, da je kar dobro, da očeta vključimo in potem je veliko hodil sem, v Višnjo Goro. Imeli smo kar precej debat, recimo kako postavljat prave meje. Govorili smo tudi o starševskem in otroškem podsistemu. Lahko povem, da smo govorili o tem, ker je bil tukaj odnos med njo in očetom bolj partnerski odnos in to smo njemu tudi večkrat jasno povedali. Želeli smo, da ji začne postavljati neke jasne meje. Oče je bil zelo občutljiv in zelo ji je hotel biti v pomoč, vendar nismo opazili nekih pravih razmejitev, zato smo potem oba učili, kako ta odnos narediti nekako funkcionalen, v smislu, da se lahko oče distancira in ji postavi jasne meje. Da je zelo lepo, da ji stoji ob strani in jo začuti na ta način, ampak da je zelo važno tudi, da pokaže ta del, kar se tiče razmejitev. Skratka, da ji postavlja jasne meje, da se vključi v Skupnost, da ji pove, da more sodelovati v vseh segmentih. Tu je prišlo do velikega premika, torej takrat, ko je bil oče tu redno vključen. Mi tukaj temu ne rečemo obiski, ampak družinska srečanja. Torej v tej začetni pripravljalni fazi imamo družinska srečanja, kar pomeni, da so zraven uporabnik, starši in še eden od zaposlenih. Pri njih sem bil zraven jaz, kot terapevt. Skupaj smo se usedli in to zgleda kot en del družinske terapije. Preverjamo, kako se med sabo pogovarjajo in kaj je treba v tem odnosu še noter prinesiti oziroma kam bi mogoče njih še vključili. Včasih svojcem tudi rečemo »ok, dajmo malo prekinit stvari«, ker so stvari preveč razmejene in svojcem raje predlagamo kakšno ločeno psihoterapijo. Vseeno pa želimo, da prihajajo k nam občasno, da preverimo, kako to vpliva na odnos.

Doris: Vem, da obstajajo tudi neka družinska srečanja, kjer pa starši uporabnikov med sabo izmenjajo izkušnje...

Mark: Ja, tisto so pa skupine za svojce. Tega zdaj ne izvajamo več na tak način, kot smo jih takrat, ko je bila Lara vključena v program. Te skupine imajo sedaj predvsem v nadaljevalnem programu, v komuni. Takrat, ko je bila Lara pri nas, pa smo jih še imeli, ja. To so skupine samo svojcev in vodja je eden od terapevtov. Njihova naloga je, da si sami izmenjajo izkušnje, kako so sami postavljali meje, da so sploh njihovi otroci oziroma sorodniki prišli v program. Drug drugemu so torej dali neko oporo. Te skupine imamo redno v Bertokih, tukaj pa jih nimamo več, ker smo ugotovili, da obstajajo med uporabniki in družinami takšne specifične razlike, da jih ne moremo posploševati na vse družine. Tudi pri nas so eni uporabniki še čisto v začetni fazi zdravljenja, eni so že v nadaljevalni, tako da smo rekli, da to raje pustimo in delamo raje bolj individualno s svojci.

Doris: Do zdaj ste veliko omenili očeta. Je bila mama tudi vedno vključena v te pogovore?

Mark: Ja, tudi nje se spomnim, ampak večkrat se spomnim očeta. Oče je res hotel sodelovati. Spomnim pa se tudi družinskih srečanj, ko je bila tudi mama zraven. Takrat smo tudi delali na tej družinski dinamiki. Vedno znova se je pri njih kazal problem to, kar sem jim tudi povedal, da se je oče večkrat postavljaj v vlogo njenega rešitelja. Vedno je hotel vse namesto nje. Ne na način, da bi ji postavil meje, ampak na način partnerja, kot bi bil njen partner. Tudi Lara je potem priznala, da je večkrat na ta način z njim manipulirala. Oče je kar težko to sprejel, ker je mislil, da je bilo to iz njene strani iskreno. Težko je bilo prepoznati manipulacijo. Lara se je tega zavedala in potem smo od nje pričakovali, da naredi en korak k tej razmejitvi. Še danes ne vem, kako je s tem. Mi smo želeli, da gre na koncu programa na svoje, da se osamosvoji, na koncu pa ji je oče vse uredil in dal denar. Na koncu je pa to njena svobodna odločitev. Delamo pa načeloma vedno na tem, da grejo uporabniki na svoje, ko končajo program. Velikokrat so te naveze takšne, da se jih ne da čisto zacelit in zato je bolje, da grejo živeti nekam sami in s svojci razvijati formalen odnos. Velikokrat je pri odvisnosti problem sistemski. Ni torej problem posameznika, ampak celotne družine. Če je en zasvojen, so tudi drugi družinski člani sozasvojeni. Govorim o nekemični zasvojenosti. Tudi v Larini družini je to veljalo. Vsak mora najprej poskrbeti zase. V tem primeru ne vem, če smo že na končni poti.

Doris: Kakšne metode dela ste uporabljali? Nekaj ste mi jih že omenili...

Mark: Če ti opišem v formalnem smislu, kot jih opiše Ministrstvo, so to torej individualni razgovor, družinska srečanja, skupine za svojce. To so te tri osnovne metode dela, ki jih opravljamo. Veliko je uporabljenih elementov družinske terapije, ampak na sistemski ravni. To pomeni, delat z družino, preverjati, kako poteka komunikacija, in tako dalje. V tej družini so bili precej uporabljeni elementi družinske terapije, ne v ožjem smislu, ampak v širšem, ker je bila Lara tukaj v začetni fazi. Takrat še ne smemo iskati pregloboko, družina tudi še ni sposobna teh uvidov, je še prehitro. Vprašanje travm smo tudi veliko raziskovali pri njej. Sem pa svojce tudi pozval, da se udeležijo ene psihoterapevtske skupine nekje v Celju, da bi starša delala tudi na partnerskem odnosu, vendar nisem prepričan, če sta to izvedla. Je bil pa pri družini viden bistven napredek, ko je bila vključena v naša srečanja. Mislim, da bi bilo potrebno, da bi oni imeli možnost teh družinskih srečanj tudi v komuni.

Doris: Strokovnjaki iz katerih področij so sodelovali v procesu in na kakšen način?

Mark: Ne bi ravno rekel strokovnjaki, raje imam strokovni delavci. Iz strani ministrstva je predpisano, kdo lahko dela v teh programih v pripravljalni fazi. Zaposleni so trije strokovni delavci, ki morajo po 69. členu imet univerzitetno izobrazbo in izpit iz strokovnega varstva, lahko pa so iz različnih smeri. Pri nas je to večinoma socialno delo, imeli smo specialno delavko, jaz sem teolog in specialist družinske terapije. Na tem področju je predvsem važno, da imajo izkušnje dela in dodatna izobraževanja iz področij zasvojenosti, ki jih ne moreš dobiti pri formalnih izobrazbah v Sloveniji. In dobro je tudi, če imajo kaj znanj iz psihoterapije.

Doris: Če sedaj poveste še bolj konkretno za Laro in njeno družino, kdo je z njimi sodeloval?

Mark: Tu imamo to, tako imenovano, individualno mentorstvo. Vsak je zadolžen za enega posameznika, torej dela vse, kar se tiče tega uporabnika. Vodi njegov proces. V kontaktu je s svojci, preverja situacijo, preverja, koliko je sploh pametno vključevati svojce, sploh v začetni fazi. V njenem primeru sem z družino delal jaz, kot strokovni delavec po 69. členu. Ko pa je šla na Razbor, pa je delala z njimi Nives, ki je zaposlena v Skupnosti Srečanje in je tudi socialna delavka. Že prej je vzporedno hodila k nam, da jo je malo pripravila na komuno. Aja, skoraj sem pozabil. Z njo je imela individualna srečanja tudi terapevtka, zunanja sodelavka, ki je hodila sem. Torej smo imeli en del psihoterapije z njo že v začetni fazi. Pri njej smo res opazili, da je precej teh starih zgodb. Te teme glede družine in zlorabe drog je poskušala odpirati zelo nekritično, zato smo rekli, da bi poskusili delati z njo s pomočjo nekoga, ki je profesionallec, da poskuša iti »step by step«, da ne bo prehitro preveč.

Doris: Na kakšen način pa ste v procese pomoči vključevali ostale svojce?

Mark: Pri njej ni sodeloval nihče drug, razen staršev. V začetni fazi so ponavadi vedno samo tisti najbližji, lahko vključimo tudi brate in sestre, če imajo razčiščen odnos do droge. Prijateljev v tej fazi absolutno ne vključujemo, razen, če nismo sto procentno prepričani, da na uporabnika pozitivno vplivajo, ampak ponavadi nimajo zunanjih prijateljev, ki imajo razčiščen odnos do droge. V fazi integracije, torej že v komuni, pa se pogleda širša mreža, torej drugi ljudje, da se lahko uporabnik na koga obrne, ko pride ven. V njenem primeru je bilo ves čas to skakanje ven in not, tako da se ni naredilo nekega sistemskega dela.

Doris: Kakšne so bile potrebe pomoči družine tekom vključitve Lare v potrebe pomoči? Kako ste se na to odzvali?

Mark: Precej je bilo važno, da se naredi razmejitve znotraj družine, predvsem v odnosu do očeta. Na družinskih srečanjih se je pokazalo, da je bilo v teki točki najboljše, da naredimo popolno separacijo odnosa in potem smo delali nekaj časa samo z Laro. Oče je takrat veliko klical in se zanimal, kako je, pokazal je, da zna prekiniti odnos, da lahko Laro gleda kot odraslo osebo. Oče se je torej vključil vzporedno, ampak ne sočasno.

Doris: Lahko tukaj poveste še kaj o mami?

Mark: Ne vem, če lahko tako osebno govorim. Mislim, da sta precej korektno sodelovala oba. Pri očetu sem zelo videl pomanjkanje razmejitev, pri mami se mi je zdelo, da je zelo dobrohotna, vedno je opravila svoje funkcije. Rabila je spodbudo, rabila je to, da je slišana, da bo vse dobro. Jaz sem pri

Lari bolj pogrešal očeta v vlogi očeta, mama pa je vedno pokazala željo po sodelovanju, ni pa želela biti toliko vključena kot oče.

Doris: Ste imeli kdaj poleg družinskih srečanj tudi individualne pogovore samo s starši?

Mark: Tudi, seveda. Navadno naredimo tako, da ko pridejo svojci, se najprej za kakšno uro sami usedemo in pogovorimo, potem pa se nam pridruži še uporabnik.

Doris: Ste imeli mogoče kdaj občutek, da so od vas želeli imeti več, kot ste jim dali?

Mark: Ne, absolutno ne. V začetni fazi tako ni dobro, da je preveč. Važno je, da svojci poskrbijo zase. Tako najbolj pomagajo uporabniku. Tukaj smo imeli precej težav, ker oče ni mogel spustiti te razmejitve, ni se znašel brez zasvojenosti, če ne drugače, je hotel biti v vlogi rešitelja. Njihova želja je bila, da bi se veliko pogovarjali, ampak včasih je kontra produktivno, če je tega preveč. Je pa res, da so v nadaljevalni fazi komune svojci absolutno premalo vključeni.

Doris: Kako bi opredelili celoten proces pomoči družini? Kaj ocenjujete kot pozitivne in kaj morebiti kot negativne vidike?

Mark: Pozitiven je to, da so res iskreno želeli sodelovat in pomagat, res sta ji stala oba ob strani. To ni vedno slučaj. Včasih skušajo starši pokazati svojega otroka kot grešnega kozla, na njega stresajo vse travme vseh generacij. Pri njej ni bilo tako. Hoteli so iskreno pomagat. Potem pa je tu negativen vidik, ker so hoteli pomagat na način, da bi delali stvari namesto nje in reševati stvari za nazaj. Pomembno je, da se stvari ustrezno razmejijo. Da ji povedo, da jo imajo radi, ampak da želijo, da nekaj naredi iz sebe. Ne zaradi njih, ampak zaradi sebe. Skratka postavljanje razmejitev. Tu so bili pa šibki. Morali smo zavirati to njihovo silno željo po pomoči, ampak moram reči, da so se dosti hitro učili. Mogoče se sliši čudno, ampak največja pomoč bi bila, da bi manj pomagali.

Priloga 3: Določitev enot kodiranja

Intervju št. 1 (DA)

Iskanje pomoči in informacij

/Najprej pri osebni zdravnici./ (DA_1) /Glavni člen je bila tukaj teta Tina, ki je poznala nekoga, ki je poznal nekoga, in ta je predlagal komuno – Reto centar v Zagrebu./ (DA_3) /Ko sem klicala na razne številke, da bi se pozanimala o tem, sem nekako prišla do Pelikana./ (DA_4) /To je pravzaprav ena velika organizacija, ki povezuje različne programe za odvajanje. Pod skupnost Srečanje pa spada ta komuna na Razborju, kamor je potem Lara šla./ (DA_5)

Ocena koristi pomoči (Kako koristna je bila pomoč?)

/ki pa mi ni znala svetovati/ (DA_2)/Takrat je bila zadnja bilka, ki smo se jo oprimali./ (DA_6)

Predlogi za dodatno pomoč

/Mogoče malo več pogovora s celotno družino./ (DA_7) /Najprej mora človek razčistiti pri sebi. To je prvo. Ko se odpreš, ko priznaš, da imaš težave, da ima tvoj otrok težave, takrat začneš drugače gledat na vse skupaj. Jaz sem potrebovala neke pol leta, da sem si priznala, da ima Lara težavo./ (DA_8)

Vključevanje družine v procese pomoči

/Omogočena so nam bila srečanja za starše./ (DA_9) /To so bila srečanja, kjer se v bistvu samo starši med seboj pogovarjajo in si delijo izkušnje, kaj si doživel in potem ti je drug povedal, kaj je on doživel./ (DA_10)

/(mož...) Je rekel, da midva se lahko tudi doma pogovarjava in daš doma ven, vse kar te teži, ne rabiva hoditi tja in poslušati jamranja. Ker v bistvu samo izmenjaš izkušnje./ (DA_11)

/Redno pa sva hodila na srečanja na Razborju, ko smo se zbrale družine punc, ki so bile tisti čas v komuni. Gor smo potem imeli vedno pogovore, vedno je bila določena neka tema. To, se mi zdi, da mi je najbolj pomagalo./ (DA_12)

Ocena pomoči strokovnih delavcev

/Če si se slabo počutil, si jih lahko poklical in so ti povedali, kako je, če je kakšna novost, malo si ti vlili upanje/(DA_13), /ne bi pa mogla reč, da je bila to kakšna velika pomoč./ (DA_14)
/Potešili so tvojo skrb, ko so ti povedali, da bo ok, toliko, da si bil sam pomirjen./ (DA_15)
/Ne vem, vsi so bili v nekem povprečju. Ne bi mogla nobenega izpostaviti./ (DA_16) /Vsi so pač povedali, kako je, ko si ga vprašal, nihče pa ni dal kaj »ekstra« od sebe./ (DA_17)

Pomoč socialne mreže

/Največ s pogovorom./ (DA_18) /Največ teta Tina/ (DA_19) /in pa vse punce, ki so bile v komuni/(DA_20) in /njihove družine./ (DA_21)
/Vsak je na to gledal kot na nek tabu, kot da se o tem ne smemo pogovarjati. Sram jih je bilo in vsi so bili v krču./ (DA_22) /Večinoma sploh niso hoteli komentirati te zadeve./ (DA_23)
/Muka mi je bila, ko sem se morala družiti s kom, ki je imel otroke, ker sem samo čakala, kdaj me bo kdo vprašal, kje je mora hči. Nisem imela pripravljenega odgovora./ (DA_24) /Večkrat so me potem vprašale (sodelavke), kako je. Ko sem se začela odpirati, mi je bilo dosti lažje in zdi se mi, da je bila to največja pomoč./ (DA_25)

Ocena celotnega procesa

/V glavnem je bila Lara glavni cilj in imeli smo v glavi, da ko se bo ona pobrala, se bo tudi družina sestavila skupaj./ (DA_26)/Hvala bogu, se je vse dobro izšlo./ (DA_27)

Intervju št. 2 (DB):

Iskanje pomoči in informacij

/Malo smo iskali po internetu/ (DB_1) /seveda smo bili tudi pri zdravniku/ (DB_2) /Kasneje smo se obrnili na Pelikan v Ljubljani./ (DB_4)

Postopek zdravljenja

/Na začetku je šla torej na detoksikacijo na Bertoke/(DB_14) /Potem je šla v Ljubljano na Litijsko. Tam imajo pripravljalni center za te, ki bodo kasneje šli v komuno./ (DB_15)

/Po Litijski je šla torej na Razbor v komuno./ (DB_17)

Ocena koristi pomoči (Kako koristna je bila pomoč?)

/ampak to je živa katastrofa, ker zdravniki te hočejo poslati kar v Vojnik, kjer te »našopajo« z metadonom. Dejansko se nič ne posvetijo človeku./ (DB_3)

/kjer so pa res priskočili na pomoč/ (DB_5)

/Peljali smo jo na detoksikacijo v Koper./ (DB_6)

/Glede na to, da smo se veliko zalagali, je bila pomoč zelo koristna./ (DB_8) /Če se starši ne zalagajo zraven, tudi Pelikan nima kaj dosti za narediti./ (DB_9)

/Vsaka pomoč, vsaka bilka, ki se je lahko oprimeš, je koristna. Vsako stvar želiš izkoristiti./ (DB_10)

/Ja, tam (v komuni) te res naučijo nekega reda in discipline in malo drugačnega življenjskega ritma./ (DB_18) /Mislim, da ta program na Razborju ni slab program./ (DB_19)

/Ja, meni je zelo koristilo, ampak mi je koristilo predvsem zato, ker sem se sam odločil, da je treba zadevo uredit./ (DB_25)

/Velikokrat smo si povedali tudi stvari, ki si jih nikoli prej nismo in si jih mogoče tudi ne bi nikoli, ker ne bi prišlo do tega. To je bilo meni zelo všeč. Super je bilo, ker je vsak povedal nekaj, vsak je delil izkušnjo./ (DB_28)

/Včasih je dobro, da dobiš informacijo od človeka, ki je imel opravek z drogo ali pa od človeka, ki ima opravek z ljudmi, ki imajo opravek z drogo. Takrat je bilo pomembno, no, ne morem reči, da ni bilo./ (DB_30)

Predlogi za dodatno pomoč

/to pomeni, da se mi zdi, da je bolj koristna pomoč drugih staršev, njihove izkušnje, če so jih seveda pripravljeni podeliti./ (DB_11)

/Lažje bi bilo, če bi poznal nekoga, ki bi imel informacije o teh stvareh, ki bi to že dal skoz, da bi mi malo povedal, ker s takim človekom se veliko lažje poistovetiš in se mu mogoče tudi bolj zaupaš./ (DB_12)

/Meni bi zagotovo pomagalo, da bi lahko šel k zdravniku in da bi mi on znal pomagat, ker zdravniki so tisti, ki jim zaupaš glede takšnih stvari./ (DB_40) /Želim si tudi, da bi bilo več informacij glede droge in zdravljenja ter da to ne bi bila taka tabu tema, da bi se več govorilo o tem./ (DB_41)

Vključevanje družine v procese pomoči

/Na 14 dni smo hodili na Razbor, kjer smo se zbrali vsi starši in vse punce, ki so bile gor in vsakič smo se zbrali v krogu, kjer smo se vedno pogovarjali o neki določeni temi./ (DB_27)

/Mislim, da sva bila samo enkrat (na srečanju za starše)./ (DB_29)

Ocena pomoči strokovnih delavcev

/Glede strokovnega kadra pa tako. Tam so vsi plačani, če se ti vsak dan ukvarjaš z nekimi »drogeraši« in dvojnimi diagnozami, kdaj pa si sploh lahko dobre volje?/ (DB_13)

/Jaz sem tudi potem na Razborju videl, da vsi ti razno razni psihologi... to je katastrofa. Nimajo občutka. Jaz sem desetkrat več vedel, kot oni./ (DB_16)

/Enkrat je bila zraven Nika, strokovna delavka, ampak ti bom odkrito povedal, da v tistem trenutku je zadeva padla v vodo, ker so se dogajali določeni problemi in si punce dobesedno niso upale povedat vsega, kar so mislile, ker bi prišlo do še več nesoglasij./ (DB_28)

/Pomoč tistih, ki so se včasih drogirali./ (DB_31)

/Drogiranje je tudi bolezen in zdravniki bi morali znati ukrepati v teh primerih. Kaj pridem tja in povem, da se mi otrok drogira, bi moral zdravnik vedet, kakšni so postopki, ne pa da je za njih edina možnost Vojnik in metadon./ (DB_42)

Pomoč socialne mreže

/Hvala bogu za dva prostovoljca, gospo in gospoda, upokojenca, ki živita zraven komune. Onadva sta res veliko pomagala./ (DB_20)

/Prinesla sta jim drve, punce so lahko šle k njima na obisk, ko jim je bilo težko, skuhala sta jima kdaj, krompir so sadili skupaj,... bile so res kot njuni otroci./ (DB_21) /Tarih ljudi res ni veliko na svetu./ (DB_22)

/V našem primeru je sestra veliko pomagala./ (DB_33) /pa tudi naši starši./ (DB_34) /in sestra od moje žene./ (DB_35)

/Največ s pogovorom/(DB_36) in prepričevanjem Lare, da je komuna dobra za njo./(DB_37) /Tolažili so nas tudi veliko in spodbujali, da je to treba rešit./(DB_38)

/Vedno smo se pogovarjali o tem. Od tistega trenutka, ko sem jaz rekel stop temu, ko sem rekel, da je treba na zdravljenje, da je treba nekaj ukrenit, je to bila odprta tema v družini na vseh možnih platformah. Prej si zatiskaš oči, ne govoriš o tem, prikrivaš prijateljem, ko pa je prišlo do točke, ko je bilo dovolj, ko je šla na zdravljenje, pa sem vedno vsakemu povedal, če me je kaj vprašal. Nobenih skrivnosti ni bilo več./(DB_39)

Ocena celotnega procesa

/Prepričan sem, da je brez staršev otrok obsojen na propad. Če nisi ti sto procentno prepričan v to, da boš pomagal otroku in da ga nočeš izgubiti, potem mu tudi nobena institucija ne more pomagat./(DB_7)

/Glede tega je bilo po mojem tudi kar nekaj napak s strani Pelikana, ker bi morali biti malo bolj prisotni, malo bolj nadzorovat zadeve, tako pa so bile punce včasih tudi po 14 dni same gor./(DB_23)

/Jaz sem vesel, da smo se obrnili na Pelikan, mislim, da je to zelo dobra zadeva./(DB_24)

/Čeprav kot pravim, jaz bi marsikaj spremenil in izboljšal./(DB_26)

/Mislim, da je vseeno zaposleno premalo strokovnega kadra, torej psihologov, socialnih delavcev, zdravnikov, itd... Mislim, da bi se en strokovni delavec, ki je diplomiral na fakulteti in bivši odvisnik, lahko fantastično dopolnjevala, če bi država namenila več denarja. To bi bila najboljša kombinacija./(DB_32)

/Za enkrat kaže, da smo uspešno rešili zadeve, to pomeni, da smo zadovoljni./(DB_43)

Intervju št. 3 (DC):

Vključevanje družine v procese pomoči

/Jaz se nisem kaj dosti vključevala, ker sem bila zelo jezna./ (DC_1) /Niti nisem bila kaj veliko doma. Samo, da me ni bilo, pa je bilo vse ok./ (DC_2) /Ok, potem, ko je bila v komuni, sem šla nekajkrat gor na obisk./ (DC_3)
/Imeli so te pogovore o določenih temah (na družinskih srečanjih v komuni)/ (DC_4) /Nekatere stvari so se mi zdele brezsmiselne, vendar sem potrpehla./ (DC_5)

Ocena celotnega procesa

/Zdi se mi, da bi morali imeti gor (v komuni) nekoga, ki ve, kaj dela./ (DC_6)
/Na začetku je bilo res težko./ (DC_16) /Po enem letu se je malo spravila k sebi./ (DC_17) /Zaključek pa trenutno zgleda zelo v redu./ (DC_18)
/Drugače pa je zdaj veliko bolje. Tudi denar si že upam imeti na vidnem mestu, tako da to je res napredek./ (DC_19)

Predlogi za dodatno pomoč

/Ne bi škodilo, če bi se tudi meni takrat malo več posvečali./(DC_7)
/Kak pogovor ne bi škodil./ (DC_11) /Da bi mi povedala, zakaj je to naredila in kaj se je dogajalo z njo./ (DC_12)

Pomoč socialne mreže

/Predvsem s pogovorom/ (DC_8) /in prišli so nam povedat, da ji odpustijo in da ni nič narobe, kar je naredila./ (DC_9)
/Nihče se ni ravno oziral na mene in me vprašal, kako sem./ (DC_10)
/Jaz sem imela fanta/ (DC_13) /in še eno prijateljico, ki sem jima vse povedala./(DC_14) /Fant mi je

pomagal že s tem, ko je bil. Jaz sem mu vse povedala in včasih ni rekel niti besede na to, ampak mi je pomagalo, samo zato, ker sem vedela, da je ob meni./ (DC_15)

Intervju št. 4 (SMA):

Občutki ob spoznanju

/V tistem trenutku, ko sem odložila telefon, sem se počutila nemočno, prevarano in v neizhodnem položaju./ (SMA_1) /Ali jo spodbujati, da uboga starše in gre na zdravljenje ali ji raj stati ob strani, dokler se sama ne odloči, kaj želi storiti./ (SMA_2)

Iskanje pomoči in informacij

/Ko sem razmišljala koga prositi za nasvet, mi je prva na misel prišla profesorica iz faksa, katera nam je predavala o drogah in zasvojenosti. Obiskala sem jo v kabinetu in ji povedala svoj problem./ (SMA_3) /Predlagala mi je, da prijateljski stojim ob strani ne glede na to, kaj se bo odločila in da je prisiliti tako ali tako ne moremo v ničesar./ (SMA_4) /Veliko informacij sem dobila tudi na internetu./ (SMA_5) /Prebrala sem tudi nekaj knjig na to temo, ogromno mi je pomagala knjiga Zgodovina moje heroinske odvisnosti./ (SMA_6)

Predlogi za dodatno pomoč zase

/Zdaj, ko pogledam nazaj, mislim, da bi definitivno še potrebovala kakšno dodatno pomoč in spodbudo./ (SMA_7) /Saj so mi starši in prijatelji veliko pomagali, samo nihče ni točno razumel, kaj se dogaja in nisem se mogla čisto vse pogovoriti z njimi./ (SMA_8) /Če bi imela možnost kakšne terapije ali pogovora z nekom, ki bi razumel, bi sedaj to definitivno storila./ (SMA_9)

Predlogi za dodatno pomoč družini

/Menim, da družina ni imela oziroma nima občutka, da bi oni sami potrebovali kaj več od tega, kar so dobili./ (SMA_14) /Sama pa mislim, da bi definitivno potrebovali več pogovorov./ (SMA_15) /kot tudi pogovorov z neko strokovno osebo, neko neznano osebo, ki bi iz objektivnega stališča znala oceniti njihov položaj in jih poslušati./ (SMA_16)

Pomoč in povezanost z družino v času zdravljenja

/Lara mi je ves čas pisala pisma./ (SMA_10) /Z mamo sva bili veliko v stiku, ves čas me je obveščala o novostih./ (SMA_11) /Spomnim se, da sem nekajkrat na Facebooku pisala njeni (Larini) sestri in jo spraševala kako je, saj sem imela občutek, da so kar pozabili nanjo./ (SMA_12) /Mama me je prosila za pomoč pred Larinim odhodom na zdravljenje, po tistem pa me konkretno nič več ni prosila./ (SMA_13)

/Težave so imeli predvsem s prepričevanjem Lare, da je zdravljenje pravilna izbira./ (SMA_17) /nase pa so takrat pozabili./ (SMA_18)

/Mislim, da je bilo največ, kar sem lahko storila za družino točno to, da sem upala z njimi./ (SMA_21) /da je ves čas zdravljenja vedela, da ima zunaj še vedno nekoga, ki bo z njo ostal prijatelj navkljub vsemu./ (SMA_22) /Ker je to pomagalo Lari, je posledično pomagalo tudi njeni družini./ (SMA_23)

Občutki glede celotnega procesa

/Na začetku sem se počutila nemočno, prevarano, žalostno./ (SMA_19) /v času zdravljenja pa sem ves čas upala na najboljše./ (SMA_20) /Srečna sem, da je uspešno zaključila program./ (SMA_24) Vem, da ji je komuna dala veliko izkušenj in znanja za življenje./ (SMA_25) /Všeč mi je bilo, da so mi po enem letu strokovni delavci toliko zaupali, da sem lahko tudi jaz šla na obisk v komuno na družinsko srečanje in da sva se lahko slišali po telefonu za njen rojstni dan./ (SMA_26)

Intervju št. 5 (SMB):

Občutki ob spoznanju

/Bilo je zelo naporno, stresno./ (SMB_1) /Spomnim se, da sem bila v precepu, kaj storiti./ (SMB_2)

Iskanje pomoči in informacij

/Jaz potem nisem kaj veliko iskala, saj so starši sami in Lara našli vse./ (SMB_5)
/Ko je prišla k meni kakšna stranka, ki je imela iste probleme z otrokom, sva se pogovarjali o tem./ (SMB_8)

Pomoč družini

/Starši so bili nekako sami v tem, pomagaš jim lahko le s pogovorom./ (SMB_4)
/Klicala sem potem sestro, da naj ukrepajo, da ne bo karkoli narobe, ker si mimogrede lahko pri napačnem človeku izposodiš denar in takrat je lahko usodno./ (SMB_6)
/S sestro sva se veliko pogovarjali./ (SMB_7)
/Za pogovor sem bila vedno na voljo, drugače pa ne vem, če sem ravno veliko pomagala./ (SMB_16)

Povezanost z družino v času zdravljenja

/Pogovarjali smo se o vseh problemih, ki jih je Lara doživljala tam,/ (SMB_9) /z družino smo šli velikokrat na obisk k njim./ (SMB_10)
/Mogoče smo se samo več pogovarjali konkretno o Lari, drugače pa je bilo vse isto./ (SMB_11)

Težave, omenjene s strani družine

/Definitivno najtežje jo je bilo prepričati, da se mora it zdraviti./ (SMB_12) /Preden je šla, so izginjale določene stvari, tudi takšne, ki so nam veliko pomenile./ (SMB_13) /Uporniška je bila in svojeglava./ (SMB_14)

Občutki glede celotnega procesa

/Vesela sem, da se je Lara odločila, da je šla po tej poti, da se je odločila za zdravljenje./ (SMB_4)
/Za katerega koli otroka se gre, ti ni »fajn«, ni prijetno./ (SMB_15) /Pade ti kamen od srca, ko se otrok odloči, da bo naredil en korak naprej./ (SMB_15) /Hvaležna sem, da se je odločila in da je zdržala in da je zaključila ta program./ (SMB_16)

Intervju št. 6 (SDA):

Proces pomoči

/Ona se je vključila v naš program januarja/(SDA_1) /Če se prav spomnim, je iz detoksa na Bertokih/(SDA_2) /prišla na Litijsko/(SDA_3) /potem je po parih dneh pobegnila z tisto punco iz Maribora/(SDA_4)

Takrat Lara še ni bila sposobna nič, ni še bila pripravljena sprejeti pomoči/(SDA_5) /Šla je domov in potem jo je oče pripeljal nazaj na Litijsko. Lahko bi rekla, da se je vrnila z »zelo močno direktivo« staršev/(SDA_6)

/Marca je šla Lara naprej v komuno/(SDA_10)

/V komuni imamo potem najprej spoznavanje/(SDA_11) /pa sprejem je treba narediti/(SDA_12) /da smo jih predstavili program oziroma način dela/(SDA_13)

/Oče je bil tukaj zelo močna oseba/(SDA_7) /mama je bila bolj šibka/(SDA_8)

/Lara je imela nerazčiščenih zelo dosti stvari./ (SDA_23) /Lara je imela svoj način. Ona se je zelo zapirala vase. Zelo. Namesto, da bi se odprla in začela govoriti, se je zaprla in nihče je ni mogel premakniti./ (SDA_29)

/Tudi Lara je imela ves čas v glavi, da noče očeta razočarat/(SDA_9)

/Obstajajo pa tudi družinska srečanja vsake 14 dni na Razborju/(SDA_16) /samo tukaj zraven načeloma ni prisotnega strokovnega delavca/(SDA_17) /edino če pride do kakšnih zapletov in je treba rešiti kakšno težavo/(SDA_18)

/ker tudi starši slišijo zgodbe drugih uporabnic/(SDA_21) /Meni je ta opcija super, ker ne debatirajo samo starši med sabo./(SDA_22)

/Fajn so ta družinska srečanja/(SDA_20)

/in na ta družinska srečanja na Razborju so redno hodili./(SDA_44) - družinska srečanja - reden obisk

/Starši, ki niso ves čas z njimi, pa potem hitreje opazijo spremembo pri otroku, kar je super. Zato je pa dobro, da prihajajo na družinska srečanja/(SDA_52)

/In pa Mark vodi srečanja za starše v Višnji Gori/(SDA_19)

/Starša se nista odzvala na povabila na skupine za starše, to bi mi bilo zelo pomembno/(SDA_41) /Ta primanjkljaj je zelo opazen/(SDA_42)

/Vsi uporabniki, ki so uspešno zaključili program, so imeli aktivno udeležene starše./(SDA_54)

/Starše ne moremo prisiliti, da sodelujejo, ker dejansko je cel proces prostovoljen/(SDA_59) /je pa večji procent možnosti, da bo otrok uspel, če starši aktivno sodelujejo/(SDA_60)

/Ker potem moraš kot starš ugotoviti, kje si pa ti, delat moraš tudi na sebi/(SDA_61)

/Negativen je to, ker si ti tako vpet v dogajanje/(SDA_63) /da včasih ne veš, kako določene stvari povedati staršem na tak način, da se ne bodo počutili napadene, da ne boš zvenel obsojajoče. Ti njim govoriš, kaj njihovim otrokom »ne štima«. Vedno gremo najprej v obrambo, potem poiščemo negativne stvari pri vseh drugih, to je zelo težko. Kako potem dobiti zaupanje, posebej če ne sodelujejo?/(SDA_64) /Na začetku niti nimaš nekih pozitivnih stvari za povedat, ker ni nekih ogromnih sprememb, mali koraki so/(SDA_65)

/Pomembno je, da imajo oporo/(SDA_55) /ampak hkrati, da se starši ne slepijo, da bo čisto drugače, ko bo oseba prišla iz komune, da se bo delo šele začelo, ko bo prišla ven. Ona ne bo prišla totalno spremenjena ven. Ne. To je cel postopek./(SDA_56)

/Lahko si ponosen na otroka, ampak moraš vedeti, da ima proces vzpone in padce. Včasih so starši navdušeni, ko ima uporabnik neke določene odgovornosti in se jih nekaj časa redno drži, vendar pa po drugi strani dela napake na drugem področju. Ja, moraš biti ponosen, vendar se je treba zavedati, da je lahko naslednji dan vse porušeno/(SDA_58)

/Prva verifika ti komaj pove, kje si. To je verifika preizkušanja, za uporabnika in za starše. Na tem mestu vidimo, na kakšni stopnji je zaupanje med otrokom in starši./(SDA_57)

/Pomembno je, da maš nek odnos in da nisi pokroviteljski/(SDA_66) /Včasih je za starše še težje, kot za otroka, ker se ves čas sprašujejo, kaj so naredili narobe/(SDA_67)

/Kaj sem jaz naredil narobe? Sam sem uspešen, en otrok je uspešen, eden pa ni... Kje sem ga polomil? Saj ima doma vse, kar hoče./(SDA_71) /Vem, da je bilo pri Lari tudi tako. Oče je govoril, da ima vse in da ne razume, kako je prišlo do tega. Lažje je dat otroku denar, kot pa mu reči ne/(SDA_72)

/Včasih vidiš, da starši potrebujejo otroka odvisnika, kakor včasih partner rabi partnerja alkoholika. Na tak način znajo funkcionirat/(SDA_68) /In sprijaznit se s tem, da je tvoj otrok odvisnik, da ima probleme/(SDA_69) /Samo takrat, ko se sprijaznijo, ko naredijo mejo, lahko nekaj naredijo. To jim je najtežje./(SDA_70)

/Pri Larini družini se je to super izteklo./(SDA_62)

/Skratka, pri Lari se je vse dobro izšlo/(SDA_83)

/In otrok si vedno izbere enega zaupnika med staršema, zato pa morata tudi partnerja pridobiti zaupanje nazaj/(SDA_74)

/Zaupanje/(SDA_79)

/In zato je komunikacija še toliko bolj pomembna./(SDA_78)

/In pogovor. Brez očitkov./(SDA_80) /To je tudi preizkušnja za partnerski odnos. Ali naju bo najin otrok pogoltnil s sabo ali bova rekla ne, midva se lahko začneva pogovarjat?/(SDA_81) /Veliko se jih potem razide. Veliko družin je navidezno funkcionalnih, ko pa pride do problema, pa vidiš, da sta na drugih bregovih./(SDA_82)

/Lara je znala vse zmanipulirat in izsilit točno to, kar je hotela/(SDA_73) /Res je bila mojster manipulacije, nekaj je govorila enemu, nekaj drugemu/(SDA_77)

/Pri Lari je bilo tako, da je bil oče tisti »ta hud«/(SDA_75) /mama pa je bila tista, ki je govorila »saj bo vse v redu«/(SDA_76)

Metode dela

/Moj način dela je bil, da starši vedo, kaj se dogaja in kako je na stvari, ker pri takem delu je velika manipulacija s tabo./(SDA_26) /Po eni strani sem bila puncam koordinator, nekdo, ki ima zadnjo besedo pri odločitvah/(SDA_27) /po drugi strani pa sem jim bila starš/(SDA_28)

/Jaz sem jih sproti obveščala, kaj se dogaja z Laro/(SDA_43)

Strokovni kader

/Mark je teolog/(SDA_33) /in naredil je tudi družinsko terapijo/(SDA_34) /zato smo potem rekli, da bi bilo najbolje, da bi on vodil tista srečanja za starše in razgovore, ker je iz tega področja/(SDA_35)

/Takrat sem se jaz z njimi spoznala kot strokovna delavka, kot vodja komun/(SDA_13)

/Jaz, kot socialna delavka, sem bila vodja komun/(SDA_31)

/V komuni smo imeli drugače tudi psihoterapevko, ki je prihajala vsake 14 dni, to pa je bilo za punce. Ona je prihajala z mano./(SDA_30)

/ta psihoterapevka, ki je prihajala gor/(SDA_32) /Andrej je tudi socialni delavec in teolog in on je direktor Skupnosti srečanje./(SDA_36)

Aja, pa s socialno delavko iz vašega CSD-ja smo sodelovali zaradi teh družbeno koristnih del, ki jih je morala Lara opraviti zaradi kazni, ki jih je imela/(SDA_41)

Vključevanje svojcev

/s starši je pa tako, da si večinoma v stiku po telefonu/(SDA_14) /Mama in oče sta bila zelo vključena, po telefonu smo mi veliko sodelovali/ (SDA_24)

/ker sem jih redno klicala/(SDA_48)

/Včasih sta klicala onadva, včasih pa sem jaz, da sem jih sproti informirala/(SDA_25)

/So ti skupni sestanki, kamor vključujemo starše, ali pa če pride kaj vmes/(SDA_15)

/Ja, občutna razlika. Mogoče tudi zato, ker sem jih jaz začela vključevati/(SDA_47)

/Ko smo skupaj ugotovili, da je treba narediti nek premik tudi pri družini, mislim, da se je zelo pozitivno odražalo na Lari/(SDA_45) /Ona je prej že kar malo izsiljevala, da bi šla domov, po aktivni vključitvi staršev pa do tega ni prišlo./(SDA_46)

/Imeli smo nekajkrat tudi srečanje z Laro in starši, da smo se pogovarjali samo mi, brez ostalih uporabnic/(SDA_49)

/Mama me je potem tudi velikokrat poklicala, da mi je povedala, kako je, da mi je povedala, kako vidi situacijo po kakšnem družinskem srečanju v komuni, kaj čuti/(SDA_50)

/Meni je ta vidik zelo pomemben, ker nisem samo jaz tu, ker morajo pomagati tudi starši. Če tega ni, ti na neki stopnji nekaj zmanjka, ker skrbiš za več punc in vse moraš obravnavati individualno in enako./(SDA_51)

/Pridobiti moraš zaupanje tudi od njih./(SDA_53)

Sodelovanje oseb iz socialne mreže

/Teta vem, da je veliko sodelovala/(SDA_37) /isto z dedkom/(SDA_38) /Sestra mislim, da je bila na obisku samo dvakrat ali trikrat, ona ni veliko sodelovala/(SDA_39) /Vem, da si ti bila enkrat gor/(SDA_40)

Intervju št. 7 (SDB):

Proces pomoči

/Vedno najprej s timom premislimo, koliko je smiselno svojce vključevati/ (SDB_1) /Vedno, ko pride uporabnik v naš program, je potrebno, da se ga najprej malo loči od svojcev/ (SDB_2)

/Pri Lari je zelo želel sodelovati oče/(SDB_5) /Ugotovili smo, da je kar dobro, da očeta vključimo in potem je veliko hodil sem, v Višnjo Goro./(SDB_9) /Oče je res hotel sodelovati/(SDB_40)

/tudi mama/(SDB_6) /Spomnim pa se tudi družinskih srečanj, ko je bila tudi mama zraven/(SDB_41) /delamo raje bolj individualno s svojci/(SDB_39)

/potem pa sčasoma preverjamo, kako uporabnik deluje v skupini, ko je ločen od svojcev/ (SDB_3) /Opazujemo, koliko posameznik omenja svojce, koliko je jezen na njih, koliko želi biti z njimi, koliko je bil slišan./(SDB_4) /V njenem primeru se je izkazalo, da je bila problematična njena simbioza z očetom./(SDB_7) /O tem smo tudi veliko govorili./(SDB_8) /Tukaj smo imeli precej težav, ker oče ni mogel spustiti te razmejitve, ni se znašel brez zasvojenosti, če ne drugače, je hotel biti v vlogi rešitelja.(SDB_115)

/Torej v tej začetni pripravljalni fazi imamo družinska srečanja/(SDB_22) /kar pomeni, da so zraven uporabnik(SDB_23) /starši/(SDB_24) /in še eden od zaposlenih/(SDB_25) /Pri njih sem bil zraven jaz, kot terapevt./(SDB_26)

/Imeli smo kar precej debat, recimo kako postavljati prave meje./(SDB_10) /Govorili smo tudi o starševskem in otroškem podsistemu./(SDB_11) /Lahko povem, da smo govorili o tem, ker je bil tukaj odnos med njo in očetom bolj partnerski odnos in to smo njemu tudi večkrat jasno povedali./(SDB_12) /Želeli smo, da ji začne postavljati neke jasne meje./(SDB_13)

/Oče je bil zelo občutljiv/(SDB_14) /zelo ji je hotel biti v pomoč/(SDB_15) /vendar nismo opazili nekih pravih razmejitev/(SDB_16) /zato smo potem oba učili, kako ta odnos narediti nekako funkcionalen/(SDB_17) /v smislu, da se lahko oče distancira/(SDB_18) /ji postavi jasne meje/(SDB_19) /da se vključi v Skupnost, da ji pove, da more sodelovati v vseh segmentih/(SDB_20)

/Takrat smo tudi delali na tej družinski dinamiki/(SDB_42)

/Tu je prišlo do velikega premika, torej takrat, ko je bil oče tu redno vključen./(SDB_21) /Je bil pa pri družini viden bistven napredek, ko je bila vključena v naša srečanja/(SDB_66)

/to zgleda kot en del družinske terapije/ (SDB_27) /Preverjamo, kako se med sabo pogovarjajo/(SDB_27) /kam bi mogoče njih še vključili/(SDB_28) /Včasih svojcem tudi rečemo »ok, dajmo malo prekiniti stvari«, ker so stvari preveč razmejene in svojcem raje predlagamo kakšno ločeno psihoterapijo/(SDB_29) /Vseeno pa želimo, da prihajajo k nam občasno, da preverimo, kako to vpliva na odnos./ (SDB_30)

/Ja, tisto so pa skupine za svojce./ (SDB_32) /Te skupine imajo sedaj predvsem v nadaljevalnem programu, v komuni/(SDB_33) /To so skupine samo svojcev in vodja je eden od terapevtov/(SDB_34) /Njihova naloga je, da si sami izmenjajo izkušnje, kako so sami postavljali meje, da so sploh njihovi otroci oziroma sorodniki prišli v progam/(SDB_35) /Drug drugemu so torej dali neko oporo/(SDB_36) /Te skupine imamo redno v Bertokih/(SDB_37) /tukaj pa jih nimamo več, ker smo ugotovili, da obstajajo med uporabniki in družinami takšne specifične razlike, da jih ne moremo posploševati na vse družine/(SDB_38)

/Torej smo imeli en del psihoterapije z njo že v začetni fazi/(SDB_88) /Pri njej smo res opazili, da je precej teh starih zgodb/(SDB_89) /Te teme glede družine in zlorabe drog je poskušala odpirati zelo nekritično, zato smo rekli, da bi poskusili delati z njo s pomočjo nekoga, ki je profesionalac, da poskuša iti »step by step«, da ne bo prehitro preveč/(SDB_90)

/Vedno znova se je pri njih kazal problem to, kar sem jim tudi povedal, da se je oče večkrat postavljaval v vlogo njenega rešitelja/(SDB_43) /Vedno je hotel vse namesto nje/(SDB_44) /Ne na način, da bi ji postavil meje, ampak na način partnerja, kot bi bil njen partner/(SDB_45)

/Velikokrat je pri odvisnosti problem sistemski. Ni torej problem posameznika, ampak celotne družine/(SDB_53) /Če je en zasvojen, so tudi drugi družinski člani sozasvojeni/(SDB_54) /Govorim o nekemični zasvojenosti/(SDB_55)

/Tudi Lara je potem priznala, da je večkrat na ta način z njim manipulirala/(SDB_46) manipulacija - priznanje /Oče je kar težko to sprejel, ker je mislil, da je bilo to iz njene strani iskreno/(SDB_47) /Lara se je tega zavedala/(SDB_48) /potem smo od nje pričakovali, da naredi en korak k tej razmejitvi/(SDB_49)

/Mi smo želeli, da gre na koncu programa na svoje, da se osamosvoji/(SDB_50) /Delamo pa načeloma vedno na tem, da grejo uporabniki na svoje, ko končajo program/(SDB_51)

/Velikokrat so te naveze takšne, da se jih ne da čisto zaceliti in zato je bolje, da grejo živeti nekam sami in s svojci razvijati formalen odnos/(SDB_52)

/Da ji povedo, da jo imajo radi, ampak da želijo, da nekaj naredi iz sebe. Ne zaradi njih, ampak zaradi sebe/(SDB_123)

/Mislim, da bi bilo potrebno, da bi oni imeli možnost teh družinskih srečanj tudi v komuni/ (SDB_67) /Je pa res, da so v nadaljevalni fazi komune svojci absolutno premalo vključeni/(SDB_117)

/Pozitiven je to, da so res iskreno želeli sodelovati/(SDB_118) /pomagati/(SDB_119) /res sta ji stala oba ob strani/(SDB_120)

/ampak moram reči, da so se dosti hitro učili/(SDB_126)

/Potem pa je tu negativen vidik, ker so hoteli pomagati na način, da bi delali stvari namesto nje in reševati stvari za nazaj/(SDB_121) /Pomembno je, da se stvari ustrezno razmejijo/(SDB_122) /Skratka postavljanje razmejitev. Tu so bili pa šibki/(SDB_124) /Morali smo zavirati to njihovo silno željo po pomoči/(SDB_125) /Mogoče se sliši čudno, ampak največja pomoč bi bila, da bi manj pomagali./ (SDB_127)

Metode dela

/torej individualni razgovor/(SDB_56) /družinska srečanja/(SDB_57) /skupine za svojce/(SDB_58) – osnovne metode dela /Veliko je uporabljenih elementov družinske terapije, ampak na sistemski ravni/(SDB_59) /To pomeni, delat z družino/(SDB_60) /preverjati, kako poteka komunikacija/(SDB_61) /V tej družini so bili precej uporabljeni elementi družinske terapije/(SDB_62) /Vprašanje travm smo tudi veliko raziskovali pri njej/(SDB_63) /Sem pa svojce tudi pozval, da se udeležijo ene psihoterapevtske skupine nekje v Celju/(SDB_64) /da bi starša delala tudi na partnerskem odnosu/(SDB_65)

Strokovni kader

/Ne bi ravno rekel strokovnjaki, raje imam strokovni delavci/(SDB_68) /Iz strani ministrstva je predpisano, kdo lahko dela v teh programih v pripravljalni fazi/(SDB_69) /Zaposleni so trije strokovni delavci/(SDB_70) /ki morajo po 69. členu imet univerzitetno izobrazbo/(SDB_71) /izpit iz strokovnega varstva/(SDB_72) /lahko pa so iz različnih smeri/(SDB_73) /Pri nas je to večinoma socialno delo/(SDB_74) /imeli smo specialno delavko/(SDB_75) /jaz sem teolog/(SDB_76) /specialist družinske terapije/(SDB_77) /Na tem področju je predvsem važno, da imajo izkušnje dela/(SDB_78) /dodatna izobraževanja iz področij zasvojenosti/(SDB_79) /In dobro je tudi, če imajo kaj znanj iz psihoterapije/(SDB_80)

/Tu imamo to, tako imenovano, individualno mentorstvo/(SDB_81) /Vsak je zadolžen za enega posameznika, torej dela vse, kar se tiče tega uporabnika. Vodi njegov proces/(SDB_82) /V kontaktu je s svojci, preverja situacijo, preverja, koliko je sploh pametno vključevati svojce, sploh v začetni fazi/(SDB_83) /V njenem primeru sem z družino delal jaz, kot strokovni delavec po 69. Členu/(SDB_84)

/Ko pa je šla na Razbor, pa je delala z njimi Nives, ki je zaposlena v Skupnosti Srečanje in je tudi socialna delavka/(SDB_85) /Že prej je vzporedno hodila k nam, da jo je malo pripravila na komuno/(SDB_86)

/Z njo je imela individualna srečanja tudi terapevtka, zunanja sodelavka, ki je hodila sem/(SDB_87)

Vključevanje svojcev

/Pri njej ni sodeloval nihče drug, razen staršev/(SDB_91) /V začetni fazi so ponavadi vedno samo tisti najbližji/(SDB_92) /lahko vključimo tudi brate in sestre, če imajo razčiščen odnos do droge/(SDB_93) /Priatelj v tej fazi absolutno ne vključujemo/(SDB_94) – prijatelji ne vključevanje /razen, če nismo sto procentno prepričani, da na uporabnika pozitivno vplivajo/(SDB_95)

/V fazi integracije, torej že v komuni, pa se pogleda širša mreža, torej drugi ljudje, da se lahko uporabnik na koga obrne, ko pride ven/(SDB_96) /V njenem primeru je bilo ves čas to skakanje ven in not, tako da se ni naredilo nekega sistemskega dela/(SDB_97)

Potrebe družine

/Precej je bilo važno, da se naredi razmejitve znotraj družine/(SDB_98) /predvsem v odnosu do očeta/(SDB_99) /Na družinskih srečanjih se je pokazalo, da je bilo v teki točki najboljše, da naredimo popolno separacijo odnosa/(SDB_100) /potem smo delali nekaj časa samo z Laro/(SDB_101) /Oče je takrat veliko klical in se zanimal, kako je, pokazal je, da zna prekiniti odnos, da lahko Laro gleda kot odraslo osebo. Oče se je torej vključil vzporedno, ampak ne sočasno/(SDB_102)

/pri mami se mi je zdelo, da je zelo dobrohotna/(SDB_103) /vedno je opravila svoje funkcije/(SDB_104) /Rabila je spodbudo/(SDB_105) /rabila je to, da je slišana/(SDB_106) /da bo vse dobro/(SDB_107) /mama pa je vedno pokazala željo po sodelovanju/(SDB_108) /ni pa želela biti toliko vključena kot oče/(SDB_109)

/Navadno naredimo tako, da ko pridejo svojci, se najprej za kakšno uro sami usedemo in pogovorimo/(SDB_110) /potem pa se nam pridruži še uporabnik/(SDB_111)

/V začetni fazi tako ni dobro, da je preveč/(SDB_112) /Važno je, da svojci poskrbijo zase/(SDB_113)
/Tako najbolj pomagajo uporabniku/(SDB_114) /Njihova želja je bila, da bi se veliko
pogovarjali/(SDB_115) /ampak včasih je kontra produktivno, če je tega preveč/(SDB_116)

Priloga 4: Odprto kodiranje

Intervju št. 1 (DA):

Iskanje pomoči in informacij

DA_1: Najprej pri osebni zdravnici → zdravstvo – osebni zdravnik

DA_3: Glavni člen je bila tukaj teta Tina, ki je poznala nekoga, ki je poznal nekoga, in ta je predlagal komuno – Reto centar v Zagrebu → družinski člani – očetova sestra

DA_4: Ko sem klicala na razne številke, da bi se pozanimala o tem, sem nekako prišla do Pelikana. → iskanje komun

DA_5: To je pravzaprav ena velika organizacija, ki povezuje različne programe za odvajanje. Pod skupnost Srečanje pa spada ta komuna na Razborju, kamor je potem Lara šla. → iskanje komun - Društvo Pelikan

Ocena koristi pomoči

DA_2: Ki pa mi ni znala svetovati → zdravstvo - osebni zdravnik - nezadostna informiranost
DA_6: Takrat je bila zadnja bilka, ki smo se jo oprimli. → Društvo Pelikan - zadnja možnost

Predlogi za dodatno pomoč v obdobju iskanja pomoči

DA_7: Mogoče malo več pogovora s celotno družino. → družinski pogovori - več

DA_8: Najprej mora človek razčistiti pri sebi. To je prvo. Ko se odpreš, ko priznaš, da imaš težave, da ima tvoj otrok težave, takrat začneš drugače gledat na vse skupaj. Jaz sem potrebovala nekje pol leta, da sem si priznala, da ima Lara težavo. → pomen priznanja težave

Vključevanje družine v procese pomoči

DA_9: Omogočena so nam bila srečanja za starše. → srečanja za starše

DA_10: To so bila srečanja, kjer se v bistvu samo starši med seboj pogovarjajo in si delijo izkušnje, kaj si doživel in potem ti je drug povedal, kaj je on doživel. → srečanja za starše – podelitev izkušenj

DA_11: (mož...) Je rekel, da midva se lahko tudi doma pogovarjava in daš doma ven, vse kar te teži, ne rabiva hodit tja in poslušat jamranja. Ker v bistvu samo izmenjaš izkušnje. → srečanja za starše - izmenjava izkušenj med starši

DA_12: Redno pa sva hodila na srečanja na Razborju, ko smo se zbrale družine punc, ki so bile tisti čas v komuni. Gor smo potem imeli vedno pogovore, vedno je bila določena neka tema. To, se mi zdi, da mi je najbolj pomagalo. → obiski - družinski obiski v komuni

Ocena pomoči strokovnih delavcev

DA_13: Če si se slabo počutil, si jih lahko poklical in so ti povedali, kako je, če je kakšna novost, malo si ti vlili upanje → vlivanje upanja, spodbuda

DA_14: ne bi pa mogla reč, da je bila to kakšna velika pomoč. → povprečna pomoč strokovnih delavcev

DA_15: Potešili so tvojo skrb, ko so ti povedali, da bo ok, toliko, da si bil sam pomirjen. → vlivanje upanja, spodbuda

DA_16: Ne vem, vsi so bili v nekem povprečju. Ne bi mogla nobenega izpostaviti. → povprečna pomoč strokovnih delavcev

DA_17: Vsi so pač povedali, kako je, ko si ga vprašal, nihče pa ni dal kaj »ekstra« od sebe. → povprečna pomoč strokovnih delavcev

Pomoč socialne mreže

DA_18: Največ s pogovorom. → splošno - pogovor

DA_19: Največ teta Tina → pomoč družinskih članov – očetova sestra - največ

DA_20: in pa vse punce, ki so bile v komuni → uporabnice v komuni

DA_21: in njihove družine. → starši uporabnic v komuni

DA_22: Vsak je na to gledal kot na nek tabu, kot da se o tem ne smemo pogovarjati. Sram jih je bilo in vsi so bili v krču. → splošno - tabu tema

DA_23: Večinoma sploh niso hoteli komentirati te zadeve. → splošno - zanikanje, zatiskanje oči

DA_24: Muka mi je bila, ko sem se morala družiti s kom, ki je imel otroke, ker sem samo čakala, kdaj me bo kdo vprašal, kje je mora hči. Nisem imela pripravljenega odgovora. → splošno - zavračanje socialnih stikov

DA_25: Večkrat so me potem vprašale (sodelavke), kako je. Ko sem se začela odpirati, mi je bilo dosti lažje in zdi se mi, da je bila to največja pomoč. → pomoč socialne mreže - sodelavke

Ocena celotnega procesa

DA_26: V glavnem je bila Lara glavni cilj in imeli smo v glavi, da ko se bo ona pobrala, se bo tudi družina sestavila skupaj. → glavni cilji – rešitev hčerke

DA_27: Hvala bogu, se je vse dobro izšlo. → splošno zadovoljstvo

Intervju št. 2 (DB):

Iskanje pomoči in informacij

DB_1: Malo smo iskali po internetu → internet

DB_2: seveda smo bili tudi pri zdravniku → zdravstvo – osebni zdravnik

DB_4: Kasneje smo se obrnili na Pelikan v Ljubljani → iskanje komun - Društvo Pelikan

Postopek zdravljenja

DB_6: Peljali smo jo na detoksikacijo v Koper. → detoksikacija

DB_14: Na začetku je šla torej na detoksikacijo na Bertoke → detoksikacija

DB_15: Potem je šla v Ljubljano na Litijsko. Tam imajo pripravljali center za te, ki bodo kasneje šli v komuno. → pripravljali center na komuno

DB_16: Po Litijski je šla torej na Razbor v komuno. → komuna

Ocena koristi pomoči

DB_3: ampak to je živa katastrofa, ker zdravniki te hočejo poslati kar v Vojnik, kjer te »našopajo« z metadonom. Dejansko se nič ne posvetijo človeku. → zdravstvo - osebni zdravnik – nezadostna informiranost

DB_5: kjer so pa res priskočili na pomoč → Društvo Pelikan – pripravljenost pomagati

DB_8: Glede na to, da smo se veliko zalagali, je bila pomoč zelo koristna. → Društvo Pelikan - koristna pomoč

DB_9: Če se starši ne zalagajo zraven, tudi Pelikan nima kaj dosti za narediti. → splošno - pomen sodelovanja staršev

DB_10: Vsaka pomoč, vsaka bilka, ki se je lahko oprimeš, je koristna. Vsako stvar želiš izkoristit. → splošno - koristna pomoč

DB_18: Ja, tam (v komuni) te res naučijo nekega reda in discipline in malo drugačnega življenjskega ritma. → Društvo Pelikan – pomen načina življenja v komuni

DB_19: Mislim, da ta program na Razborju ni slab program. → Društvo Pelikan - koristna pomoč - komuna

DB_25: Ja, meni je zelo koristilo, ampak mi je koristilo predvsem zato, ker sem se sam odločil, da je treba zadevo uredit. → Društvo Pelikan - koristna pomoč – spodbuda

DB_28: Velikokrat smo si povedali tudi stvari, ki si jih nikoli prej nismo in si jih mogoče tudi ne bi nikoli, ker ne bi prišlo do tega. To je bilo meni zelo všeč. Super je bilo, ker je vsak povedal nekaj, vsak je delil izkušnjo. → Društvo Pelikan - koristna pomoč – izmenjava izkušenj

DB_30: Včasih je dobro, da dobiš informacijo od človeka, ki je imel opravek z drogo ali pa od človeka, ki ima opravek z ljudmi, ki imajo opravek z drogo. Takrat je bilo pomembno, no, ne morem reči, da ni bilo. → Društvo Pelikan - koristna pomoč – ljudje z izkušnjami

Predlogi za dodatno pomoč v obdobju iskanja pomoči (Se spomnite še česa, kar bi v tistem obdobju potrebovali?)

DB_11: to pomeni, da se mi zdi, da je bolj koristna pomoč drugih staršev, njihove izkušnje, če so jih seveda pripravljeni podeliti. → informacije – izkušnje staršev drugih uporabnikov

DB_12: Lažje bi bilo, če bi poznal nekoga, ki bi imel informacije o teh stvareh, ki bi to že dal skoz, da bi mi malo povedal, ker s takim človekom se veliko lažje poistovetiš in se mu mogoče tudi bolj zaupaš. → informacije – zaupna oseba

DB_40: Meni bi zagotovo pomagalo, da bi lahko šel k zdravniku in da bi mi on znal pomagat, ker zdravniki so tisti, ki jim zaupaš glede takšnih stvari. → pomoč - osebni zdravnik

DB_41: Želim si tudi, da bi bilo več informacij glede droge in zdravljenja ter da to ne bi bila taka tabu tema, da bi se več govorilo o tem. → informacije - večja informiranost o drogah

Vključevanje družine v procese pomoči

DB_27: Na 14 dni smo hodili na Razbor, kjer smo se zbrali vsi starši in vse punce, ki so bile gor in vsakič smo se zbrali v krogu, kjer smo se vedno pogovarjali o neki določeni temi. → obiski - družinski obiski v komuni

DB_29: Mislim, da sva bila samo enkrat (na srečanju za starše). → srečanja za starše - enkrat

Ocena pomoči strokovnih delavcev

DB_13: Glede strokovnega kadra pa tako. Tam so vsi plačani. Če se ti vsak dan ukvarjaš z nekimi »drogeraši« in dvojnimi diagnozami, kdaj pa si sploh lahko dobre volje? → povprečna pomoč strokovnih delavcev - nezavzetost

DB_16: Jaz sem tudi potem na Razborju videl, da vsi ti razno razni psihologi... to je katastrofa. Nimajo občutka. Jaz sem desetkrat več vedel, kot oni. → psihologi v komuni - nezadovoljstvo

DB_28: Enkrat je bila zraven Nika, strokovna delavka, ampak ti bom odkrito povedal, da v tistem trenutku je zadeva padla v vodo, ker so se dogajali določeni problemi in si punce dobesedno niso upale povedat vsega, kar so mislile, ker bi prišlo do še več nesoglasij. → strokovna delavka - nezaupanje

DB_31: Pomoč tistih, ki so se včasih drogirali. → bivši uporabniki drog – koristna pomoč

DB_42: Drogiranje je tudi bolezen in zdravniki bi morali znati ukrepati v teh primerih. Ko pridem tja in povem, da se mi otrok drogira, bi moral zdravnik vedeti, kakšni so postopki, ne pa da je za njih edina možnost Vojnik in metadon. → osebni zdravnik – nezadostna informiranost

Pomoč socialne mreže

DB_20: Hvala bogu za dva prostovoljca, gospo in gospoda, upokojenca, ki živita zraven komune. Onadva sta res veliko pomagala. → prostovoljci v komuni

DB_21: Prinesla sta jim drve, punce so lahko šle k njima na obisk, ko jim je bilo težko, skuhala sta jima kdaj, krompir so sadili skupaj,... bile so res kot njuni otroci. → prostovoljci v komuni - materialna pomoč, opora

DB_22: Takih ljudi res ni veliko na svetu. → prostovoljci v komuni - hvaležnost za pomoč

DB_33: V našem primeru je sestra veliko pomagala → pomoč družinskih članov – očetova sestra - največ

DB_34: pa tudi naši starši → pomoč družinskih članov – stari starši

DB_35: in sestra od moje žene. → pomoč družinskih članov – mamina sestra

DB_36: Največ s pogovorom → splošno - pogovor

DB_37: in prepričevanjem Lare, da je komuna dobra za njo. → splošno - spodbuda za zdravljenje

DB_38: Tolažili so nas tudi veliko in spodbujali, da je to treba rešiti. → splošno - vlivanje upanja, spodbuda

DB_39: Vedno smo se pogovarjali o tem. Od tistega trenutka, ko sem jaz rekel stop temu, ko sem rekel, da je treba na zdravljenje, da je treba nekaj ukreniti, je to bila odprta tema v družini na vseh možnih platformah. Prej si zatiskaš oči, ne govoriš o tem, prikrivaš prijateljem, ko pa je prišlo do točke, ko je bilo dovolj, ko je šla na zdravljenje, pa sem vedno vsakemu povedal, če me je kaj vprašal. Nobenih skrivnosti ni bilo več. → pomen priznanja težave

Ocena celotnega procesa

DB_7: Prepričan sem, da je brez staršev otrok obsojen na propad. Če nisi ti sto procentno prepričan v to, da boš pomagal otroku in da ga nočeš izgubiti, potem mu tudi nobena institucija ne more pomagati. → pomen sodelovanja staršev

DB_23: Glede tega je bilo po mojem tudi kar nekaj napak s strani Pelikana, ker bi morali biti malo bolj prisotni, malo bolj nadzorovat zadeve, tako pa so bile punce včasih tudi po 14 dni same gor. → komuna - potreba po večjem nadzoru uporabnic

DB_24: Jaz sem vesel, da smo se obrnili na Pelikan, mislim, da je to zelo dobra zadeva. → splošno zadovoljstvo

DB_26: Čeprav kot pravim, jaz bi marsikaj spremenil in izboljšal. → komuna - potreba po izboljšavah programa

DB_32: Mislim, da je vseeno zaposleno premalo strokovnega kadra, torej psihologov, socialnih delavcev, zdravnikov, itd... Mislim, da bi se en strokovni delavec, ki je diplomiral na fakulteti in bivši odvisnik, lahko fantastično dopolnjevala, če bi država namenila več denarja. To bi bila najboljša kombinacija. → komuna - potreba po več strokovnih delavcih

DB_43: Za enkrat kaže, da smo uspešno rešili zadeve, to pomeni, da smo zadovoljni. → komuna - splošno zadovoljstvo

Intervju št. 3 (DC):

Predlogi za dodatno pomoč

DC_7: Ne bi škodilo, če bi se tudi meni takrat malo več posvečali. → pozornost na mlajšo hčerko - več

DC_11: Kak pogovor ne bi škodil. → družinski pogovori - več

DC_12: Da bi mi povedala, zakaj je to naredila in kaj se je dogajalo z njo. → razlaga dejanj

Vključevanje družine v procese pomoči

DC_1: Jaz se nisem kaj dosti vključevala, ker sem bila zelo jezna. → izogibanje vključevanju jeza

DC_2: Niti nisem bila kaj veliko doma. Samo, da me ni bilo, pa je bilo vse ok. → izogibanje vključevanju – odsotnost od doma

DC_3: Ok, potem, ko je bila v komuni, sem šla nekajkrat gor na obisk. → obiski – družinski obiski v komuni

DC_4: Imeli so te pogovore o določenih temah (*na družinskih srečanjih v komuni*). → obiski – pogovori v komuni

DC_5: Nekatere stvari so se mi zdele brezsmiselne, vendar sem potrpehla. → obiski - prilagajanje

Pomoč socialne mreže

DC_8: Predvsem s pogovorom → splošno - pogovor

DC_9: in prišli so nam povedat, da ji odpustijo in da ni nič narobe, kar je naredila. → splošno - odpuščanje

DC_10: Nihče se ni ravno oziral na mene in me vprašal, kako sem. → pozornost na mlajši hčerki - premalo

DC_13: Jaz sem imela fanta → pomoč socialne mreže - fant

DC_14: in še eno prijateljico, ki sem jima vse povedala. → pomoč socialne mreže - prijateljica

DC_15: Fant mi je pomagal že s tem, ko je bil. Jaz sem mu vse povedala in včasih ni rekel niti besede na to, ampak mi je pomagal, samo zato, ker sem vedela, da je ob meni. → pomoč socialne mreže - fant

Ocena celotnega procesa

DC_6: Zdi se mi, da bi morali imeti gor (*v komuni*) nekoga, ki ve, kaj dela. → komuna – potreba po večjem nadzoru uporabnic

DC_16: Na začetku je bilo res težko. → težak začetek

DC_17: Po enem letu se je malo spravila k sebi. → viden napredek

DC_18: Zaključek pa trenutno zgleda zelo v redu. → splošno zadovoljstvo

DC_19: Drugače pa je zdaj veliko bolje. Tudi denar si že upam imeti na vidnem mestu, tako da to je res napredek. → splošno - zaupanje

Intervju št. 4 (SMA):

Občutki ob spoznanju

SMA_1: V tistem trenutku, ko sem odložila telefon, sem se počutila nemočno, prevarano in v neizhodnem položaju. → negativni občutki – nemoč, prevara

SMA_2: Ali jo spodbujati, da uboga starše in gre na zdravljenje ali ji raj stati ob strani, dokler se sama ne odloči, kaj želi storiti. → negativni občutki – precep med prijateljico in njenimi starši

Iskanje pomoči in informacij

SMA_3: Ko sem razmišljala koga prositi za nasvet, mi je prva na misel prišla profesorica iz faksa, katera nam je predavala o drogah in zasvojenosti. Obiskala sem jo v kabinetu in ji povedala svoj problem. → profesorica na fakulteti

SMA_4: Predlagala mi je, da prijateljici stojim ob strani ne glede na to, kaj se bo odločila in da je prisiliti tako ali tako ne moremo v ničesar. → profesorica na fakulteti – pomoč

SMA_5: Veliko informacij sem dobila tudi na internetu. → internet

SMA_6: Prebrala sem tudi nekaj knjig na to temo, ogromno mi je pomagala knjiga Zgodovina moje heroinske odvisnosti. → knjige – Zgodovina moje heroinske odvisnosti

Predlogi za dodatno pomoč zase

SMA_7: Zdaj, ko pogledam nazaj, mislim, da bi definitivno še potrebovala kakšno dodatno pomoč in spodbudo. → splošno – spodbuda

SMA_8: Saj so mi starši in prijatelji veliko pomagali, samo nihče ni točno razumel, kaj se dogaja in nisem se mogla čisto vse pogovoriti z njimi. → splošno – razumevanje

SMA_9: Če bi imela možnost kakšne terapije ali pogovora z nekom, ki bi razumel, bi sedaj to definitivno storila. → terapija, pogovor s strokovnjakom

Predlogi za dodatno pomoč družini

SMA_14: Menim, da družina ni imela oziroma nima občutka, da bi oni sami potrebovali kaj več od tega, kar so dobili. → potreba po pomoči – je ni

SMA_15: Sama pa mislim, da bi definitivno potrebovali več pogovorov – tako medsebojnih → pogovori - medsebojni

SMA_16: kot tudi pogovorov z neko strokovno osebo, neko neznano osebo, ki bi iz objektivnega stališča znala oceniti njihov položaj in jih poslušati. → pogovori – strokovni delavec

Pomoč in povezanost z družino v času zdravljenja

SMA_10: Lara mi je ves čas pisala pisma. → oseba - dopisovanje preko pisem

SMA_11: Z mamο sva bili veliko v stiku, ves čas me je obveščala o novostih. → mama – obveščanje o novostih

SMA_12: Spomnim se, da sem nekajkrat na Facebooku pisala njeni (Larini) sestri in jo spraševala kako je, saj sem imela občutek, da so kar pozabili nanjo. → sestra – Facebook – zanimanje za počutje

SMA_13: Mama me je prosila za pomoč pred Larinim odhodom na zdravljenje, po tistem pa me konkretno nič več ni prosila. → potreba po pomoči – je ni

SMA_17: Težave so imeli predvsem s prepričevanjem Lare, da je zdravljenje pravilna izbira, → težave v družini – prepričevanje za zdravljenje

SMA_18: nase pa so takrat pozabili. → skrb za osebo – zase ne

SMA_21: Mislim, da je bilo največ, kar sem lahko storila za družino točno to, da sem upala z njimi. → pomoč - upanje

SMA_22: da je ves čas zdravljenja vedela, da ima zunaj še vedno nekoga, ki bo z njo ostal prijatelj navkljub vsemu. → pomoč - opora

SMA_23: Ker je to pomagalo Lari, je posledično pomagalo tudi njeni družini. → pomoč – preko osebe

Občutki glede celotnega procesa

SMA_19: Na začetku sem se počutila nemočno, prevarano, žalostno. → neprijetni občutki na začetku – nemoč, prevara, žalost

SMA_20: v času zdravljenja pa sem ves čas upala na najboljše. → v času zdravljenja - upanje

SMA_24: Srečna sem, da je uspešno zaključila program. → čustva ob zaključku zdravljenja - sreča

SMA_25: Vem, da ji je komuna dala veliko izkušenj in znanja za življenje. → nove izkušnje in znanje

SMA_26: Všeč mi je bilo, da so mi po enem letu strokovni delavci toliko zaupali, da sem lahko tudi jaz šla na obisk v komuno na družinsko srečanje in da sva se lahko slišali po telefonu za njen rojstni dan. → Društvo Pelikan - zaupanje

Intervju št. 5 (SMB):

Občutki ob spoznanju

SMB_1: Bilo je zelo naporno, stresno. → negativni občutki – stres

SMB_3: Spomnim se, da sem bila v precepu, kaj storiti. → negativni občutki – kaj storiti

Iskanje pomoči in informacij

SMB_6: Jaz potem nisem kaj veliko iskala, saj so starši sami in Lara našli vse. → proces iskanja pomoči - izključevanje

SMB_9: Ko je prišla k meni kakšna stranka, ki je imela iste probleme z otrokom, sva se pogovarjali o tem. → pomoč socialne mreže – izmenjava izkušenj

Pomoč in povezanost z družino v času zdravljenja

SMB_5: Starši so bili nekako sami v tem, pomagaš jim lahko le s pogovorom. → pomoč - pogovor

SMB_7: Klicala sem potem sestro, da naj ukrepajo, da ne bo karkoli narobe, ker si mimogrede lahko pri napačnem človeku izposodiš denar in takrat je lahko usodno. → opozarjanje na nevarnosti

SMB_8: S sestro sva se veliko pogovarjali. → pomoč - pogovor

SMB_10: Pogovarjali smo se o vseh problemih, ki jih je Lara doživljala tam. → pomoč - pogovor – o komuni

SMB_11: z družino smo šli velikokrat na obisk k njim. → obiski - doma

SMB_12: Mogoče smo se samo več pogovarjali konkretno o Lari, drugače pa je bilo vse isto. → pomoč - pogovor – o osebi

SMB_19: Za pogovor sem bila vedno na voljo, drugače pa ne vem, če sem ravno veliko pomagala. → pomoč - pogovor

Težave, omenjene s strani družine

SMB_13: Definitivno najtežje jo je bilo prepričati, da se mora it zdraviti. → prepričevanje

SMB_14: Preden je šla, so izginjale določene stvari, tudi takšne, ki so nam veliko pomenile. → kraja vrednostnih stvari

SMB_15: Uporniška je bila in svojeglava. → upor, svojeglavost

Občutki glede celotnega procesa

SMB_4: Vesela sem, da se je Lara odločila, da je šla po tej poti, da se je odločila za zdravljenje. → čustva ob zaključku zdravljenja – veselje

SMB_16: Za katerega koli otroka se gre, ti ni »fajn«, ni prijetno. → neprijetni občutki

SMB_17: Pade ti kamen od srca, ko se otrok odloči, da bo naredil en korak naprej → čustva ob zaključku zdravljenja – olajšanje

SMB_18: Hvaležna sem, da se je odločila in da je zdržala in da je zaključila ta program. → čustva ob zaključku zdravljenja - hvaležnost

Intervju št. 6 (SDA):

Proces pomoči

Potek vključitve v program

SDA_1: Ona se je vključila v naš program januarja → potek vključitve v program – januar

SDA_2: Če se prav spomnim, je iz detoksa na Bertokih → potek vključitve v program - detoksikacija - Bertoki

SDA_3: prišla na Litijsko → potek vključitve v program - Litijska

SDA_4: potem je po parih dneh pobegnila z tisto punco iz Maribora → potek vključitve v program - pobeg

SDA_5: Takrat Lara še ni bila sposobna nič, ni še bila pripravljena sprejeti pomoči → potek vključitve v program – uporabnica nepripravljena sprejeti pomoč

SDA_6: Šla je domov in potem jo je oče pripeljal nazaj na Litijsko. Lahko bi rekla, da se je vrnila z »zelo močno direktivo« staršev → potek vključitve v program - vrnitev v program – direktiva staršev

SDA_10: Marca je šla Lara naprej v komuno → potek vključitve v program - komuna - marec

SDA_11: V komuni imamo potem najprej spoznavanje → potek vključitve v program - komuna – spoznavanje

SDA_12: pa sprejem je treba naredit → potek vključitve v program - komuna – sprejem

SDA_13: da smo jih predstavili program oziroma način dela → potek vključitve v program - komuna - predstavitev načina dela

Vključitev svojcev

SDA_7: Oče je bil tukaj zelo močna oseba → oče – možna oseba

SDA_8: mama je bila bolj šibka → mama – šibkejša

Uporabnik

SDA_23: Lara je imela nerazčiščenih zelo dosti stvari. → nerazčiščene stvari

SDA_29: Lara je imela svoj način. Ona se je zelo zapirala vase. Zelo. Namesto, da bi se odprla in začela govorit, se je zaprla in nihče je ni mogel premakniti. → zapiranje vase

Simbioza z očetom

SDA_9: Tudi Lara je imela ves čas v glavi, da noče očeta razočarat → oseba – strah pred razočaranjem očeta

Družinska srečanja

SDA_16: Obstajajo pa tudi družinska srečanja vsake 14 dni na Razborju → v komuni

SDA_17: samo tukaj zraven načeloma ni prisotnega strokovnega delavca → v komuni – prisotnost strokovnega delavca – praviloma ne

SDA_18: edino če pride do kakšnih zapletov in je treba rešiti kakšno težavo → v komuni - prisotnost strokovnega delavca – reševanje zapletov

SDA_21: ker tudi starši slišijo zgodbe drugih uporabnic → v komuni – slišane zgodbe uporabnic

SDA_22: Meni je ta opcija super, ker ne debatirajo samo starši med sabo. → v komuni – izmenjava izkušenj – starši in uporabnice

SDA_20: Fajn so ta družinska srečanja → v komuni – pozitivno mnenje

SDA_44: in na ta družinska srečanja na Razborju so redno hodili. → v komuni - reden obisk

SDA_52: Starši, ki niso ves čas z njimi, pa potem hitreje opazijo spremembo pri otroku, kar je super. Zato je pa dobro, da prihajajo na družinska srečanja → v komuni – zaznava sprememb

Skupine za svojce

SDA_19: In pa Mark vodi srečanja za starše v Višnji Gori → skupine za svojce

SDA_41: Starša se nista odzvala na povabila na skupine za starše, to bi mi bilo zelo pomembno → skupine za svojce – neodzivnost staršev

SDA_42: Ta primanjkljaj je zelo opazen → skupine za svojce - neodzivnost staršev – opazen primanjkljaj

Opredelitev celotnega procesa

SDA_54: Vsi uporabniki, ki so uspešno zaključili program, so imeli aktivno udeležene starše. → pozitiven vidik - aktivno vključevanje staršev – uspešno zaključen program

SDA_59: Starše ne moremo prisiliti, da sodelujejo, ker dejansko je cel proces prostovoljen → pozitiven vidik - aktivno vključevanje staršev – prostovoljno

SDA_60: je pa večji procent možnosti, da bo otrok uspel, če starši aktivno sodelujejo → pozitiven vidik - aktivno vključevanje staršev – večja možnost za uspeh

SDA_61: Ker potem moraš kot starš ugotoviti, kje si pa ti, delat moraš tudi na sebi → pozitiven vidik - aktivno vključevanje staršev – delo na sebi

SDA_63: Negativen je to, ker si ti tako vpet v dogajanje → negativen vidik - strokovni delavec - vpetost v dogajanje

SDA_64: da včasih ne veš, kako določene stvari povedati staršem na tak način, da se ne bodo počutili napadene, da ne boš zvenel obsojajoče. Ti njim govoriš, kaj njihovim otrokom »ne štima«. Vedno gremo najprej v obrambo, potem poiščemo negativne stvari pri vseh drugih, to je zelo težko. Kako potem dobiti zaupanje, posebej če ne sodelujejo? → negativen vidik – strokovni delavec - izbira pravih besed

SDA_65: Na začetku niti nimaš nekih pozitivnih stvari za povedat, ker ni nekih ogromnih sprememb, mali koraki so → negativen vidik – male spremembe na začetku

Splošno

SDA_55: Pomembno je, da imajo oporo → opora

SDA_56: ampak hkrati, da se starši ne slepijo, da bo čisto drugače, ko bo oseba prišla iz komune, da se bo delo šele začelo, ko bo prišla ven. Ona ne bo prišla totalno spremenjena ven. Ne. To je cel postopek. → zavedanje stvarnosti

SDA_58: Lahko si ponosen na otroka, ampak moraš vedeti, da ima proces vzpone in padce. Včasih so starši navdušeni, ko ima uporabnik neke določene odgovornosti in se jih nekaj časa redno drži, vendar pa po drugi strani dela napake na drugem področju. Ja, moraš biti ponosen, vendar se je treba zavedati, da je lahko naslednji dan vse porušeno → zavedanje stvarnosti

SDA_57: Prva verifika ti komaj pove, kje si. To je verifika preizkušanja, za uporabnika in za starše. Na tem mestu vidimo, na kakšni stopnji je zaupanje med otrokom in starši. → preizkušnja – stopnja zaupanja

SDA_66: Pomembno je, da imaš nek odnos in da nisi pokroviteljski → nepokroviteljski odnos strokovnega delavca

SDA_67: Včasih je za starše še težje, kot za otroka, ker se ves čas sprašujejo, kaj so naredili narobe → iskanje krivde

SDA_71: Kaj sem jaz naredil narobe? Sam sem uspešen, en otrok je uspešen, eden pa ni... Kje sem ga polomil? Saj ima doma vse, kar hoče. → iskanje krivde

SDA_72: Vem, da je bilo pri Lari tudi tako. Oče je govoril, da ima vse in da ne razume, kako je prišlo do tega. Lažje je dat otroku denar, kot pa mu reči ne → iskanje krivde

SDA_68: Včasih vidiš, da starši potrebujejo otroka odvisnika, kakor včasih partner rabi partnerja alkoholika. Na tak način znajo funkcionirati → potreba po odvisnosti

SDA_69: In sprijaznit se s tem, da je tvoj otrok odvisnik, da ima probleme → sprijazniti se

SDA_70: Samo takrat, ko se sprijaznijo, ko naredijo mejo, lahko nekaj naredijo. To jim je najtežje. → sprijazniti se

SDA_62: Pri Larini družini se je to super izteklo. → dober izid

SDA_83: Skratka, pri Lari se je vse dobro izšlo → dober izid

SDA_74: In otrok si vedno izbere enega zaupnika med staršema, zato pa morata tudi partnerja pridobiti zaupanje nazaj → zaupanje

SDA_79: Zaupanje → zaupanje

SDA_78: In zato je komunikacija še toliko bolj pomembna. → pomembnost komunikacije

SDA_80: In pogovor. Brez očitkov. → pogovor – brez očitkov

SDA_81: To je tudi preizkušnja za partnerski odnos. Ali naju bo najin otrok pogoltnil s sabo ali bova rekla ne, midva se lahko začneva pogovarjat? → preizkušnja za partnerski odnos

SDA_82: Veliko se jih potem razide. Veliko družin je navidezno funkcionalnih, ko pa pride do problema, pa vidiš, da sta na drugih bregovih. → preizkušnja za družino

SDA_73: Lara je znala vse zmanipulirat in izsilit točno to, kar je hotela → oseba – manipulacija

SDA_77: Res je bila mojster manipulacije, nekaj je govorila enemu, nekaj drugemu → oseba – manipulacija

SDA_75: Pri Lari je bilo tako, da je bil oče tisti »ta hud« → oče – bolj strog

SDA_76: mama pa je bila tista, ki je govorila »saj bo vse v redu« → mama – zaupanje, da bo v redu

Metode dela

SDA_26: Moj način dela je bil, da starši vedo, kaj se dogaja in kako je na stvari, ker pri takem delu je velika manipulacija s tabo. → način dela strokovne delavke – obveščanje staršev o novostih

SDA_27: Po eni strani sem bila puncam koordinator, nekdo, ki ima zadnjo besedo pri odločitvah → način dela strokovne delavke – vloga koordinatorja

SDA_28: po drugi strani pa sem jim bila starš → način dela strokovne delavke – vloga starša

SDA_43: Jaz sem jih sproti obveščala, kaj se dogaja z Laro → način dela strokovne delavke - sprotno obveščanje

Strokovni kader

SDA_33: Mark je teolog → teologija

SDA_34: in naredil je tudi družinsko terapijo → družinska terapija

SDA_35: zato smo potem rekli, da bi bilo najbolje, da bi on vodil tista srečanja za starše in razgovore, ker je iz tega področja → družinska terapija – vodenje skupin za starše

V komuni

SDA_13: Takrat sem se jaz z njimi spoznala kot strokovna delavka, kot vodja komun → vodja komun - strokovna delavka

SDA_31: Jaz, kot socialna delavka, sem bila vodja komun → vodja komun – socialna delavka

SDA_30: V komuni smo imeli drugače tudi psihoterapevko, ki je prihajala vsake 14 dni, to pa je bilo za punce. Ona je prihajala z mano → psihoterapevka – zunanja sodelavka

SDA_32: ta psihoterapevka, ki je prihajala gor → psihoterapevka – obiski v komuni

SDA_36: Andrej je tudi socialni delavec in teolog in on je direktor Skupnosti srečanje. → direktor Skupnosti Srečanje – teolog in socialni delavec

SDA_40: Aja, pa s socialno delavko iz vašega CSD-ja smo sodelovali zaradi teh družbeno koristnih del, ki jih je morala Lara opraviti zaradi kazni, ki jih je imela → socialna delavka – CSD Mozirje – opravljanje DKD

Vključevanje svojcev

SDA_14: s starši je pa tako, da si večinoma v stiku po telefonu → faza integracije - stik s starši – po telefonu

SDA_24: Mama in oče sta bila zelo vključena, po telefonu smo mi veliko sodelovali → faza integracije - stik s starši – po telefonu

SDA_48: ker sem jih redno klicala → faza integracije – stik s starši – po telefonu

SDA_25: Včasih sta klicala onadva, včasih pa sem jaz, da sem jih sproti informirala → faza integracije - stik s starši – sproti informiranje

SDA_15: So ti skupni sestanki, kamor vključujemo starše, ali pa če pride kaj vmes → faza integracije - stik s starši – skupni sestanki – v primeru težav

SDA_47: Ja, občutna razlika. Mogoče tudi zato, ker sem jih jaz začela vključevati → faza integracije – stik s starši - aktivno vključevanje staršev

SDA_45: Ko smo skupaj ugotovili, da je treba narediti nek premik tudi pri družini, mislim, da se je zelo pozitivno odražalo na Lari → faza integracije – stik s starši - aktivno vključevanje staršev – pozitivno odražanje pri osebi

SDA_46: Ona je prej že kar malo izsiljevala, da bi šla domov, po aktivni vključitvi staršev pa do tega ni prišlo. → faza integracije – stik s starši - aktivno vključevanje staršev - vztrajanje v programu

SDA_49: Imeli smo nekajkrat tudi srečanje z Laro in starši, da smo se pogovarjali samo mi, brez ostalih uporabnic → faza integracije – stik s starši - aktivno vključevanje staršev - individualni pogovori z družino

SDA_50: Mama me je potem tudi velikokrat poklicala, da mi je povedala, kako je, da mi je povedala, kako vidi situacijo po kakšnem družinskem srečanju v komuni, kaj čuti → faza integracije – stik s starši - aktivno vključevanje staršev – mama – refleksija po družinskih srečanjih

SDA_51: Meni je ta vidik zelo pomemben, ker nisem samo jaz tu, ker morajo pomagati tudi starši. Če tega ni, ti na neki stopnji nekaj zmanjka, ker skrbiš za več punc in vse moraš obravnavati individualno in enako. → aktivno vključevanje staršev – pomembno za strokovnega delavca

SDA_53: Pridobiti moraš zaupanje tudi od njih. → pridobivanje zaupanja staršev

Stik s socialno mrežo

SDA_37: Teta vem, da je veliko sodelovala → teta

SDA_38: z dedkom → dedek

SDA_39: Sestra mislim, da je bila na obisku samo dvakrat ali trikrat, ona ni veliko sodelovala → sestra – malo sodelovanja

SDA_40: Vem, da si ti bila enkrat gor → prijateljica

Intervju št. 7 (SDB):

Proces pomoči

Vključitev svojcev

SDB_1: Vedno najprej s timom premislimo, koliko je smiselno svojce vključevati → vključevanje svojcev – določitev stopnje vključevanja

SDB_2: Vedno, ko pride uporabnik v naš program, je potrebno, da se ga najprej malo loči od svojcev → vključevanje svojcev – izolacija uporabnika

SDB_5: Pri Lari je zelo želel sodelovati oče → vključevanje svojcev – sodelovanje očeta

SDB_9: Ugotovili smo, da je kar dobro, da očeta vključimo in potem je veliko hodil sem, v Višnjo Goro. → vključevanje svojcev – sodelovanje očeta – več

SDB_40: Oče je res hotel sodelovati → vključitev svojcev - oče – več sodelovanja

SDB_6: tudi mama → vključevanje svojcev – sodelovanje mame

SDB_41: Spomnim pa se tudi družinskih srečanj, ko je bila tudi mama zraven → vključitev svojcev - mama

SDB_39: delamo raje bolj individualno s svojci → vključitev svojcev – individualno sodelovanje

Uporabnik

SDB_3: potem pa sčasoma preverjamo, kako uporabnik deluje v skupini, ko je ločen od svojcev → uporabnik – delovanje v skupini

SDB_4: Opazujemo, koliko posameznik omenja svojce, koliko je jezen na njih, koliko želi biti z njimi, koliko je bil slišan. → uporabnik – občutki do svojcev

Simbioza z očetom

SDB_7: V njenem primeru se je izkazalo, da je bila problematična njena simbioza z očetom. → simbioza z očetom - problem

SDB_8: O tem smo tudi veliko govorili. → simbioza z očetom - pogovori

SDB_115: Tukaj smo imeli precej težav, ker oče ni mogel spustiti te razmejitve, ni se znašel brez zasvojenosti, če ne drugače, je hotel biti v vlogi rešitelja. → težave z razmejitvijo

Družinska srečanja

V pripravljalni fazi

SDB_22: Torej v tej začetni pripravljalni fazi imamo družinska srečanja → v pripravljalni fazi

SDB_23: kar pomeni, da so zraven uporabnik → sodelujoči - uporabnik

SDB_24: starši → sodelujoči - starši

SDB_25: in še eden od zaposlenih → sodelujoči – strokovni delavec

SDB_26: Pri njih sem bil zraven jaz, kot terapevt. → sodelujoči – strokovni delavec - terapevt

SDB_10: Imeli smo kar precej debat, recimo kako postavljat prave meje. → pogovori – postavljanje meja

SDB_11: Govorili smo tudi o starševskem in otroškem podsistemu. → pogovori – družinski podsistemi

SDB_12: Lahko povem, da smo govorili o tem, ker je bil tukaj odnos med njo in očetom bolj partnerski odnos in to smo njemu tudi večkrat jasno povedali. → pogovori – odnos med očetom in osebo

SDB_13: Želeli smo, da ji začne postavljati neke jasne meje. → pogovori – postavljanje meja

SDB_14: Oče je bil zelo občutljiv → oče - občutljivost

SDB_15: zelo ji je hotel biti v pomoč → oče – želja po pomoči

SDB_16: vendar nismo opazili nekih pravih razmejitev → razmejitve - premalo

SDB_17: zato smo potem oba učili, kako ta odnos narediti nekako funkcionalen → cilj - razviti funkcionalen odnos

SDB_18: v smislu, da se lahko oče distancira → cilj – razviti funkcionalen odnos – distanciranje očeta

SDB_19: ji postavi jasne meje → cilj – razviti funkcionalen odnos – postavljanje meja

SDB_20: da se vključi v Skupnost, da ji pove, da more sodelovati v vseh segmentih → cilj – vključitev v Skupnost Srečanje, sodelovanje

SDB_42: Takrat smo tudi delali na tej družinski dinamiki → družinska srečanja – družinska dinamika

SDB_21: Tu je prišlo do velikega premika, torej takrat, ko je bil oče tu redno vključen. → pozitivni premiki, napredek

SDB_66: Je bil pa pri družini viden bistven napredek, ko je bila vključena v naša srečanja → pozitivni premiki, napredek

SDB_27: to zgleda kot en del družinske terapije → del družinske terapije

SDB_28: Preverjamo, kako se med sabo pogovarjajo → preverjanje komunikacije

SDB_29: kam bi mogoče njih še vključili → vključitev svojcev v druge programe

SDB_30: Včasih svojcem tudi rečemo »ok, dajmo malo prekinit stvari«, ker so stvari preveč razmejene in svojcem raje predlagamo kakšno ločeno psihoterapijo → vključitev svojcev v druge programe - psihoterapija

SDB_31: Vseeno pa želimo, da prihajajo k nam občasno, da preverimo, kako to vpliva na odnos. → vključitev svojcev v druge programe – občasno preverjanje na družinskih srečanjih

SDB_32: Ja, tisto so pa skupine za svojce. → skupine za svojce

SDB_33: Te skupine imajo sedaj predvsem v nadaljevalnem programu, v komuni → skupine za svojce – nadaljevalni program

SDB-34: To so skupine samo svojcev in vodja je eden od terapevtov → skupine za svojce – svojci in terapevt

SDB_35: Njihova naloga je, da si sami izmenjajo izkušnje, kako so sami postavljali meje, da so sploh njihovi otroci oziroma sorodniki prišli v program → skupine za svojce - izmenjava izkušenj

SDB_36: Drug drugemu so torej dali neko oporo → skupine za svojce - opora

SDB_37: Te skupine imamo redno v Bertokih → skupine za svojce – v Bertokih

SDB_38: tukaj pa jih nimamo več, ker smo ugotovili, da obstajajo med uporabniki in družinami takšne specifične razlike, da jih ne moremo posploševati na vse družine → skupine za svojce – specifične razlike – nemogoče posploševanje

SDB_88: Torej smo imeli en del psihoterapije z njo že v začetni fazi → psihoterapija – v pripravljalni fazi

SDB_89: Pri njej smo res opazili, da je precej teh starih zgodb → psihoterapija – reševanje starih zgodb

SDB_90: Te teme glede družine in zlorabe drog je poskušala odpirat zelo nekritično, zato smo rekli, da bi poskusili delat z njo s pomočjo nekoga, ki je profesionallec, da poskuša iti »step by step«, da ne bo prehitro preveč → psihoterapija – reševanje starih zgodb – step by step

SDB_43: Vedno znova se je pri njih kazal problem to, kar sem jim tudi povedal, da se je oče večkrat postavljaj v vlogo njenega rešitelja → problem – oče v vlogi rešitelja

SDB_44: Vedno je hotel vse namesto nje → problem – oče v vlogi rešitelja

SDB_45: Ne na način, da bi ji postavil meje, ampak na način partnerja, kot bi bil njen partner → problem – napačne vloge v družini

SDB_53: Velikokrat je pri odvisnosti problem sistemski. Ni torej problem posameznika, ampak celotne družine → problem - sistemski

SDB_54: Če je en zasvojen, so tudi drugi družinski člani sozasvojeni → problem – sistemski - sozasvojeni člani družine

SDB_55: Govorim o nekemični zasvojenosti → problem – sistemski – sozasvojeni člani družine - nekemična zasvojenost

SDB_46: Tudi Lara je potem priznala, da je večkrat na ta način z njim manipulirala → oseba – manipulacija - priznanje

SDB_47: Oče je kar težko to sprejel, ker je mislil, da je bilo to iz njene strani iskreno → oseba - manipulacija – težavno sprejetje očeta

SDB_48: Lara se je tega zavedala → oseba - manipulacija – zavedanje

SDB_49: potem smo od nje pričakovali, da naredi en korak k tej razmejitvi → splošno - cilj – razmejitve v družini

SDB_50: Mi smo želeli, da gre na koncu programa na svoje, da se osamosvoji → splošno - cilj – osamosvojitve po končanem programu

SDB_51: Delamo pa načeloma vedno na tem, da grejo uporabniki na svoje, ko končajo program → splošno - cilj – osamosvojitve po končanem programu

SDB_52: Velikokrat so te naveze takšne, da se jih ne da čisto zacelit in zato je bolje, da grejo živet nekam sami in s svojci razvijat formalen odnos → splošno - cilj – osamosvojitev po končanem programu – formalen odnos s svojci

SDB_123: Da ji povedo, da jo imajo radi, ampak da želijo, da nekaj naredi iz sebe. Ne zaradi njih, ampak zaradi sebe → splošno - cilj - jasna določila

SDB_67: Mislim, da bi bilo potrebno, da bi oni imeli možnost teh družinskih srečanj tudi v komuni → predlog za izboljšanje programa – možnost družinske terapije v komuni

SDB_118: Je pa res, da so v nadaljevalni fazi komune svojci absolutno premalo vključeni → predlog za izboljšanje programa - vključenost svojcev v komuni – več

Opredelitev celotnega procesa

SDB_119: Pozitiven je to, da so res iskreno želeli sodelovat → pozitiven vidik - izkazana želja po sodelovanju

SDB_120: pomagat → pozitiven vidik - pomoč

SDB_121: res sta ji stala oba ob strani → pozitiven vidik - podpora

SDB_126: ampak moram reči, da so se dosti hitro učili → pozitiven vidik – hitro učenje

SDB_121: Potem pa je tu negativen vidik, ker so hoteli pomagat na način, da bi delali stvari namesto nje in reševat stvari za nazaj → negativen vidik – napačen pristop pomoči

SDB_122: Pomembno je, da se stvari ustrezno razmejijo → negativen vidik - razmejevanje

SDB_124: Skratka postavljanje razmejitev. Tu so bili pa šibki → negativen vidik - razmejevanje – šibkost

SDB_125: Morali smo zavirat to njihovo silno željo po pomoči → negativen vidik - pretirana želja po pomoči

SDB_127: Mogoče se sliši čudno, ampak največja pomoč bi bila, da bi manj pomagali. → negativen vidik - pretirana želja po pomoči

Metode dela

SDB_56: torej individualni razgovor → individualni razgovor z uporabnikom

SDB_57: družinska srečanja → družinska srečanja

SDB_58: skupine za svojce → skupine za svojce

SDB_59: Veliko je uporabljenih elementov družinske terapije, ampak na sistemski ravni → družinska terapija

SDB_60: To pomeni, delat z družino → družinska terapija - delo z družino

SDB_61: preverjati, kako poteka komunikacija → družinska terapija – delo z družino - preverjanje komunikacije

SDB_62: V tej družini so bili precej uporabljeni elementi družinske terapije → družinska terapija

SDB_63: Vprašanje travm smo tudi veliko raziskovali pri njej → vprašanje travm

SDB_64: Sem pa svojce tudi pozval, da se udeležijo ene psihoterapevtske skupine nekje v Celju → svojci – psihoterapevtska skupina – v Celju

SDB_65: da bi starša delala tudi na partnerskem odnosu → svojci – psihoterapevtska skupina – delo na partnerskem odnosu

Strokovni kader

SDB_68: Ne bi ravno rekel strokovnjaki, raje imam strokovni delavci → strokovni delavci

SDB_69: Iz strani ministrstva je predpisano, kdo lahko dela v teh programih v pripravljalni fazi – predpis ministrstva

SDB_70: Zaposleni so trije strokovni delavci → predpis ministrstva – strokovni delavci

SDB_71: ki morajo po 69. členu imet univerzitetno izobrazbo → predpis ministrstva – strokovni delavci – univerzitetna izobrazba

SDB_72: izpit iz strokovnega varstva → predpis ministrstva – strokovni delavci – izpit iz strokovnega varstva

SDB_73: lahko pa so iz različnih smeri → predpis ministrstva – strokovni delavci – različne smeri

SDB_74: Pri nas je to večinoma socialno delo → predpis ministrstva – strokovni delavci – različne smeri – socialno delo

SDB_75: imeli smo specialno delavko → predpis ministrstva – strokovni delavci – različne smeri – specialno delo

SDB_76: jaz sem teolog → predpis ministrstva – strokovni delavci – različne smeri - teologija

SDB_77: specialist družinske terapije → predpis ministrstva – strokovni delavci – različne smeri – družinska terapija

SDB_78: Na tem področju je predvsem važno, da imajo izkušnje dela → dodatno - delovne izkušnje

SDB_79: dodatna izobraževanja iz področij zasvojenosti → dodatno - izobraževanja na področju zasvojenosti

SDB_80: In dobro je tudi, če imajo kaj znanj iz psihoterapije → dodatno – znanja iz psihoterapije

SDB_81: Tu imamo to, tako imenovano, individualno mentorstvo → individualno mentorstvo

SDB_82: Vsak je zadolžen za enega posameznika, torej dela vse, kar se tiče tega uporabnika. Vodi njegov proces → individualno mentorstvo – vodenje procesa uporabnika

SDB_83: V kontaktu je s svojci, preverja situacijo, preverja, koliko je sploh pametno vključevati svojce, sploh v začetni fazi → individualno mentorstvo - vodenje procesa uporabnika – kontakt s svojci, preverjanje situacije

SDB_84: V njenem primeru sem z družino delal jaz, kot strokovni delavec po 69. Členu → individualno mentorstvo – v pripravljalnem centru – družinski terapevt

SDB_85: Ko pa je šla na Razbor, pa je delala z njimi Nives, ki je zaposlena v Skupnosti Srečanje in je tudi socialna delavka → individualno mentorstvo – v komuni – socialna delavka

SDB_86: Že prej je vzporedno hodila k nam, da jo je malo pripravila na komuno → socialna delavka - predhodne priprave na komuno

SDB_87: Z njo je imela individualna srečanja tudi terapevtka, zunanja sodelavka, ki je hodila sem → terapevtka - individualna srečanja

Vključevanje svojcev

SDB_91: Pri njej ni sodeloval nihče drug, razen staršev → začetna faza - starši

SDB_92: V začetni fazi so ponavadi vedno samo tisti najožji → začetna faza – najožji družinski člani

SDB_93: lahko vključimo tudi brate in sestre, če imajo razčiščen odnos do droge → začetna faza – bratje in sestre

SDB_94: Prijateljev v tej fazi absolutno ne vključujemo → začetna faza – vključevanje prijateljev - ne vključevanje

SDB_95: razen, če nismo sto procentno prepričani, da na uporabnika pozitivno vplivajo → začetna faza – vključevanje prijateljev - redko

SDB_96: V fazi integracije, torej že v komuni, pa se pogleda širša mreža, torej drugi ljudje, da se lahko uporabnik na koga obrne, ko pride ven → faza integracije – iskanje socialne mreže

SDB_97: V njenem primeru je bilo ves čas to skakanje ven in not, tako da se ni naredilo nekega sistemskega dela → faza integracije – v primeru družine – ne vključevanje

Potrebe družine

SDB_98: Precej je bilo važno, da se naredi razmejitve znotraj družine → razmejitve v družini

SDB_99: predvsem v odnosu do očeta → razmejitve v družini – oče

SDB_100: Na družinskih srečanjih se je pokazalo, da je bilo v teki točki najboljše, da naredimo popolno separacijo odnosa → separacija odnosa

SDB_101: potem smo delali nekaj časa samo z Laro → individualno delo – z osebo

SDB_102: Oče je takrat veliko klical in se zanimal, kako je, pokazal je, da zna prekiniti odnos, da lahko Laro gleda kot odraslo osebo. Oče se je torej vključil vzporedno, ampak ne sočasno → individualno delo – z očetom

SDB_103: pri mami se mi je zdelo, da je zelo dobrohotna → mama - dobrohotna

SDB_104: vedno je opravila svoje funkcije → mama - opravljanje funkcij

SDB_105: Rabila je spodbudo → mama – potreba po spodbudi

SDB_106: rabila je to, da je slišana → mama – potreba po občutku slišnosti

SDB_107: da bo vse dobro → mama – potreba po podpori

SDB_108: mama pa je vedno pokazala željo po sodelovanju → mama - želja po sodelovanju

SDB_109: ni pa želela biti toliko vključena kot oče → mama - želja po sodelovanju – manj kot oče

SDB_110: Navadno naredimo tako, da ko pridejo svojci, se najprej za kakšno uro sami usedemo in pogovorimo → individualno delo – s svojci

SDB_111: potem pa se nam pridruži še uporabnik – individualno delo – svojci in uporabnik

SDB_112: V začetni fazi tako ni dobro, da je preveč → določena mera vključevanja

SDB_113: Važno je, da svojci poskrbijo zase → svojci – skrb zase

SDB_114: Tako najbolj pomagajo uporabniku → svojci – skrb zase – posredna pomoč uporabniku

SDB_116: Njihova želja je bila, da bi se veliko pogovarjali → več pogovora

SDB_117: ampak včasih je kontra produktivno, če je tega preveč → več pogovora – kontra produktivno

Priloga 5: Osno kodiranje

Družina

Iskanje pomoči in informacij

Zdravstvo

- osebni zdravnik (DA_1, DB_2)

Družinski člani

- očetova sestra (DA_3)

Iskanje komun (DA_4)

- Društvo Pelikan (DA_5, DB_4)

Internet (DB_1)

Postopek zdravljenja

Detoksikacija (DB_6, DB_14)

- Koper (DB_6)
- Bertoki (DB_14)

Pripravljalni center na komuno (DB_15)

Komuna (DB_16)

Ocena koristi pomoči

Zdravstvo

- osebni zdravnik
 - o nezadostna informiranost (DA_2, DB_3)

Društvo Pelikan

- Zadnja možnost (DA_6)
- Pripravljenost pomagati (DB_5)
- Koristna pomoč (DB_8)
 - o Komuna (DB_19)
 - o Spodbuda (DB_25)
 - o Izmenjava izkušenj (DB_28)
 - o Ljudje z izkušnjami (DB_30)
- Pomen načina življenja v komuni (DB_18)

Splošno

- Pomen sodelovanja staršev (DB_9)
- Koristna pomoč (DB_10)

Predlogi za dodatno pomoč v obdobju iskanja pomoči

Družinski pogovori

- Več (DA_7, DC_11)

Pomen priznanja težave (DA_8)

Informacije

- Izkušnje staršev drugih uporabnikov (DB_11)
- Zaupna oseba (DB_12)
- Večja informiranost o drogah (DB_41)

Pomoč

- Osebni zdravnik (DB_40)

Pozornost na mlajšo hčerko

- Več (DC_7)

Razlaga dejanj (DC_12)

Vključevanje družine v procese pomoči

Srečanja za starše (DA_9)

- Podelitev izkušenj (DA_10)
- Izmenjava izkušenj med starši (DA_11)
- Enkrat (DB_29)

Obiski

- Družinski obiski v komuni (DA_12, DB_27, DC_3)
- Pogovori v komuni (DC_4)
- Prilagajanje (DC_5)

Izogibanje vključevanju

- Jeza (DC_1)
- Odsotnost od doma (DC_2)

Ocena pomoči strokovnih delavcev

Vlivanje upanja, spodbuda (DA_13, DA_15)

Povprečna pomoč strokovnih delavcev (DA_14, DA_16, DA_17)

- Nezavzetost (DB_13)

Psihologi v komuni

- Nezadovoljstvo (DB_16)

Strokovna delavka

- Nezaupanje (DB_28)

Bivši uporabniki drog

- Koristna pomoč (DB_31)

Osebni zdravnik

- Nezadostna informiranost (DB_42)

Pomoč socialne mreže

Splošno

- Pogovor (DA_18, DB_36, DC_8)
- Tabu tema (DA_22)
- Zanikanje, zatiskanje oči (DA_23)
- Zavračanje socialnih stikov (DA_24)
- Spodbuda za zdravljenje (DB_37)
- Vlivanje upanja, spodbuda (DB_38)
- Opuščanje (DC_9)

Pomoč družinskih članov

- Očetova sestra
 - o Največ (DA_19, DB_33)
- Stari starši (DB_34)
- Mamina sestra (DB_35)

Pomoč socialne mreže

- Sodelavke (DA_25)
- Fant (DC_13, DC_15)
- Prijateljica (DC_14)

Uporabnice v komuni (DA_20)

Starši uporabnic v komuni (DA_21)

Prostovoljci v komuni (DB_20)

- Materialna pomoč, opora (DB_21)
- Hvaležnost za pomoč (DB_22)

Pomen priznanja težave (DB_39)

Pozornost na mlajši hčerki

- Premalo (DC_10)

Ocena celotnega procesa

Glavni cilji

- Rešitev hčerke (DA_26)

Splošno zadovoljstvo (DA_27, DB_24, DC_18)

Pomen sodelovanja staršev (DB_7)

Komuna

- Potreba po večjem nadzoru uporabnic (DB_23, DC_6)
- Potreba po izboljšavah programa (DB_26)
- Potreba po več strokovnih delavcih (DB_32)
- Splošno zadovoljstvo (DB_43)

Težak začetek (DC_16)

Viden napredek (DC_17)

Splošno

- Zaupanje (DC_19)

Prijatelji in znanci

Občutki ob spoznanju

Negativni občutki

- Nemoč, prevara (SMA_1)
- Stres (SMB_1)
- Precep med prijateljico in njenimi starši (SMA_2)
- Kaj storiti (SMB_3)

Iskanje pomoči in informacij

Profesorica na fakulteti (SMA_3)

- Pomoč (SMA_4)

Internet (SMA_5)

Knjige

- Zgodovina moje heroinske odvisnosti (SMA_6)

Proces iskanja pomoči

- Izključevanje iz procesa (SMB_6)

Pomoč socialne mreže

- Izmenjava izkušenj (SMB_9)

Predlogi za dodatno pomoč zase

Splošno

- Spodbuda (SMA_7)
- Razumevanje (SMA_8)

Terapija, pogovor s strokovnjakom (SMA_9)

Predlogi za dodatno pomoč družini

Potreba po pomoči

- Je ni (SMA_14)

Pogovori

- Medsebojni (SMA_15)
- Strokovni delavec (SMA_16)

Pomoč in povezanost z družino v času zdravljenja

Oseba

- Dopisovanje preko pisem (SMA_10)

Mama

- Obveščanje o novostih (SMA_11)

Sestra

- Facebook
 - o Zanimanje za počutje (SMA_12)

Potreba po pomoči

- Je ni (SMA_13)

Težave v družini

- Prepričevanje za zdravljenje (SMA_17)

Skrb za osebo

- Zase ne (SMA_18)

Pomoč

- Upanje (SMA_21)
- Opora (SMA_22)
- Preko osebe (SMA_23)
- Pogovor (SMB_5, SMB_8, SMB_19)
 - o O komuni (SMB_10)
 - o O osebi (SMB_12)

Opozarjanje na nevarnosti (SMB_7)

Obiski

- Doma (SMB_11)

Težave, omenjene s strani družine

Prepričevanje (SMB_13)

Kraja vrednostnih stvari (SMB_14)

Upor, svojeglavost (SMB_15)

Občutki glede celotnega procesa

Neprijetni občutki (SMB_16)

- Na začetku
 - o Nemoč, prevara, žalost (SMA_19)

V času zdravljenja

- Upanje (SMA_20)

Čustva ob zaključku zdravljenja

- Sreča (SMA_24, SMB_4)
- Olajšanje (SMB_17)
- Hvaležnost (SMB_18)

Nove izkušnje in znanje (SMA_25)

Društvo Pelikan

- Zaupanje (SMA_26)

Strokovni delavci

Proces pomoči

- Potek vključitve v program
 - o Januar (SDA_1)
 - o Detoksikacija
 - Bertoki (SDA_2)
 - o Litijska (SDA_3)
 - o Pobeg (SDA_4)
 - Uporabnica nepripravljena sprejeti pomoč (SDA_5)
 - o Vrnitev v program
 - Direktiva staršev (SDA_6)
 - o Komuna
 - Marec (SDA_10)
 - Spoznavanje (SDA_11)
 - Sprejem (SDA_12)
 - Predstavitev načina dela (SDA_13)
- Vključitev svojcev
 - o Določitev stopnje vključevanja (SDB_1)
 - o Izolacija uporabnika (SDB_2)
 - o Sodelovanje očeta (SDB_5)
 - Več (SDB_9, SDB_40)
 - o Sodelovanje mame (SDB_6, SDB_41)
 - o Individualno sodelovanje (SDB_39)
 - o Oče
 - Močna oseba (SDA_7)
 - o Mama
 - Šibkejša (SDA_8)
- Uporabnik
 - o Delovanje v skupini (SDB_3)
 - o Občutki do svojcev (SDB_4)
 - o Nerazčiščene stvari (SDA_23)
 - o Zapiranje vaze (SDA_29)
- Simbioza z očetom
 - o Problem (SDB_7)
 - o Pogovori (SDB_8)
 - o Težave z razmejitvijo (SDB_115)

- Strah pred razočaranjem očeta (SDA_9)
- Družinska srečanja
 - V pripravljalni fazi (SDB_22)
 - Sodelujoči
 - Uporabnik (SDB_23)
 - Starši (SDB_24)
 - Strokovni delavec (SDB_25)
 - Terapevt (SDB_26)
 - Pogovori
 - Postavljanje meja (SDB_10, SDB_13)
 - Družinski podsistemi (SDB_11)
 - Odnos med očetom in osebo (SDB_12)
 - Oče
 - Občutljivost (SDB_14)
 - Želja po pomoči (SDB_15)
 - Razmejitve
 - Premalo (SDB_16)
 - Cilj
 - Razviti funkcionalen odnos (SDB_17)
 - Distanciranje očeta (SDB_18)
 - Postavljanje meja (SDB_19)
 - Vključitev v Skupnost Srečanje, sodelovanje (SDB_20)
 - Družinska dinamika (SDB_42)
 - Pozitivni premiki, napredek (SDB_21, SDB_66)
 - Del družinske terapije (SDB_27)
 - Preverjanje komunikacije (SDB_28)
 - Vključitev svojcev v druge programe (SDB_29)
 - Psihoterapija (SDB_30)
 - Občasno preverjanje na družinskih srečanjih (SDB_31)
 - V komuni (SDA_16)
 - Prisotnost strokovnega delavca
 - Praviloma ne (SDA_17)
 - Reševanje zapletov (SDA_18)
 - Slišane zgodbe drugih uporabnic (SDA_21)
 - Izmenjava izkušenj
 - Starši in uporabnice (SDA_22)
 - Pozitivno mnenje (SDA_20)
 - Reden obisk (SDA_44)
 - Zaznava sprememb (SDA_52)
- Skupine za svojce (SDB_32, SDA_19)
 - Nadaljevalni program (SDB_33)
 - Svojci in terapevt (SDB_34)
 - Izmenjava izkušenj (SDB_35)
 - Opora (SDB_36)
 - V Bertokih (SDB_37)
 - Specifične razlike
 - Nemogoče posploševanje (SDB_38)
 - Neodzivnost staršev (SDA_41)
 - Opazen primanjkljaj (SDA_42)
- Psihoterapija
 - V pripravljalni fazi (SDB_88)

- Reševanje starih zgodb (SDB_89)
 - »step by step« (SDB_90)
- Problem
 - Oče v vlogi rešitelja (SDB_43, SDB_44)
 - Napačne vloge v družini (SDB_45)
 - Sistemski (SDB_53)
 - Sozasvojeni člani družine (SDB_54)
 - Nekemična zasvojenost (SDB_55)
- Oseba
 - Manipulacija
 - Priznanje (SDB_46)
 - Očetovo težko sprejetje (SDB_47)
 - Zavedanje (SDB_48)
- Splošno
 - Cili
 - Razmejitve v družini (SDB_49)
 - Osamosvojitve po končanem programu (SDB_50, SDB_51)
 - Formalen odnos s svojci (SDB_52)
 - Jasna določila (SDB_123)
- Predlog za izboljšanje programa
 - Možnost družinske terapije v komuni (SDB_67)
 - vključitev svojcev v komuni
 - več (SDB_117)
- Opredelitev celotnega procesa
 - Pozitiven vidik
 - Izkazana želja po sodelovanju (SDB_118)
 - Pomoč (SDB_119)
 - Podpora (SDB_120)
 - Hitro učenje (SDB_126)
 - Aktivno vključevanje staršev
 - Uspešno zaključen program
 - Prostovoljno (SDA_59)
 - Večja možnost za uspeh (SDA_60)
 - Delo na sebi (SDA_61)
 - Negativen vidik
 - Napačen pristop pomoči (SDB_121)
 - Razmejevanje (SDB_122)
 - Šibkost (SDB_124)
 - Pretirana želja po pomoči (SDB_125, SDB_127)
 - Strokovni delavec
 - Vpetost v dogajanje (SDA_63)
 - Izbira pravih besed (SDA_64)
 - Male spremembe na začetku (SDA_65)
 - Splošno
 - Opora (SDA_55)
 - Zavedanje stvarnosti (SDA_56, SDA_58)
 - Preizkušnja
 - Stopnja zaupanja (SDA_57)
 - Nepokroviteljski odnos strokovnega delavca (SDA_66)
 - Iskanje krivde (SDA_67, SDA_71, SDA_72)
 - Potreba po odvisnosti (SDA_68)
 - Sprijazniti se (SDA_69, SDA_70)
 - Dober izid (SDA_62, SDA_83)
 - Zaupanje (SDA_74, SDA_79)

- Pomembnost komunikacije (SDA_78)
- Pogovor
 - Brez očitkov (SDA_80)
- Preizkušnja za partnerski odnos (SDA_81)
- Preizkušnja za družino (SDA_82)
- Oseba
 - Manipulacija (SDA_73, SDA_77)
- Oče
 - Bolj strog (SDA_75)
- Mama
 - Zaupanje, da bo v redu (SDA_76)

Metode dela

- Individualni razgovor z uporabnikom (SDB_56)
- Družinska srečanja (SDB_57)
- Skupine za svojce (SDB_58)
- Družinska terapija (SDB_59, SDB_62)
 - Delo z družino (SDB_60)
 - Preverjanje komunikacije (SDB_61)
- Vprašanje travm (SDB_63)
- Način dela socialne delavke
 - Vloga koordinatorja (SDA_27)
 - Vloga starša (SDA_28)
 - Sprotno obveščanje (SDA_43)
 - Obveščanje staršev o novostih (SDA_26)
- Svojci
 - Psihoterapevtska skupina
 - V Celju (SDB_64)
 - Delo na partnerskem odnosu (SDB_65)

Strokovni kader

- Predpis ministrstva, pripravljalni del (SDB_69)
 - Strokovni delavci (SDB_68, SDB_70)
 - Univerzitetna izobrazba (SDB_71)
 - Izpit iz strokovnega varstva (SDB_72)
 - Različne smeri (SDB_73)
 - Socialno delo (SDB_74)
 - Specialno delo (SDB_75)
 - Teologija (SDB_76, SDA_33)
 - Družinska terapija (SDB_77, SDA_34)
 - Vodenje skupin za starše (SDA_35)
- V komuni
 - Vodja komun
 - Strokovna delavka (SDA_13)
 - Socialna delavka (SDA_31)
 - Psihoterapevtka
 - Zunanja sodelavka (SDA_30)
 - Obiski v komuni (SDA_32)
 - Direktor Skupnosti Srečanje
 - Teolog in socialni delavec (SDA_36)
- Socialna delavka
 - CSD Mozirje (SDA_41)
 - Opravljanje DKD (SDA_40)
- Dodatno
 - Delovne izkušnje (SDB_78)
 - Izobraževanje na področju zasvojenosti (SDB_79)

- Znanja iz psihoterapije (SDB_80)
- Individualno mentorstvo (SDB_81)
 - V pripravljalnem centru
 - Družinski terapevt (SDB_84)
 - V komuni
 - Socialna delavka (SDB_85)
 - Vodenje procesa uporabnika (SDB_82)
 - Kontakt s svojci, preverjanje situacije (SDB_83)
- Socialna delavka
 - Predhodne priprave na komuno (SDB_86)
- Terapevtka
 - Individualna srečanja (SDB_87)

Vključevanje svojcev

- Začetna faza
 - Starši (SDB_91)
 - Najožji družinski člani (SDB_92)
 - Bratje in sestre (SDB_93)
 - Prijatelji
 - Nevključevanje (SDB_94)
 - Redko (SDB_95)
- Faza integracije
 - Iskanje socialne mreže (SDB_96)
 - V primeru družine
 - Nevključevanje (SDB_97)
 - Stik s starši
 - Po telefonu (SDA_14, SDA_24, SDA_48)
 - Sprotno informiranje (SDA_25)
 - Skupni sestanki
 - V primeru težav (SDA_15)
 - Aktivno vključevanje staršev (SDA_47)
 - Pozitivno odražanje pri osebi (SDA_45)
 - Vztrajanje v programu (SDA_46)
 - Individualni pogovori z družino (SDA_49)
 - Mama
 - Refleksija po družinskih srečanjih (SDA_50)
 - Pomembna za strokovnega delavca (SDA_51)
 - Pridobivanje zaupanja staršev (SDA_53)
 - Stik s socialno mrežo
 - Teta (SDA_37)
 - Dedek (SDA_38)
 - Sestra
 - Malo sodelovanja (SDA_39)
 - Prijateljica (SDA_40)

Potrebe družine

- Razmejitve v družini (SDB_98)
 - Oče (SDB_99)
- Separacija odnosa (SDB_100)
- Individualno delo
 - Z osebo (SDB_101)
 - Z očetom (SDB_102)
- Mama

- Dobrohotna (SDB_103)
- Opravljanje funkcij (SDB_104)
- Potreba po spodbudi (SDB_105)
- Potreba po občutku slišnosti (SDB_106)
- Potreba po podpori (SDB_107)
- Želja po sodelovanju (SDB_108)
 - Manj kot oče (SDB_109)
- Individualno delo
 - S svojci (SDB_110)
 - Svojci in uporabnik (SDB_111)
- Določena mera vključevanja (SDB_112)
- Svojci
 - Skrb zase (SDB_113)
 - Posredna pomoč uporabniku (SDB_114)
- Več pogovora (SDB_116)
 - Kontra produktivno (SDB_117)

Priloga 6:

Tabela 1: Dokumentacija

Datum	Tema pogovora	Sodelovali	Metode dela	Rezultati	Opombe
31.1.2013	- ponoven vstop v program - sodelovanje - kazni zaradi nenapovedanega odhoda	- uporabnica - strokovni delavec - oče - mama	- pogovor - poslušanje - pogajanje - soustvarjanje rešitev	- sprejemanje navodil	Oseba ima močno podporo svojcev. Pove, da je v programu zaradi njih
12.2.2013	- komuna - konflikti - zadovoljstvo staršev - povzročena škoda	- uporabnica - strokovni delavec	- pogovor - poslušanje - razlaga nejasnih pojmov (komuna)	- manjša odklonilnost do komune kot na začetku - zavedanje povzročene škode družini	/
15.2.2013	- možnosti osebe ob izstopu iz programa	- uporabnica - strokovni delavec - oče	- poslušanje - pogajanje - organizacija - raziskovanje možnosti	- vztrajanje v programu	Oče poudarja, da osebe ne bo sprejel domov, če še enkrat zapusti program.

10. Povzetek

V diplomskem delu sem s pomočjo primera družine, ki je šla skozi proces pomoči in podpore ob prenehanju uživanja drog, skušala prikazati, kam so se obrnili po pomoč, kakšno pomoč je družina prejela, kdo vse je sodeloval v procesu pomoči in kakšne metode dela so uporabljali strokovnjaki v organizacijah, kamor se je družina obrnila po pomoč. Pri tem sem kot pristop pri raziskovanju uporabila študijo primera.

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in empiričnega dela.

V teoretičnem delu se najprej osredotočim na problematiko zasvojenosti. Predstavim pomembne pojme s področja uporabe nedovoljenih drog, razložim, kaj so glavni vzroki, da nekdo začne z uživanjem drog in opišem glavne probleme, s katerimi se uživalci soočajo. Nadalje opišem še socialnovarstvene programe pomoči s poudarkom na Zavodu Pelikan, saj je bila družina, ki sem jo vključila v raziskavo, vključena v ta program. Na koncu pa opišem še koncepte, ki se uporabljajo pri socialnem delu z družino, ki je doživela travmo.

V empiričnem delu najprej predstavim problem in raziskovalna vprašanja, nadaljujem pa z metodologijo raziskovalnega dela. Raziskava, ki sem jo izvedla, je kvalitativna singularna študija primera. Zbirala sem besedne opise. Opravila sem tri intervjuje s člani družine osebe, ki je imela težave zaradi uživanja drog, z dvema znancema in z dvema strokovnima delavcema, ki sta sodelovala z družino. V intervjujih so me zanimale predvsem potrebe članov družine po podpori in pomoči v času vključitve osebe v komuno. Na voljo pa mi je bil tudi del dokumentacije.

Podatke, ki sem jih dobila z intervjuji, sem kvalitativno obdelala in analizirala, da sem prišla do rezultatov. Ugotovila sem, da družina pomoč, ki jo je prejela, ocenjuje kot povprečno, kot najbolj koristno pa so ocenili pomoč družinskih članov ostalih uporabnikov komune. V tem času so družini pomagali tudi znanci in prijatelji. Pomagali so predvsem s pogovorom, oporo in spodbudo. V tem obdobju je družina najbolj potrebovala več pogovorov, tako medsebojnih kot pogovorov s strokovnjaki. Njihov glavni cilj je bil uspešno zaključen proces, kar so tudi dosegli.

Na podlagi rezultatov sem oblikovala glavne sklepe raziskave in prišla do nekaj predlogov za izboljšanje položaja družin, ki so vključene v proces podpore in pomoči v primeru zasvojenosti z nedovoljenimi drogami. Predlagam, da bi izvedli širšo raziskavo o družinah, katerih člani so vključeni v proces podpore in pomoči v okviru reševanja težav, ki nastanejo zaradi uživanja drog in izvedeli potrebe teh družin na širši ravni ter da bi strokovni delavci več sodelovali z uporabniki v komuni.

IZJAVA

Spodaj podpisani/-a Doris Špeh, študentka univerzitetnega dodiplomskega študija Socialno delo, Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko 06100120, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtor/-ica diplomskega dela z naslovom:

» Procesi pomoči družini v primeru zasvojenosti z nedovoljenimi drogami«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo diplomsko delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega diplomskega dela;
- da se zavedam, da je plagiatorstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o diplomskem delu in diplomskem izpitu;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno diplomsko delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 23.6.2016

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave diplomskega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega diplomskega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 23.6.2016

Podpis avtorja/-ice: